

RĪGAS KULTŪRVĒSTURISKO TERITORIJU TEMATISKAIS PLĀNOJUMS

(PROJEKTS)

Rīgas domes Pilsētas attīstības departaments, 2016

SATURA RĀDĪTĀJS

Izmantotie saīsinājumi.....	
1. Tematiskā plānojuma nepieciešamības pamatojums.....	
1.1. Tematiskā plānojuma vieta Rīgas plānošanas sistēmā.....	
1.2. Tematiskā plānojuma izstrādes nepieciešamības pamatojums (<i>tai skaitā, normatīvais regulējums, kas risināts citos plānošanas dokumentos</i>)	
1.3. Tematiskā plānojuma atbilstība Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģijai	
1.4. Definīcijas	
2. Kultūrvēsturiskais mantojums Rīgā.....	
2.1. Valsts aizsargājami kultūras pieminekļi	
2.1.1. Pilsētībūvniecības pieminekļi.....	
2.1.1.1. Rīgas pilsētas vēsturiskais centrs	
2.1.1.2. Pārdaugavas apbūves fragments.....	
2.1.1.3. Mežaparks	
2.1.1.4. Ķīpsala.....	
2.1.1.5. Kalnciema koka apbūve	
2.1.2. Pārējie valsts aizsargājami kultūras pieminekļi.....	
2.2. Apbūves aizsardzības teritorijas	
2.2.1. Āgenskalns	
2.2.2. Bolderāja	
2.2.3. Čiekurkalns.....	
2.2.4. Dzegužkalns – Nordeķi	
2.2.5. Jaunmīlgrāvis (Ezera iela).....	
2.2.6. Maskavas priekšpilsēta.....	
2.2.7. Pleskodāle.....	
2.2.8. Sarkandaugava.....	
2.2.9. Teika.....	
2.2.10. Torņakalns	
2.2.11. Vecāķi.....	
2.2.12. Vecdaugava (Airu iela)	
2.2.13. Vecmīlgrāvis (Emmas iela).....	
2.2.14. VEF rūpnieciskā apbūve	
2.2.15. Ziemeļblāzmas kultūrvēsturiskā kompleksa teritorija.....	

2.3. Pašvaldībai nozīmīgi kultūrvēsturiski vērtīgi objekti

2.4. Citas vēsturiskās apbūves teritorijas

3. Atbalsts kultūrvēsturiski vērtīgu objektu un teritoriju aizsardzībai, saglabāšanai un atjaunošanai

3.1. Finansiālā atbalsta pasākumi

3.2. Citi atbalsta pasākumi

3.3. Tālākās izpētes jautājumi

Izmantoto informācijas avotu saraksts

PIELIKUMI

1. Kultūras mantojums Rīgā. Kartoshēma M 1:60 000
2. Pašvaldībai nozīmīgo kultūrvēsturiski vērtīgo objektu saraksts un kartoshēmas

Izmantotie saīsinājumi

Saīsinājuma apzīmējums	Saīsinājuma skaidrojums
LR	Latvijas Republika
RD PAD	Rīgas domes Pilsētas Attīstības departaments
RTP2030	Izstrādes stadijā esošais Rīgas teritorijas plānojums
RTP2006-2018	Rīgas teritorijas plānojums 2006.-2018.gadam
TmP	Tematiskais plānojums
RD	Rīgas dome
MK	Ministru kabinets
KM	Kultūras ministrija
Stratēģija	Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam
Attīstības programma	Rīgas attīstības programma 2014.-2020.gadam
TIAN	Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi
RB	Rīgas brīvosta
RVC	Rīgas vēsturiskais centrs
VAN	MK 30.04.2013. noteikumi Nr.240 „Vispārējie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi”
EP	Eiropas Padome
UNESCO	Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija
VKPAI	Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija
NVO	Nevalstiskā organizācija
NĪN	Nekustamā īpašuma nodoklis

1. Tematiskā plānojuma nepieciešamības pamatojums

1.1. Tematiskā plānojuma vieta Rīgas plānošanas sistēmā

Rīgas kultūrvēsturisko teritoriju TmP ir izstrādāts saskaņā ar RD 22.10.2013. lēmumu Nr.305 „Par Rīgas kultūrvēsturisko teritoriju tematiskā plānojuma izstrādes uzsākšanu”.

Saskaņā ar Teritorijas attīstības plānošanas likumu tematiskais plānojums ir „teritorijas attīstības plānošanas dokuments, kurā atbilstoši plānošanas līmenim risināti specifiski jautājumi, kas saistīti ar atsevišķu nozaru attīstību (piemēram, transporta infrastruktūra, veselības aprūpes iestāžu un izglītības iestāžu izvietojums) vai specifisku tematu (piemēram, inženiertīklu izvietojums, ainaviski vērtīgas teritorijas un riska teritorijas)”.

Šis TmP ir sagatavots atbilstoši LR normatīvajiem aktiem, tai skaitā:

- Satversme
- Likums „Par pašvaldībām” un uz tā pamata izdotie MK noteikumi;
- Attīstības plānošanas sistēmas likums;
- Teritorijas attīstības plānošanas likums un uz tā pamata izdotie MK noteikumi;
- Likums „Par kultūras pieminekļu aizsardzību” un uz tā pamata izdotie MK noteikumi;
- Būvniecības likums un uz tā pamata izdotie MK noteikumi;
- Aizsargjoslu likums un uz tā pamata izdotie MK noteikumi;
- Sabiedrības vajadzībām nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšanas likums un uz tā pamata izdotie MK noteikumi;
- Rīgas vēsturiskā centra saglabāšanas un aizsardzības likums un uz tā pamata izdotie MK noteikumi ;
- Rīgas domes saistošie noteikumi;
- u.c.

kā arī saskaņā ar starptautiskajām konvencijām:

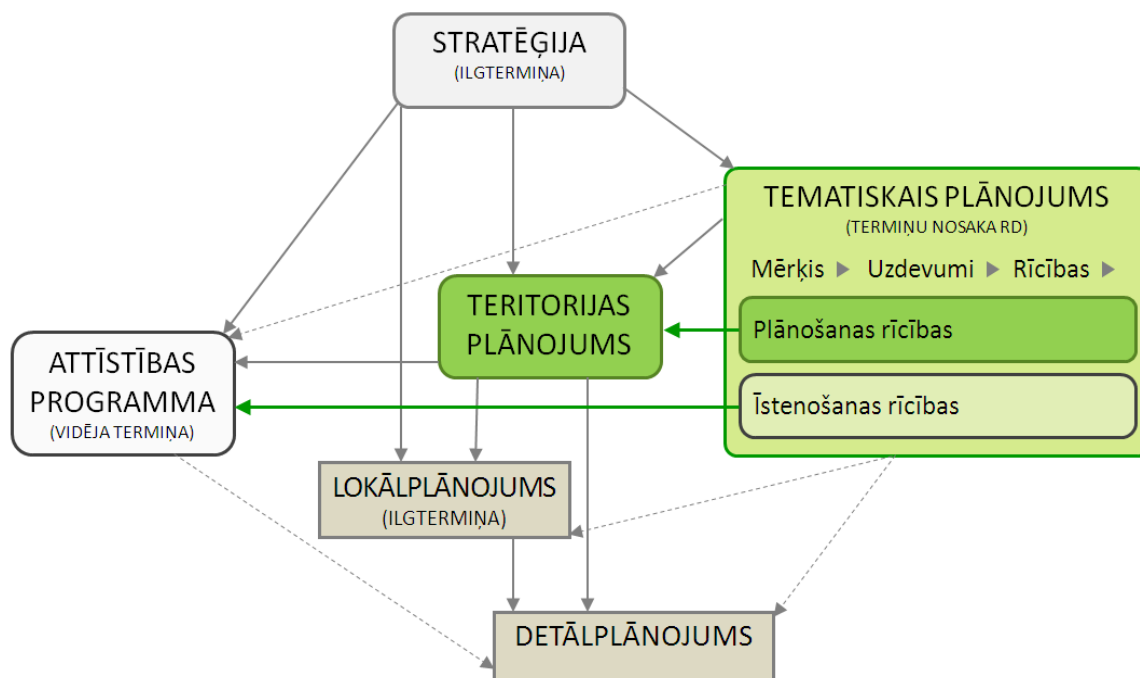
- Konvencija “Par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību”;
- Eiropas Padomes Konvencija Eiropas Arhitektūras mantojuma aizsardzībai;
- Eiropas Padomes Konvencija arheoloģiskā mantojuma aizsardzībai;
- Eiropas Padomes Vispārējā konvencija par kultūras mantojuma vērtību sabiedrībai;
- Eiropas ainavu konvencija;
- Eiropas kultūras konvencija;
- u.c.

Rīgas kultūrvēsturisko teritoriju TmP izstrādes mērķis ir veidot pamatu RTP2030 konceptuālajai daļai atbilstoši RD 03.07.2012. lēmumam Nr.4936 „Par Rīgas teritorijas plānojuma izstrādes uzsākšanu”. Šis TmP tika vienlaicīgi izstrādāts un saskaņots ar 10 citiem TmP, kas detalizēti pēta konkrētu jautājumu specifiku un piedāvā risinājumus RTP2030 un citiem plānošanas dokumentiem. Tādējādi RTP2030 veidos šādi TmP:

- Rīgas kultūrvēsturisko teritoriju TmP;
- Mājokļu attīstības TmP;
- Uzņēmējdarbības funkciju nodrošināšanai nepieciešamo teritoriju TmP;

- Meliorācijas attīstības TmP;
- Ūdens teritoriju un krastmalu TmP;
- Apstādījumu struktūras un publisko ārtelpu TmP;
- Aizsargjoslu un aprobežojumu TmP;
- Transporta attīstības TmP;
- Ainavu TmP;
- Valsts un pašvaldības funkciju nodrošināšanai nepieciešamo teritoriju TmP;
- Rīgas brīvostas TmP.

Gan TmP, gan RTP2030 ir hierarhiski pakārtoti Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģijai līdz 2030.gadam (turpmāk tekstā - Stratēģija) un kopā ar Rīgas attīstības programmu 2014.-2020.gadam (turpmāk tekstā - Attīstības programma) veido Rīgas attīstības plānošanas dokumentu sistēmu, kas shematiski attēlota 1.1.attēlā.

1.1.attēls. Rīgas attīstības plānošanas dokumentu sistēmas shēma

Kā redzams no 1.1.attēlā redzamās shēmas, visi Rīgas attīstības plānošanas dokumenti, tostarp TmP, atrodas ciešā savstarpējā sasaistē, nodrošinot, ka Rīgas pilsētas teritorijas attīstība tiek plānota tā, lai varētu paaugstināt dzīves vides kvalitāti, ilgtspējīgi, efektīvi un racionāli izmantot teritoriju un citus resursus, kā arī mērķtiecīgi un līdzsvaroti attīstīt ekonomiku.

Katrs TmP ietver sevī TmP nepieciešamības pamatojuma sadaļu, esošās situācijas izvērtējuma sadaļu, TmP risinājumu sadaļu, kā arī sadaļu, kas raksturo īstenošanas mehānismu un kārtību, sadarbību ar citām RD un valsts institūcijām.

TmP iekļautie risinājumi ir attiecināmi uz RD un tai pakļautām struktūrvienībām, projektu pieteicējiem un kapitāla ieguldītājiem, zemes īpašniekiem, vietējiem un ārzemju investoriem.

1.2. Tematiskā plānojuma izstrādes nepieciešamības pamatojums

Saskaņā ar Eiropas Padomes Vispārējo konvenciju par kultūras mantojuma vērtību sabiedrībai kultūras mantojums sastāv no uzkrātu resursu kopuma, kas saņemti mantojumā no pagātnes un, neatkarīgi no piederības, indivīdu un sabiedrības uztverē tiek uzskatīti par vērtību, pārliecības, zināšanu, tradīciju atspoguļotājiem un paudējiem. Tas ietver arī vidi, kas, laikam ejot, izveidojusies cilvēku un vietu mijiedarbībā.

Likums „Par pašvaldībām” paredz, ka Rīga kā Latvijas galvaspilsēta papildus citām pašvaldības autonomajām funkcijām pastāvīgi piedalās valsts un starptautiskas nozīmes vēstures objektu, nacionālās nozīmes kultūrvēsturisko objektu, kā arī kultūras infrastruktūras uzturēšanā un attīstīšanā, atbildību šī pienākuma izpildē dalot ar valsti.

Stratēģijā iekļauti nosacījumi kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanai. RTP2030 uzdevums ir detalizēt Stratēģijā iestrādātos risinājumus un noteikt papildus prasības, kas nodrošina šo risinājumu īstenošanu praksē.

Šobrīd noteiktās Rīgas kultūrvēsturiskās vērtības veido UNESCO Pasaules mantojuma sarakstā iekļautais RVC, 5 valsts nozīmes pilsētībūvnieciskie pieminekļi, 15 apbūves aizsardzības zonas, virkne arheoloģijas pieminekļu, kā arī vairāki simti valsts un vietējas nozīmes arhitektūras pieminekļi, no kuriem daļa atrodas ārpus apbūves aizsardzības zonām. Virkne kultūrvēsturiski vērtīgu objektu un teritoriju atrodas ārpus apbūves aizsardzības zonu robežām, kuru aizsardzībai pagaidām nav piešķirts īpašs statuss, bet kuru saglabāšana ir būtiska pilsētas kultūrvēsturiskās vērtības uzturēšanai.

Apzinoties nepieciešamību saglabāt kultūras mantojumu nākamajām paaudzēm, jaunajam RTP2030 jākalpo kā vienam no instrumentam tā aizsardzībai, uzturēšanai un attīstībai. Rīgas kultūrvēsturisko teritoriju TmP sniedz detalizētu informāciju par katru no apbūves aizsardzības zonām un to apbūves veidošanas principiem, radot pamatojumu RTP2030 ietvaros izstrādājamajam TIAN iekļautajām prasībām.

TmP procesā tika nodrošināts informācijas un lēmumu pieņemšanas atklātums, sniedzot ikvienam iespēju piedalīties tā izstrādē. Sabiedrības līdzdalība tika nodrošināta ar dažādu mediju palīdzību, kā arī tika organizētas starpinstitucionālas TmP izstrādes darba grupas sanāksmes, iedzīvotāju aptaujas, apkaimju sanāksmes un tematiskie semināri, lai uzklausītu rīdziniekus un kopīgi meklētu risinājumus.

1.3. Tematiskā plānojuma atbilstība Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģijai

Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam nosaka, ka pilsētā jāveido izcila kultūrvide un jā saglabā kultūrainava (17§). Pilsētvides attīstībā, sabalansējot dažādus aspektus, Stratēģija paredz dažādas rīcības, tostarp kultūrvēsturiskā mantojuma un pilsētai raksturīgās ainavas saglabāšanu (46§), tādējādi panākot, ka 2030. gadā pilsētas laikmetīgais tēls harmoniski sadzīvo ar autentisko kultūrvēsturisko mantojumu, saglabājot pilsētas noskaņu (47§). Stratēģija arī uzsver nepieciešamību attīstīt kultūrvēsturiskās vērtības kā vienu no Rīgas starptautiskās konkurētspējas faktoru, izmantojot Eiropas kultūras galvaspilsētas statusu (57§).

Stratēģijā iezīmētā Rīgas specializācija reģionālā mērogā ir unikālas pilsētvides centrs (68§), bet starptautiskā mērogā starp nozarēm, kas veicina pilsētas konkurētspēju, ir kultūrvide un ar to saistītais tūrisms (72§).

Viens no 19 rīcības virzieniem, kas Stratēģijā noteikti Rīgas pilsētas ilgtermiņa mērķu sasniegšanai, ir arī atpazīstamas un iesaistošas kultūrvides veidošana (74§).

Stratēģijā definētas nozīmīgas kultūrvēsturiskās un ainavu telpas, tostarp Vecrīga (173§), UNESCO Pasaules mantojuma sarakstā iekļautais Rīgas vēsturiskais centrs (174§) un tā aizsardzības zona (175§), apbūves aizsardzības zonas (176§), vēsturiskās industriālās teritorijas ap pilsētas centra dzelzceļa loku (177§), meža kapsētu ainava (179§), vēstures pieminekļi Piejūras ainavu telpā (182§), lielmēroga mikrorajonu apbūve (193, 194, 195§), un doti nosacījumi šo telpu tālākai attīstīšanai.

Lielākā daļa Stratēģijā noteiktās prioritārās attīstības teritorijas ir tieši vai pastarpināti saistītas ar kultūrvēsturisko mantojumu – gan Rīgas centrs, kur ietilpst UNESCO Pasaules mantojuma sarakstā iekļautais RVC un tā AZ un kurā lielākā uzmanība pievēršama centra pilsētvides saglabāšana un attīstībai, tā specifisko problēmu risināšanai (202§), gan Zinātnes un inovāciju centrs, kas atrodas Torņakalnā līdzās vēsturiskajai apbūvei (207§), gan arī Skanste, kas ir Rīgas vēsturiskajam centram tuvākā maz apbūvētā apkaime un teritoriāli iekļaujas RVC AZ (208§).

Prioritāri attīstāmo teritoriju skaitā ir arī Maskavas forštate - Rīgas centram tuvākā, relatīvi blīvi apdzīvotā apkaime ar lielu degradēto ēku īpatsvaru, vienlaikus kultūrvēsturiski vērtīga un savdabīga pilsētas daļa, kuras potenciāls saistāms gan ar tūrisma piedāvājuma paplašināšanu, gan pievilcīgas dzīves vietas radīšanu (211, 212 §).

Uz kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu un attīstību attiecināmas Stratēģijā iekļautās pilsētas attīstības stratēģiskās nostādnes ir *SN2 - Kvalitatīva dzīves vide un mājoklis* un *SN5 - Kultūrvēsturiskās un ainavas vērtības* (244§).

SN2 – Kvalitatīva dzīves vide un mājoklis paredz veicināt vēsturiskās apbūves pielāgošanu mūsdienu komforta prasībām, nodrošinot veselīgu dzīves vidi, vienlaicīgi saglabājot apbūves kultūrvēsturisko vērtību (244§). Savukārt *SN5 – Kultūrvēsturiskās un ainavas vērtības* uzdod pašvaldībai, vērtējot attīstības priekšlikumus kultūrvēsturiskā mantojuma teritorijās, respektēt saglabājamās un aizsargājamās vērtības un pieprasīt risinājumus, kas nerada nelabvēlīgu ietekmi uz šīm vērtībām (258§). Vienlaikus, veicinot attīstību, Stratēģija pieļauj samērīgas transformācijas pilsētas ainavā, kultūras un dabas mantojuma saglabāšanu pakārtojot vispārīgiem ētikas principiem un centrā liekot cilvēka dzīves kvalitāti (259§).

1.4. Definīcijas:

Kultūras mantojums sastāv no uzkrātu resursu kopuma, kas saņemti mantojumā no pagātnes un kas, neatkarīgi no piederības, indivīdu un sabiedrības uztverē tiek uzskatīti par vērtību, pārliecības, zināšanu, tradīciju atspoguļotājiem un paudējiem. Tas ietver arī vidi, kas izveidojusies cilvēku un vietu mijiedarbībā, laikam ejot.¹

Pilsētībūvniecības piemineklis ir noteikta rakstura, kompozicionāli viengabalaina un mākslinieciski izteiksmīga vēsturiska arhitektoniski telpiskā vide, ko veido pilsētas plānojuma struktūras elementi (ielas, laukumi, ceļi, apzaļumojums, ūdenstilpnes), apbūve un labiekārtojums.

Pilsētībūvniecības pieminekļi ir: pilsētu plānojums (ielas un laukumi, to apbūves līnijās), pilsētu vēsturiskie centri un atsevišķas teritorijas.²

Apbūves aizsardzības teritorija ir TP noteikta aizsargājama apbūves teritorija, kam nav kultūras pieminekļa statusa, bet kur saskaņā ar TP saglabājama tajā esošā vēsturiskā apbūve, pilsētvides mērogs un raksturs, un kam piemērojami īpaši izmantošanas un apbūves noteikumi. Lēmumu par apbūves aizsardzības teritorijas noteikšanu pieņem pašvaldība.³

Kultūrvēsturiska vērtība — cilvēka radošā gara meistardarbs, kas demonstrē nozīmīgu cilvēces vērtību mijiedarbību noteiktā laika posmā vai vietā saistībā ar arhitektūras vai tehnoloģijas attīstību, monumentālo mākslu, pilsētas plānošanu, ainavu dizainu, kas tieši vai materiāli ir saistīts ar notikumiem, dzīvām tradīcijām, mākslas vai literāriem darbiem, kam piemīt īpaša universāla vērtība un kas nav jaunāks par 25 gadiem.⁴

Kultūrvēsturiskā vide — cilvēces attīstības gaitā apzinātas darbības rezultātā radīta vieta, ja tai vai atsevišķiem tās elementiem ir vēsturiska, zinātniska, mākslinieciska, ainaviska vai citāda saglabājama kultūras vērtība.⁵

¹ Eiropas Padomes vispārējā konvencija par kultūras mantojuma vērtību sabiedrībai, 2.pants

² Rīgas pilsētas attīstības plāns 1995.-2005.g., 41.lpp

³ Rīgas domes 2005.gada 20.decembra saistošie noteikumi Nr.34 „Rīgas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi”, 1.nodaļa, 2.2.punkts

⁴ Rīgas vēsturiskā centra saglabāšanas un aizsardzības likums, 1.pants

⁵ Rīgas vēsturiskā centra saglabāšanas un aizsardzības likums, 1.pants

2. Kultūrvēsturiskais mantojums Rīgā

Rīgas kultūrvēsturiskais mantojums ir materiālo un garīgo vērtību, to radīšanas, lietošanas un tālāk nodošanas veidu kopība, kas izveidojusies pilsētas vēsturiskās attīstības procesā.⁶ Kultūras mantojums veido Rīgas savdabīgo pilsētvidi, kam ir būtiska loma sabiedrības pašapziņas, identitātes un vērtības apziņas veicināšanā un nostiprināšanā, kas padara pilsētu atpazīstamu starptautiskā mērogā un piesaista tūristus no visas pasaules, dodot ieguldījumu pilsētas ekonomiskajā attīstībā.

Kultūras mantojuma aizsardzība un saglabāšana Rīgā ir iedalāma divās daļās – valsts līmeņa un pašvaldības līmeņa kultūrvēsturisko vērtību aizsardzība. Valsts līmeņa kultūrvēsturisko vērtību aizsardzības un saglabāšanas procesos ir iesaistītas gan valsts, gan pašvaldības institūcijas, savukārt pašvaldības līmeņa kultūras mantojuma saglabāšana un aizsardzība ietilpst tikai pašvaldības kompetencē.

2.1. Valsts aizsargājamie kultūras pieminekļi

Kultūras pieminekļi ir nozīmīga kultūras mantojuma daļa - tie ir kultūrvēsturiskas ainavas un atsevišķas teritorijas (senkapi, kapsētas, parki, vēsturisko notikumu norises un ievērojamu personu darbības vietas), kā arī atsevišķi kapi, ēku grupas un atsevišķas ēkas, mākslas darbi, iekārtas un priekšmeti, kuriem ir vēsturiska, zinātniska, mākslinieciska vai citāda kultūras vērtība un kuru saglabāšana nākamajām paaudzēm atbilst Latvijas valsts un tautas, kā arī starptautiskajām interesēm.⁷

Saskaņā ar likumu „Par kultūras pieminekļu aizsardzību” kultūras pieminekļus iedala nekustamajos un kustamajos kultūras pieminekļos, kā arī pēc vērtības un tipoloģijas.

Tematiskais plānojums apskata nekustamos kultūras pieminekļus – atsevišķus un kompleksus objektus.

Atbilstoši MK 2003. gada 6. augusta noteikumu Nr. 474 “Noteikumi par kultūras pieminekļu uzskaiti, aizsardzību, izmantošanu, restaurāciju un vidi degradējoša statusa piešķiršanu” 5. punkta nosacījumiem, Kultūras pieminekļus iedala šādās vērtību grupās:

- 1) objekti, kas noteikti atbilstoši UNESCO Konvencijai par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību un iekļauti pasaules kultūras un dabas mantojuma objektu sarakstā;
- 2) valsts nozīmes kultūras pieminekļi;
- 3) vietējas nozīmes kultūras pieminekļi.

Savukārt pēc tipoloģijas atsevišķi nodala arheoloģijas, arhitektūras, mākslas, pilsētbūvniecības, vēstures pieminekļus un vēsturisku notikumu vietas.⁸

Rīgā atrodas 1720 valsts aizsargājami kultūras pieminekļi. No tiem 793 ir piešķirts valsts nozīmes kultūras pieminekļa statuss, bet 927 ir noteikti kā vietējas nozīmes kultūras pieminekļi.⁹ Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu teritoriālais izvietojums skatāms 1. pielikumā.

Uz valsts aizsardzībā esošajiem kultūrvēsturiski vērtīgajiem objektiem un teritorijām Rīgā attiecas tādi normatīvie akti kā likums „Par pieminekļu aizsardzību”, MK 2003. gada 26. augusta noteikumi Nr.474 „Par kultūras pieminekļu uzskaiti, aizsardzību, izmantošanu,

⁶ Rīgas attīstības plāns 1995.-2005.g., 40. lpp.

⁷ Likums „Par kultūras pieminekļu aizsardzību”

⁸ MK 26.08.2003. noteikumi Nr.474 „Noteikumi par kultūras pieminekļu uzskaiti, aizsardzību, izmantošanu, restaurāciju un vidi degradējoša objekta statusa piešķiršanu”, 4.punkts.

⁹ VKPAI nekustamo pieminekļu saraksts uz 06.05.2016.

restaurāciju un vidi degradējoša objekta statusa piešķiršanu”, MK 2003. gada 26. augusta noteikumi Nr. 473 „Kārtība, kādā kultūras pieminekļi iekļaujami valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā un izslēdzami no valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu saraksta” un MK 2003. gada 15. jūlija noteikumi Nr. 392 “Kultūras pieminekļu aizsargjoslas (aizsardzības zonas) noteikšanas metodika”, kas nosaka kultūras pieminekļu aizsardzības un saglabāšanas pasākumu sistēmu.

Īpaši attīstības priekšlikumu īstenošanu regulējoši normatīvie akti ir izstrādāti un pieņemti par RVC un tā aizsardzības zonas teritoriju, ņemot vērā teritorijas statusu un vērtību. Tie ir:

1. „Rīgas vēsturiskā centra saglabāšanas un aizsardzības likums” (2003);
2. Ministru kabineta 08.03.2004. noteikumi nr.127 „Rīgas vēsturiskā centra saglabāšanas un aizsardzības noteikumi”;
3. Rīgas domes 07.02.2006. saistošie noteikumi Nr.38 „Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi”.

Attiecībā uz citiem valsts aizsargājamiem kultūras pieminekļiem attīstības priekšlikumu īstenošanu regulē RTP2006-2018 TIAN, kur iekļauta atsevišķa nodaļa par noteikumiem kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzībai, kā arī ir virkne īpašu prasību citās TIAN sadaļās.

Galvenā atbildīgā institūcija par valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu apzināšanu, izpēti, uzskaiti, izmantošanas un saglabāšanas pārraudzību ir VKPAI, kam ir tiesības deleģēt pašvaldībai pārvaldes uzdevumus, kas attiecas uz vietējas nozīmes nekustamo kultūras pieminekļu aizsardzību un izmantošanu¹⁰.

VKPAI organizē un nodrošina RVC saglabāšanas un attīstības padomes darbu. Tā ir sabiedriska konsultatīva institūcija, kas izveidota, pamatojoties uz RVC saglabāšanas un aizsardzības likumu, un tās kompetencē ir veicināt un sniegt atzinumu par RVC teritorijas plānojuma jautājumiem, izvērtēt ieceres par objektu būvniecību, ēku un būvju rekonstrukciju vai nojaukšanu, kā arī pieminekļu uzstādīšanu un atjaunošanu RVC un tā AZ, sniegt atzinumu VKPAI un par kultūras pieminekļu aizsardzību atbildīgajai RD institūcijai par dažādu pārveidojumu ietekmi uz kultūrvēsturisko vidi, kā arī citas tiesības saskaņā ar RVC saglabāšanas un aizsardzības likumā noteikto.

2.1.1. Pilsētbūvniecības pieminekļi

Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā ir iekļautas sekojošas teritorijas Rīgas pilsētā:

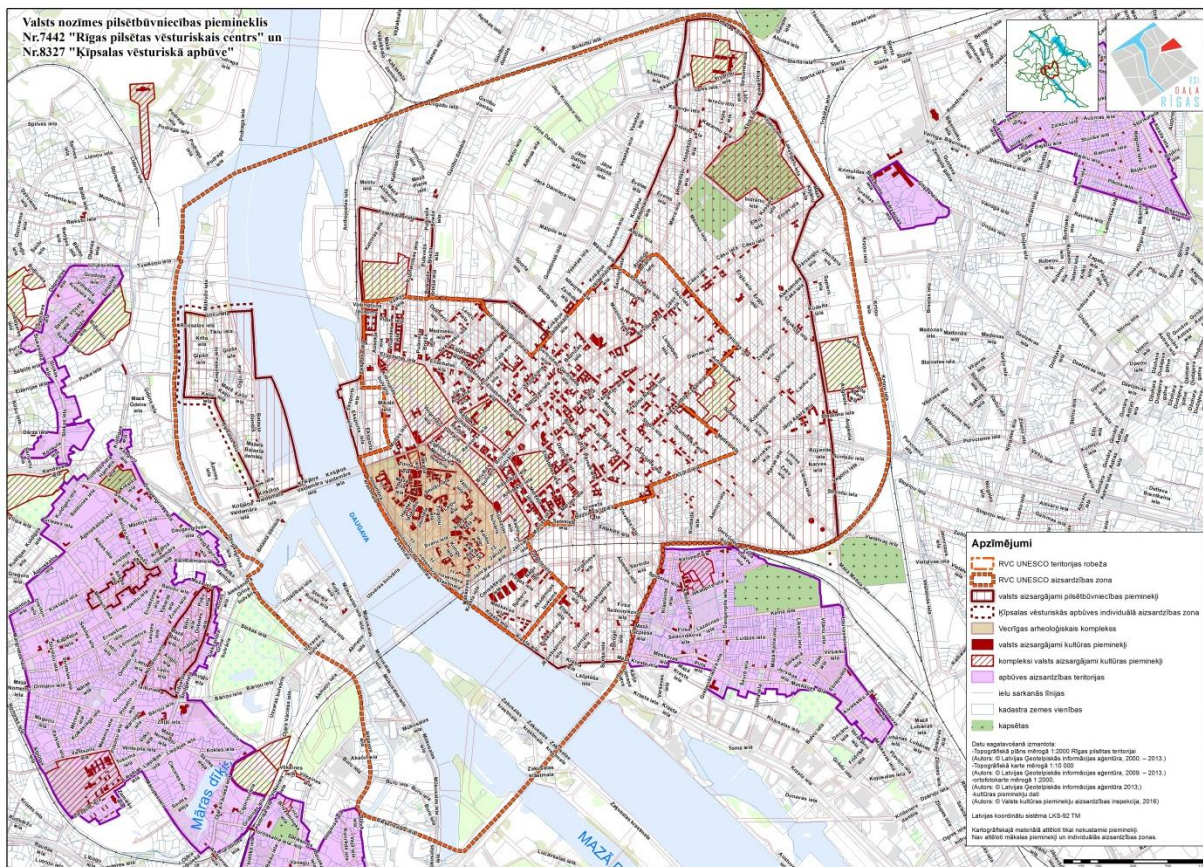
- 1) Valsts nozīmes pilsētbūvniecības piemineklis "**Rīgas pilsētas vēsturiskais centrs**" (valsts aizsardzības nr. 7442);
- 2) Valsts nozīmes pilsētbūvniecības piemineklis "**Pārdaugavas apbūves fragments**" (valsts aizsardzības nr. 7443);
- 3) Valsts nozīmes arhitektūras (pilsētbūvniecības) piemineklis "**Mežaparks**" (valsts aizsardzības nr. 7444);
- 4) Valsts nozīmes pilsētbūvniecības piemineklis "**Ķīpsalas vēsturiskā apbūve**" (valsts aizsardzības nr. 8327);
- 5) Valsts nozīmes pilsētbūvniecības piemineklis "**Kalnciema ielas koka apbūve**" (valsts aizsardzības nr. 8583).

¹⁰ Likums „Par kultūras pieminekļu aizsardzību”, 5.pants.

2.1.1.1. Rīgas vēsturiskais centrs

Valsts nozīmes pilsēt būvniecības piemineklis „Rīgas pilsētas vēsturiskais centrs” ir platības ziņā un ietvertu objektu ziņā vislielākais pilsēt būvniecības piemineklis Rīgā, kultūras pieminekļu sarakstā iekļauts ar KM 29.10.1998. rīkojumu Nr. 128.

Daļa no Rīgas pilsētas vēsturiskā centra 1997. gada 4. decembrī ir iekļauta UNESCO Pasaules kultūras un dabas mantojuma sarakstā kā pasaules mantojuma vieta Nr. 852 „**Rīgas vēsturiskais centrs**” (turpmāk tekstā – RVC). RVC teritorija ir 435 hektāri jeb 1.4% no pilsētas teritorijas, savukārt tā aizsardzības zonas platība ir 1574 hektāri. Kopumā RVC un AZ teritorijā atrodas aptuveni 7000 ēku, no tām mazāk nekā puse – UNESCO noteiktajā RVC teritorijā.

2.1. attēls. UNESCO pasaules mantojuma vieta “Rīgas vēsturiskais centrs”, Valsts nozīmes pilsēt būvniecības piemineklis “Rīgas pilsētas vēsturiskais centrs” un valsts nozīmes pilsēt būvniecības piemineklis “Ķīpsalas vēsturiskā apbūve”

Iekļaujot RVC Pasaules kultūras mantojuma sarakstā, UNESCO Pasaules kultūras un dabas mantojuma komiteja ir akceptējusi RVC vērtības – samērā labi saglabājušos viduslaiku un vēlāko laiku skaidru pilsētas plānojuma struktūru, viduslaiku apbūvi, jūgendstila arhitektūras daudzumu, koncentrāciju un māksliniecisko kvalitāti, ko papildina izcila vēsturiskā centra panorāma, kā arī 19. gadsimta koka arhitektūra. RVC ir pasaulē ievērojamākā jūgendstila celtnu koncentrācijas vieta: Vecrīgā atrodas ap 50, bet pārējā centra teritorijā – vairāk nekā 300 arhitektoniski augstvērtīgu jūgendstila celtnu. Saglabājusies dažādu stilu vērtīga koka apbūve dod plašu priekšstatu par būvniecības pakāpenisko attīstību Rīgā.¹¹ Šīs UNESCO fiksētās vērtības, izņemot viduslaiku apbūvi, atrodamas arī citās pilsētas daļās ārpus RVC un AZ, taču ne tik koncentrētā apjomā.

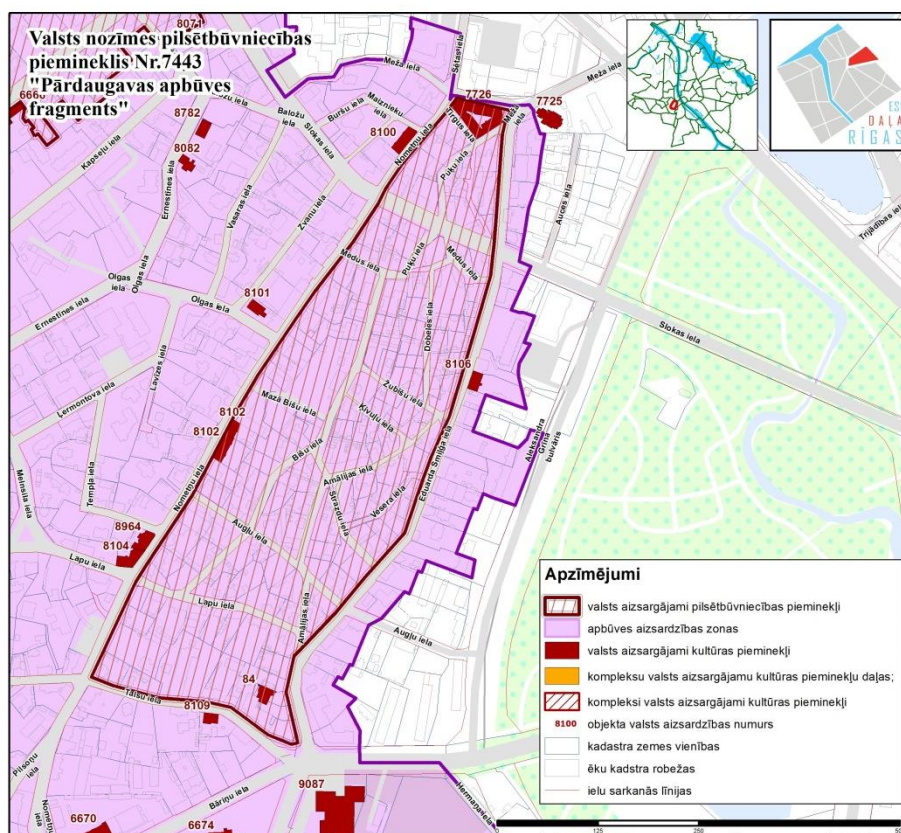
¹¹ UNESCO Pasaules mantojuma komitejas 37. sesijas ietvaros pieņemtais pasaules mantojuma vietas „RĪGAS VĒSTURISKAIS CENTRS” retrospektīvais īpašas nozīmes universālās vērtības pamatojums

Valsts nozīmes pilsēt būvniecības piemineklis „Rīgas pilsētas vēsturiskais centrs” iekļauts valsts aizsargājamo pieminekļu sarakstā ar KM 29.12.1998. rīkojumu Nr.128, savukārt RVC un tā AZ teritorijas robežas noteiktas Rīgas vēsturiskā centra saglabāšanas un aizsardzības likumā, kas pieņemts 2003. gada 29. maijā.

Nosacījumi UNESCO noteiktās pasaules mantojuma vietas un pilsēt būvniecības pieminekļa teritorijas attīstībai ietverti RVC un tā AZ teritorijas plānojumā, tāpēc šajā tematiskajā plānojumā šī teritorija netiek skatīta tādā detalizācijas pakāpē kā citas kultūrvēsturiskā mantojuma teritorijas Rīgā.

2.1.1.2. Pārdaugavas apbūves fragments

Valsts nozīmes pilsēt būvniecības piemineklis „Pārdaugavas apbūves fragments” ir kvartālu grupa Zemgales priekšpilsētas teritorijā starp Nometņu, Meža, Eduarda Smiļģa un Talsu ielu, kurā ir labi saglabājusies viena no Pārdaugavas senāko rajonu - Āgenskalna 18.-19.gs. apbūves struktūra ar šauru, vietām vēl neasfaltētu un līkumotu ieliņu tīklu, nelieliem zemes gabaliem ar iekšdārziem un gleznainu mazstāvu dzīvojamu apbūvi.

2.2. attēls. Valsts nozīmes pilsēt būvniecības piemineklis "Pārdaugavas apbūves fragments"

Teritorijas ielu tīkls veidojies pakāpeniski 17. – 19. gs. laikā, izveidojoties apbūvei gar tagadējo Nometņu ielu, kas kopš 17. gs. vidus veda uz karaspēka vasaras nometni un arī uz sv. Marijas dzirnavām. Mazās sānu ielas veidojās kā savienojošie ceļi starp atstatus esošajiem ēku puduriem ar brīvas konfigurācijas un dažāda lieluma zemes gabaliem, piemērojoties dabīgajam smilšu kalnu (kāpu) reljefam.

Šodienas apbūve galvenokārt veidojusies, sākot no 19. gs. pirmās puses - pēc tam, kad 1812. gadā līdz ar citām priekšpilsētām tika nodedzināta gandrīz visa Āgenskalna koka apbūve. Āgenskalna senākajai daļai raksturīgā vēsturiskā apbūve – nelielas, vienkārtīgas koka ēkas, kas laika gaitā ir izveidojušas aizvien blīvāku dzīvojamu un saimniecības ēku struktūru – ir attīstījusies pastāvīgas un nepārtrauktas evolūcijas procesā, kas turpinās mūsdienās.

Šodien Āgenskalna apbūvē var identificēt tradicionālās Rīgas koka priekšpilsētas ēkas bez izteiktām stila pazīmēm un ēkas ar klasicisma iezīmēm, kā arī ēkas ar hronoloģiski sekojošo stilu (jūgendstils, Art Deco, funkcionālisms u.t.t.) samērā plašā tipoloģiskajā un arhitektoniskā piesātinājuma diapazonā. Liela daļa ēku ir dažādā pakāpē pārveidotas, atsevišķas ēkas pārveidojumu rezultātā zaudējušas identitāti un arhitektonisko kvalitāti, bet saglabājušās kā urbānās vides un objektīvā evolūcijas procesa liecības.¹²

Teritorijā dominē koka apbūve, kā arī apmestas koka mājas un mazstāvu mūra apbūve, kas attiecināma uz laika posmu no 1875. gada līdz 1914. gadam. Laika posmā starp 1914. un 1940. gadu celtajā apbūvē dominē vairākstāvu mūra vienkārši īres nami. Teritorijā ir tikai atsevišķas pēc 1960. gada celtas dzīvojamās ēkas, kas iekļaujas kopējā apbūves mērogā.¹³

Pilsētbūvniecības pieminekļi „Pārdaugavas apbūves fragments” iekļauts valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā ar KM 29.10.1993. rīkojumu Nr.128.

Pieminekļa teritorija atrodas apbūves aizsardzības teritorijā „Āgenskalns”.

2.1.1.3. Mežaparks

Valsts nozīmes arhitektūras (pilsētbūvniecības) pieminekļi “Mežaparks” ir plaša teritorija Ķīšezera krastā, ko veido dzīvojamais rajons, parks un Rīgas zooloģiskais dārzs.

Rīgas Mežaparks bija viens no pirmajiem 20.gs. sākumā cariskajā Krievijā izveidotajiem toreiz visā pasaulē populārās pilsētas – dārza idejas paraugiem. 1901.gadā, atzīmējot Rīgas 700 gadu jubileju, pilsētas pievārtes teritoriju Ķeizarmežu (vēlāk Mežaparku) nolēma pārveidot par sabiedrisku pilsētas parku un daļu no tā apbūvēt ar vasarnīcām. Mežaparka izbūves iniciators bija bijušais pilsētas galvenais inženieris Ādolfs Agte. 1902. gadā sākās Villu kolonijas celtniecība, vispirms apbūvējot Mežaparka dienvidu galu – tā izveidojās Lībekas, Hamburgas, Gdaņskas, Ščecinas, Stokholmas, Visbijas u.c. pirmās ielas, kas tika romantiski nosauktas Ziemeļeiropas ostu pilsētu pazīstamajos vārdos. Šo ielu trases un pirmā teritorijas parcelācija tika nosprausta pēc Rīgas ainavu arhitekta Georga Kufalta projekta. Galvenos būvdarbus veica 20.gs. sākumā nodibinātā Rīgas namu būves sabiedrība. Līdz 1906.gadam uzcēla 18 villu, bet 1910.gadā to skaits jau divkāršojās, jo apbūvi paplašināja, apgūstot vēl 40 ha lielu teritoriju no tagadējā Meža prospekta līdz Olava un Poruka ielai un Visbijas prospektam. Jaunu plānojuma projektu 1910.gadā pasūtīja vācu pilsētbūvniekam, arhitektam Hermanim Janzenam un otrās kārtas apbūvi jau realizēja saskaņā ar viņa izstrādāto plānojuma un parcelācijas projektu (1911).

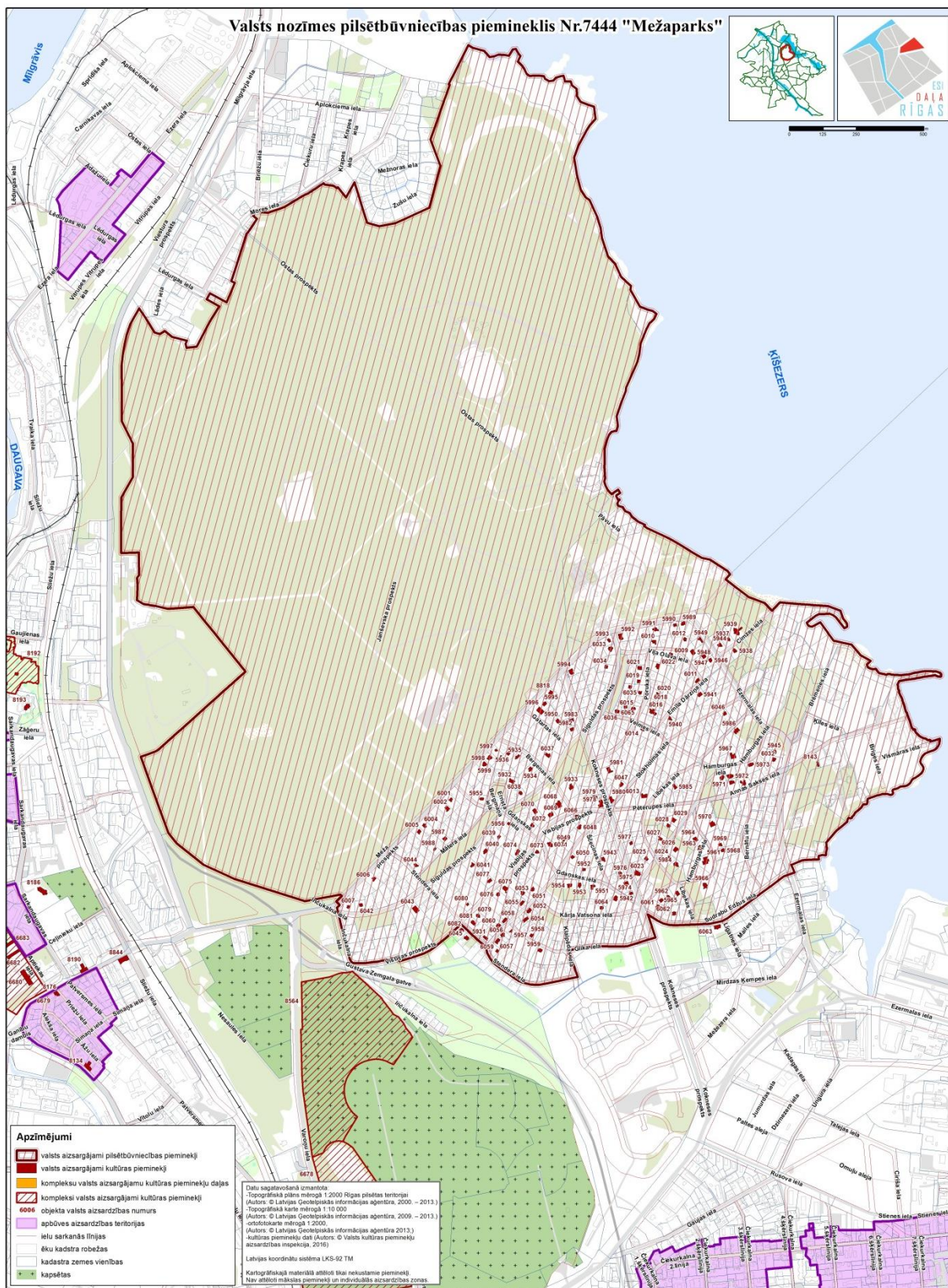
Līdz Pirmajam pasaules karam Mežaparkā jau bija uzceltas 108 villas. Gandrīz pusi (49 ēkas) no tām bija projektējis arhitekts Gerhards fon Tīzenhauzens, bet starp projektu autoriem parādās tādi prominenti arhitekti kā F. Šefels, E. Frīzendorfs, E. Kupfers, A. Vite, K. Felsko, V. Neimanis, H. Zīberlihs, K. Pekšēns u.c. Savrupmājas pārsvarā tika veidotas toreiz populārā jūgendstila formās, bieži izmantojot pildrežģa konstrukcijas. Šajā laikā uzcelta arī Mežaparka Eviņģēliski luteriskā baznīca (t.s. Gustava Ādolfa kapela, Ezermalas ielā 28).

Pirmās brīvvalsts laikā, 1920.-30.gados Mežaparkā tika uzceltas vairāk nekā 250 savrupmāju, bet Janzena izprojektētās teritorijas otrās kārtas apbūve Meža un Siguldas prospektu rajonā pārsvarā notika no 1928. līdz 1932. gadam. Galvenokārt tās bija nelielas viengimenes dzīvojamās ēkas vai divstāvu savrupmājas, kur katrā stāvā atradās pa dzīvoklim. Šī būvperioda lielākā daļa ēku ir raksturīgi funkcionālisma stila paraugi, atsevišķas būvētas arī

¹² VKPAI izstrādātais pilsētbūvniecības pieminekļa „Pārdaugavas apbūves fragments” apraksts, 2015

¹³ Rīgas kultūrvēsturisko teritoriju ārpus Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas izpēte, SIA “Arhitektoniskās izpētes grupa”, 2014

modernizētās neoklasicisma formās. 23 no tām ir projektējis nākamais Rīgas galvenais arhitekts Osvalds Tīlmanis.

2.3. attēls. Valsts nozīmes pilsētubūvniecības piemineklis "Mežaparks"

Pēc Otrā pasaules kara greznās savrupmājas tika nacionalizētas, un lielākā daļa no tām pārvērsta par komunālajiem dzīvokļiem. Mežaparkā arī pēckara laikā, 1950.-60.gados, tika

uzcelti daži desmiti individuālo dzīvojamo ēku, galvenokārt Bernātu un Ezermalas ielas rajonā. 1980 gados Mežaparka perifērijas rajoni tika apbūvēti ar tipveida daudzstāvu dzīvojamām ēkām, kas kontrastē ar līdzšinējo apbūvi. Tomēr vēsturiskajās teritorijās ir saglabāta samēra lielu zemes gabalu (no 1 200 līdz 3 500 m²) parcelācija un apbūves principi, kur vienā gruntsgabala tiek brīvi izvietota dzīvojamā ēka (savrupmāja) un dažas nelielas saimniecības būves, saglabājot sākotnēji iedibinātas pilsētas – dārza tradīcijas.¹⁴

Saskaņā ar sākotnējo dārza pilsētas ideju būtiska nozīme teritorijas kompleksai attīstībai līdz ar privātās apbūves zonu ir publiskās atpūtas zonai. Tā pakāpeniski ir īstenota atšķirīgos laika posmos pirms un pēc II pasaules kara, atbilstoši pastāvošās valsts iekārtas ideoloģijai. Pirmskara periodā, vadoties pēc laikmetam raksturīgajiem apbūves un plānojuma principiem, tika veidots sabiedriskais parks un zooloģiskais dārzs¹⁵, bet pēckara periodā no 1949. līdz 1973.gadam, ieviešot attiecīgajam laika posmam raksturīgas izmaiņas, tika ierīkots kultūras un atpūtas parks “Mežaparks”.

Valsts nozīmes arhitektūras (pilsētbūvniecības) piemineklis „Mežaparks” iekļauts valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā ar KM 29.10.1998. rīkojumu Nr.128. Sākotnēji šī teritorija bija sadalīta divos atsevišķos valsts aizsargājamās kultūras pieminekļos – dzīvojamās apbūves teritorijā bija noteikts valsts nozīmes pilsētbūvniecības piemineklis “Mežaparks”, bet parka teritorijā - vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis “Kultūras un atpūtas parks “Mežaparks”. Līdz ar KM 2016. gada 13. maija rīkojumu Nr. 2.5-1-110 pilsētbūvniecības pieminekļa robežas ir paplašinātas, iekļaujot tajā Kultūras un atpūtas parka teritoriju un nosakot vienu – valsts nozīmes arhitektūras (pilsētbūvniecības) pieminekli “Mežaparks”.

2.1.1.4. Ķīpsalas vēsturiskā apbūve ir kvartālu grupa uz Z no Vanšu tilta iepretim Vecrīgai, kura vēsturisko vērtību veido saglabāties 19.gs. izveidojušos ielu tīkls un apbūve, kas atspoguļo Rīgas priekšpilsētas dzīves telpu un veidu 19.gs. un 20.gs. I pusē. Sevišķi vērtīga ir Balasta dambja apbūve, kā pēdējā saglabājusies Daugavas krastmalā ar 19.gs. – 20.gs. I puses parcelāciju, siluetu un apbūves ritmu.¹⁶

Valsts nozīmes pilsētbūvniecības piemineklis “Ķīpsalas vēsturiskā apbūve” iekļauts valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā ar KM 29.10.1998. rīkojumu Nr.128A. Kopš 2003.gada pilsētbūvniecības piemineklis “Ķīpsalas vēsturiskā apbūve” ir iekļauts RVC aizsardzības zonā.

Pilsētbūvniecības pieminekļa novietojumu skatīt 2.1. attēlā.

2.1.1.5. Kalnciema ielas koka apbūve

Valsts nozīmes pilsētbūvniecības piemineklis „Kalnciema ielas koka apbūve” pārstāv Pārdaugavas 18. un 19.gs. beigu vidusslāņa dzīves vidi un Rīgas koka būvamatniecības tradīcijas, tas ietver lielā koncentrācijā un ar augstu autentiskuma pakāpi saglabājušos 19.gs. pēdējā ceturksnī celtu koka dzīvojamo ēku grupu, kam raksturīga grezna apdare, pagalmu apzaļumojums un dārzi.

Kalnciema ielas kvartāla klasicisma arhitektūras ansamblis veidojies samērā īsā laika posmā - apmēram 30 gadu garumā. Pilsētbūvniecības pieminekļi ietilpstošo ēku izvietojums gar ielu un dārzi gruntsgabalu dziļumā raksturo Rīgas priekšpilsētu apbūves tradīcijas, kas jau gandrīz izzudušas straujas pilsētbūvniecības attīstības rezultātā. Apbūves ansambli pamatā veido 24 koka ēkas, no kurām divpadsmit ēkām ir dzīvojamā funkcija, trīs ir darījuma ēkas, piecas ir jauktas funkcijas ēkas, bet atlikušās četras ēkas ir ar neskaidru sākotnējo funkciju. Ielas frontē

¹⁴ VKPAI izstrādātais pilsētbūvniecības pieminekļa „Mežaparks” apraksts.

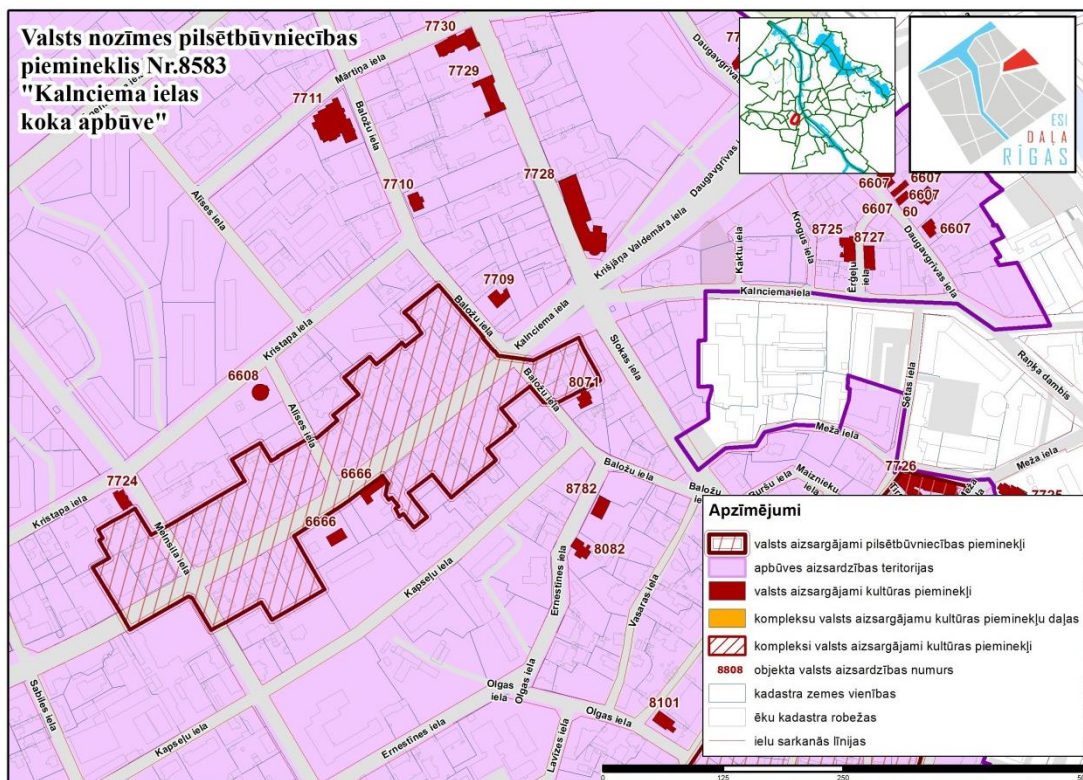
¹⁵ Mežaparka apkaimes vēsturiskais apraksts, www.apkaimes.lv, skatīts 07.06.2016.

¹⁶ Ķīpsalas detaļplānojuma projekts. Paskaidrojuma raksts. LPSR Valsts celtniecības komitejas Latvijas Valsts pilsētu celtniecības projektēšanas institūts „Pilsētprojekts”, 1988.

pārsvārā saglabājušās divstāvu koka daudzdzīvokļu ēkas ar pagrabiem, pārsegtas ar lēzeniem vai vidēji stāviem jumtiem, kas celtas uz ķieģeļu vai akmens mūra pamatiem. Daļa ēku veidotas ar vienkāršiem arhitektoniskās izteiksmes līdzekļiem, taču precīzi raksturo sava laika būvniecības tradīciju daudzveidību. Vairākām ēkām ir īpaši izkopta apdares detaļu daudzveidība, kas pārstāv vēlīnā klasicisma laikmeta tradīciju Pārdaugavas arhitektūrā. Ēkas izceļas ar īpašu harmonisku fasāžu kompozīciju, kas sakņojas labās proporcijās un apdares detaļu līdzsvarotā pielietojumā. Ēkas abās ielas pusēs veido vienotu, bagāta apzaļumojuma ietvertu apbūves ansambli.

Pieminekļa teritorijā ietilpst arī 4 daudzstāvu īres nami, no kuriem divas ēkas ar spoguļattēla kompozīciju celtas 1913. gadā jūgendstila laikmetā, savukārt abas ēkas Kalnciema ielas pretējās pusēs pie Baložu ielas krustojuma piederīgas historisma laikmetam un raksturo 19. gs. b. un 20. gs. sākuma urbānās attīstības tendences un virzienus.

Kalnciema iela koka apbūves ansamblis pēc sava arhitektoniskā un plānojuma struktūras rakstura ir vienīgā, vislabāk saglabājusies pilsētvides teritorija ar 19. gs. 2. puses parcelācijas struktūru un kompaktu, labi saglabājušos apbūvi, kurā dominē divstāvu vēlīnā klasicisma ēkas ar bagātu fasāžu dekoru. Kalnciema ielas posms starp Baložu un Melnsila ielām, ieskaitot krustojumiem pieguļošo ielu un pagalmu telpu, saglabājies kompakti, ar minimālām izmaiņām ielas ainavā.¹⁷

2.4. attēls. Valsts nozīmes pilsētubūvniecības piemineklis "Kalnciema ielas koka apbūve"

Valsts nozīmes pilsētubūvniecības piemineklis „Kalnciema ielas koka apbūve” iekļauts valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā ar KM 22.05.2006. rīkojumu Nr. 96.

Pilsētubūvniecības piemineklis ir daļa no apbūves aizsardzības teritorijas „Āgenskalns”.

¹⁷ VKPAI sagatavotais pilsētubūvniecības pieminekļa „Kalnciema ielas koka apbūve” apraksts.

2.1.2. Pārējie valsts aizsargājami kultūras pieminekļi

Līdz ar pieciem valsts aizsargājamiem pilsētbūvniecības pieminekļiem Rīgas teritorijā valsts kultūras pieminekļu sarakstā ir iekļauti:

- 1) 6 arheoloģijas pieminekļi, no tiem 2 valsts nozīmes, 4 – vietējas nozīmes arheoloģijas pieminekļi;
- 2) 1173 arhitektūras pieminekļi, no tiem 266 valsts nozīmes, 907 – vietējas nozīmes arhitektūras pieminekļi;
- 3) 484 mākslas pieminekļi, no tiem 471 valsts nozīmes, 13 - vietējas nozīmes arhitektūras pieminekļi;
- 4) 42 vēstures pieminekļi, tai skaitā 41 valsts nozīmes, 1 – vietējas nozīmes vēstures pieminekļi;
- 5) 9 vēsturiska notikuma vietas, tai skaitā 8 valsts nozīmes, 1 – vietējas nozīmes vēsturiska notikuma vieta.

Likums „Par kultūras pieminekļu aizsardzību” un Aizsargjoslu likums paredz noteikt kultūras pieminekļu aizsardzības zonas ap nekustamiem kultūras pieminekļiem, lai nodrošinātu kultūras pieminekļu aizsardzību. Zonas un to uzturēšanas režīmu nosaka VKPAI, savukārt pašvaldība tās attēlo TP. Saskaņā ar likumu “Par kultūras pieminekļu aizsardzību” ap pieminekļiem, kuriem nav noteiktajā kārtībā izstrādātas un apstiprinātas individuālās aizsardzības zonas, pilsētās tās tiek noteiktas 100 m platumā ap objektu vai teritoriju, ja piemineklis ir komplekss. Likumā “Par kultūras pieminekļu aizsardzību” noteikts, ka jebkuras darbības, kas ietekmē kultūrvēsturisko vidi pieminekļa aizsardzības zonā, drīkst veikt tikai ar VKPAI atļauju.

RTP2006-2018 TIAN ir detalizētas likumā „Par kultūras pieminekļu aizsardzību” un Aizsargjoslu likumā noteiktās prasības par aizsardzības zonas platumu, nosakot, ka:

„60.5.2. ja kultūras piemineklis atrodas pilsētbūvniecības pieminekļa robežās, tad individuālā aizsargjosla ap kultūras pieminekli netiek noteikta;

60.5.3. kultūras pieminekļiem – baznīcām un muižām, kas atrodas ārpus pilsētbūvniecības pieminekļiem, – 100 m;

60.5.4. citiem kultūras pieminekļiem, kas atrodas ārpus pilsētbūvniecības pieminekļiem:

60.5.4.1. brīvstāvošas apbūves gadījumā – 50 m;

60.5.4.2. perimetrālās apbūves gadījumā – 20 m;”

Savukārt RVC AZ TIAN attiecībā uz aizsargjoslām ap kultūras pieminekļiem ir izvirzīti šādi nosacījumi:

“164.1. aizsargjosla ap valsts nozīmes pilsētbūvniecības pieminekli „Rīgas vēsturiskais centrs” sakrīt ar pilsētbūvniecības pieminekļa robežu;

164.2. aizsargjoslu (aizsardzības zonu) ap valsts nozīmes pilsētbūvniecības pieminekli „Ķīpsalas vēsturiskā apbūve” nosaka šādi:

164.2.1. R un Z pusē – 50 m plata aizsardzības zona no pilsētbūvniecības pieminekļa robežas;

164.2.2. D pusē aizsardzības zona sakrīt ar pilsētbūvniecības pieminekļa robežu;

164.2.3. A pusē aizsardzības zona sakrīt ar pilsētbūvniecības pieminekļa robežu;

164.3. aizsargjosla (aizsardzības zona) ap atsevišķi stāvošu kultūras pieminekli RVC un tā aizsardzības zonas teritorijā sakrīt ar konkrētā kultūras pieminekļa robežu.”

Jāatzīmē, ka automātiska aizsardzības zonas noteikšana, nevērtējot vietas individuālos apstākļus, bet kā vienīgo kritēriju pieņemot attālumu ap objektu vai teritoriju, rada

nevajadzīgu apgrūtinājumu apkārtējo teritoriju un apbūves īpašniekiem, vienlaikus garantēti nenodrošinot likumā paredzēto aizsardzību.

RTP2030 būtu ieteicams visiem valsts aizsargājamiem kultūras pieminekļiem Rīgas pilsētas teritorijā ārpus RVC un tā AZ noteikt individuālās aizsardzības zonas, izvērtējot vietas kontekstu un apkārtējās vides iespējamo ietekmi uz kultūras pieminekļa vērtību.

Pilsētbūvniecības pieminekļiem nosakāmā individuālā aizsardzības zona ir 0 jeb tai ir jāsakrīt ar pieminekļa robežu. Tāda pati individuālās aizsardzības zona ir jānosaka tiem mākslas pieminekļiem, kas ir nekustamie pieminekļi un ir būves vai ēkas daļa, piemēram, durvju portāls vai sienas gleznojums.

Būtiski arī uzsvērt, ka valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sastāvs ir mainīgs, tāpēc to attēlojums, kā arī pieminekļu radītā apgrūtinājuma (aizsargjoslas) attēlojums RTP ir informatīvs.

2.2. Apbūves aizsardzības teritorijas

Lai saglabātu un aizsargātu pilsētas rajonus, kuriem katram ir savs īpatnējs raksturs, arhitektoniskā un vēsturiskā savdabība, kuri ir Rīgas unikālās, daudzveidīgās vides būtiski veidojošie elementi, taču to vērtība nesasniedz pieminekļa statusam nepieciešamo līmeni, Rīgas pašvaldība RTP2006-2018 ir noteikusi 15 apbūves aizsardzības teritorijas (skatīt 1. Pielikumu). To noteikšanas mērķis ir kultūrvēsturiski vērtīgās pilsētvides aizsardzība un saglabāšana, tās ir iekļautas Rīgas teritorijas plānojumā un uz tām attiecas īpašas prasības.

Kultūrvēsturisko vērtību aizsardzībai RTP2006-2018 TIAN ir veltīta atsevišķa nodaļa, kurā iekļautie speciālie noteikumi saskaņā ar TIAN 388. punkta prasībām ir prioritāri attiecībā pret pārējiem TIAN nosacījumiem. Šajā nodaļā ietvertajos noteikumos definēti svarīgākie aizsargājami pilsēt būvnieciskie elementi kultūras pieminekļu un apbūves aizsardzības teritorijās, identificēta prioritāri aizsargājamā apbūve un svarīgākās tās aizsargājamās vērtības pilsēt būvniecības pieminekļu un apbūves aizsardzības teritorijās. Nodaļā ir iekļautas vispārīgas prasības attīstības priekšlikumu realizēšanai valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu teritorijās un pašvaldības noteiktajās apbūves aizsardzības teritorijās, kā arī detalizētākas prasības atsevišķi katrai pilsēt būvniecības pieminekļa teritorijai un apbūves aizsardzības teritorijai atbilstoši tās noteiktajai unikālajai vērtībai.

Galvenās problēmas, kas attiecas uz apbūves aizsardzības teritoriju pārvaldību, attīstību un saglabāšanu ir:

- 1) vispārīgais RTP2006-2018 TIAN prasību formulējums;
- 2) vispārīgi noteiktās aizsargājamās vērtības apbūves aizsardzības teritorijās.

Apbūves aizsardzības teritoriju noteikšanas mērķis ir kultūrvēsturiskās vides aizsardzība, taču RTP2006-2018 TIAN prasības kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzībai vērstas galvenokārt uz vēsturiskās apbūves saglabāšanu. Uz pilsētvides kultūrvēsturiskās identitātes aizsardzību un saglabāšanu vērstās TIAN prasības ir izplūdušas un tāpēc dažādi interpretējamās, kas neveicina mērķa sasniegšanu.

RTP2006-2018 TIAN noteikts, ka svarīgākie aizsargājami pilsēt būvnieciskie elementi kultūras pieminekļu un apbūves aizsardzības teritorijās ir:

- 1) iedibinātā apbūves plānojuma struktūra;
- 2) telpiskais izveidojums;
- 3) ainava un tās mērogs;
- 4) panorāmas un siluets;
- 5) apstādījumu sistēma;
- 6) laukumu apbūve un telpiskais izveidojums;
- 7) kvartālu telpiskā organizācija;
- 8) seno celtņu konstrukcijas kultūras slānī;
- 9) raksturīgais reljefs un ūdeņi.

Šo pilsēt būvniecisko elementu uzskaitījums ir precizējams, jo 1. punktā minētā iedibinātā plānojuma struktūra ietver no 2. līdz 7. punktam uzskaitītos elementus.

No RTP2006-2018 TIAN nosacījumiem izriet, ka apbūves aizsardzības teritorijas Rīgā noteiktas, lai aizsargātu 19. un 20.gs. sākuma koka māju un līdz 1940.gadam būvēto mūra māju apbūves teritorijas.¹⁸ Šāda interpretācija nonāk pretrunā ar faktisko situāciju apbūves aizsardzības teritorijās, jo vairākās no tām apbūves spektrs ir daudz plašāks, ietverot arī pēc II pasaules kara celtās ēkas ar potenciālu kultūrvēsturisko vērtību, bet, piemēram, apbūves

¹⁸ RTP 2006-2018 TIAN 397. punkts

aizsardzības teritorijās “Vecdaugava (Airu iela)” un “Vecmīlgrāvis (Emmas iela)” visa ietvertā apbūvei ir veidota 20. gs. 50. gados.

TIAN nosacījumi neraksturo katras apbūves aizsardzības teritorijas aizsargājamās pilsētbūvnieciskos elementus. Noteikumi par apbūvi un teritorijas izmantošanu pašvaldības noteiktajās apbūves aizsardzības teritorijās balstās uz iedibinātajiem apbūves parametriem, taču noteikumos nav skaidrota jēdziena “iedibināts” sapratne, attiecinot to uz dažādiem apbūves parametriem; netiek detalizēta procedūra vai definēti kritēriji, kā noteikt šos iedibinātos rādītājus, tādējādi atstājot vietu subjektīvām interpretācijām. Netiek skaidroti tādi termini kā „vides raksturs”, “konkrētā vieta”, “konkrētā teritorija” šo noteikumu izpratnē. Vispārīgais formulējums rada apdraudējumu apbūves un teritorijas attīstībai, vai nu bremsējot to (jo nav īsti skaidrs, ko drīkst un nedrīkst darīt), vai arī paverot iespējas kultūrvēsturiskajai videi neatbilstošu attīstības priekšlikumu īstenošanai.

TIAN tiek izvirzītas prasības attiecībā uz ēku ārējo veidolu, kā saistošu norādot atbilstību „konkrētās pilsētas daļas kā vienota pilsētbūvnieciska ansambļa kultūrvēsturiskajai vērtībai”¹⁹, „vēsturiskajai būvniecības tradīcijai un apkārtējās apbūves raksturam”²⁰, pieprasot izmantot „konkrētā vidē iederīgus tradicionālus materiālus”²¹, neprecizējot, par kādu vai cik lielu pilsētas daļu ir runa – zemes gabalu, kvartālu, kvartālu grupu, apkaimi; pēc kādiem kritērijiem un ar kādu procedūru noteikt un izvērtēt šo teritoriju un noteikt tās kultūrvēsturisko vērtību, būvniecības tradīcijas un iederīgus materiālus.

Noteikumos tiek lietots termins "harmonisks", neprecizējot kritērijus, pēc kādiem izvērtēt atbilstību harmonijai.

RTP2030 TIAN ir jāprecizē gan termini, kas attiecināmi uz kultūrvēsturisko mantojumu, iedibinātajiem apbūves radītājiem un situāciju, tādējādi atvieglojot noteikumu sapratni, gan jādefinē aizsargājamās vērtības atbilstoši to tipam un līmenim, nosakot pieļaujamās darbības ar objektiem un teritorijām atbilstoši to kultūrvēsturiskajai vērtībai.

Veidojot jaunās teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumus, tie jāsaņā ar RVC AZ plānošanas dokumentos noteikto attīstības un plānošanas regulējuma struktūru un principus, ņemot vērā, ka RVC AZ ir daļa no Rīgas kultūrvēsturiskā mantojuma un, izņemot viduslaiku apbūvi, pārējās starptautiski un valstiski atzītās kultūrvēsturiskās vērtības ir sastopamas un tiek aizsargātas lielākajā daļā apbūves aizsardzības teritoriju.

RTP2030 izstrādes ietvaros apbūves aizsardzības teritorijās nepieciešams precizēt aizsargājamā kultūrvēsturiskā mantojuma sastāvu, sadalot to atsevišķos līmeņos pēc mēroga un vērtības.

Šī TmP priekšlikums ir noteikt trīs līmeņus:

- 1) apbūves aizsardzības teritorija;
- 2) apbūves ansamblis;
- 3) objekti ar potenciālu kultūrvēsturisko vērtību.

Apbūves ansamblis ir nosakāmi, lai izceltu teritorijas, kur kultūrvēsturiski vērtīgo vidi veidojošie elementi saglabājušies tuvu to vēsturiskajam veidolam: vienkopus atrodas labi saglabājušies maz pārveidota noteikta perioda apbūve un vides elementi – ielas, žogi, apstādījumu struktūra, pagalmu organizācija, labiekārtojuma elementi u.c.

¹⁹ RTP 2006-2018 TIAN 185.1. un 356¹.1. punkts

²⁰ RTP2006-2018 TIAN 356¹.3., 356¹.6., 378. punkts

²¹ RTP2006-2018 TIAN 356².3. punkts

TIAN prasības turpmāk vajadzētu piemērot atbilstoši teritorijas mērogam un vērtības līmenim:

- 1) apbūves aizsardzības teritorijai kopumā prasības ir vispārīgas, mērķētas uz teritorijai ievērojamās un raksturīgās pilsētvides saglabāšanu – apbūves mērogs, raksturs, zemes gabalu telpiskā organizācija;
- 2) apbūves ansambļiem nosacījumi vērsti uz ansambļa kā kopuma saglabāšanu, attiecināmas uz ēku ārējo veidolu, apdari, teritorijas labiekārtojumu un organizāciju, apstādījumiem un publiskās ārtelpas risinājumiem – žogiem, ietvju iesegumiem, utt.;
- 3) prasības kultūrvēsturiski vērtīgiem objektiem vērstas uz objekta vēsturiskā veidola, apdares saglabāšanu.

Lai samazinātu subjektīvas iedibināto apbūves parametru interpretācijas iespējas un padarītu skaidrākus nosacījumus attīstības priekšlikumu realizēšanai pašvaldības noteiktajās apbūves aizsardzības teritorijās, RTP2030 katrai no apbūves aizsardzības teritorijām ir jāsniedz informācija par apbūves raksturu un iedibinātajiem apbūves rādītājiem.

Par katru apbūves aizsardzības teritoriju jāveido kartogrāfiskais materiāls, kurā attēloti būtiskākie nosacījumi apbūves un teritorijas attīstīšanai, balstoties uz iedibinātās situācijas izvērtējumu, lai saglabātu apbūves aizsardzības teritorijai vērtīgāko un raksturīgāko apbūves mērogu un harmonizētu pilsētvides attīstību:

- 1) apbūves ansambļi un frontes,
- 2) attīstāmais apbūves blīvums,
- 3) attīstāmais apbūves raksturs un būvlaides,
- 4) pieļaujama stāvu skaits.

Teritorijās (zemes gabalos), kur atrodas turpmākajai attīstībai neatbilstoša apbūve – visbiežāk pēc 1960.gada celti daudzstāvu daudzdzīvokļu nami un ēkas ar publisku funkciju – saistoši būtu iedibinātie apbūves parametri, kas norādīti grafiskajā materiālā. Uz šo apbūvi turpmāk jāattiecinā nosacījumi par esošo neatbilstošo izmantošanu, nosakot, ka, izstrādājot detālplānojumu, ir iespējams palielināt faktiskos apbūves parametrus ne vairāk par 10%, kā arī mainīt ēkas funkciju.

Savukārt RTP2030 noteikto apbūves parametru maiņai apbūves aizsardzības teritorijā jāparedz nosacījums, ka to iespējams izdarīt, tikai pamatojot šo ieceri lokālplānojumā, tā izpētes teritorijā ietverot visu apbūves aizsardzības teritoriju.

Vairumam apbūves aizsardzības teritoriju sākotnējās robežas noteiktas vairāk nekā pirms 20 gadiem. Rīgas attīstības plānā 1995.-2005. gadam iekļautas 7 apbūves aizsardzības zonas – Sarkandaugava, Čiekurkalns, Pleskodāle, Bieriņi, Dzegužkalns – Nordeķi, Bolderāja un Daugavgrīva, kā arī 6 potenciālās valsts aizsargājamo pilsētībūvniecības pieminekļu teritorijas – Teika, Āgenskalns, Ķīpsala, Torņakalns, Maskavas priekšpilsēta, Ziemeļblāzma, Vecāķi. No uzskaitītajām potenciālo pilsētībūvniecības pieminekļu teritorijām valsts aizsargājama pieminekļa statuss līdz šim brīdim piešķirts tikai Ķīpsalai, savukārt pārējās RTP2006-2018 noteiktas kā apbūves aizsardzības teritorijas. No Rīgas attīstības plānā 1995.-2005. gadam noteiktajām apbūves aizsardzības zonām savu statusu RTP2006-2018 zaudējušas tādas teritorijas kā Bieriņi un Daugavgrīva, bet no jauna apbūves aizsardzības teritoriju skaitā iekļautas Vecdaugavas, Jaunmīlgrāvja (Emmas iela), Vecmīlgrāvja un VEF rūpnieciskās apbūves teritorijas.

RTP2006-2018 noteiktās apbūves aizsardzības teritoriju robežas teritorijas plānošanas darbības laikā ir precizētas divreiz.

2008. gadā pēc RD PAD pasūtījuma SIA „Arhitektoniskās izpētes grupa” veica apbūves aizsardzības teritoriju robežu izvērtējumu un precizēšanu, vadoties pēc sekojošiem principiem:

- 1) robežas koriģētas, zonā iekļaujot visu attiecīgo gruntsgabalu, nevis tikai tā ielas fronti;
- 2) iekļautas aizsargājamaī zonai blakus vai ciešā tuvumā esošas teritorijas, kurās konstatēta esošajai zonai līdzvērtīga apbūve, pilsētībūvnieciskā situācija un vide;
- 3) izslēgtas atsevišķas teritorijas, kurās nav saglabājusies vēsturiskā apbūve, mērogs un apbūves raksturs un kuru izslēgšana neietekmētu zonā esošās apbūves aizsardzību²².

Balstoties uz SIA „Arhitektoniskās izpētes grupa” sniegtajām rekomendācijām, apbūves aizsardzības teritoriju precizētās robežas tika apstiprinātas RTP2006-2018 grozījumu ietvaros 2009. gada 18. augustā.

2013. gadā pēc RD PAD pasūtījuma SIA „Arhitektoniskās izpētes grupa” izstrādāja pētījumu „Rīgas kultūrvēsturisko teritoriju ārpus Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas izpēte”, kura ietvaros veica vēsturisko ēku inventarizāciju un sniedza apbūves aizsardzības teritoriju robežu izmaiņu priekšlikumus, vadoties pēc 2008.gada pētījumā definētajiem principiem.

Līdz šim veiktās apbūves aizsardzības teritoriju robežu korekcijas ir vairāk mehāniskas, vērstas uz iepriekš noteikto robežu precizēšanu un atsevišķu teritoriju izslēgšanu, nevis teritorijas kultūrvēsturisko vērtību un statusa pārvērtēšanu pēc būtības.

Nemot vērā, ka kopš apbūves aizsardzības teritoriju noteikšanas ir pagājušas divas desmitgades, būtisks uzdevums turpmākajā plānošanas procesā ir apbūves aizsardzības teritoriju vēsturiskās vērtības un robežu pārskatīšana. Ir nepieciešams komplekss teritoriju izvērtējums, lai pārskatītu tajās saglabājušos kultūrvēsturisko vērtību kopumu, kvalitāti un atbilstību katras īpaša statusa teritorijas noteikšanas mērķim un aktualizētu robežas.

Svarīgs uzdevums ir izvērtēt 20. gs. II pusē izveidotās apbūves ietekmi uz apbūves aizsardzības teritorijas vērtību, nodalot vietas, kur šī apbūve ir likumsakarīgas pilsētas evolūcijas sastāvdaļa, no vietām, kur šī apbūve degradē apbūves aizsardzības teritorijas kultūrvēsturisko vērtību.

Jādefinē prasības un nosacījumi attīstībai apbūves aizsardzības teritoriju pierobežā, nosakot ietekmes zonu attālumu, kā arī jānosaka prasības ārpus apbūves aizsardzības teritorijā esošu attīstības projektu ietekmes uz apbūves aizsardzības teritoriju novērtēšanai (augstbūvju vizuālās ietekmes izvērtējums).

Apbūves aizsardzības teritoriju vērtību pārskatīšanai jānotiek, iesaistot iespējami plašāku sabiedrības pārstāvniecību, noskaidrojot “sabiedrisko pasūtījumu” un vairojot izpratni par kultūrvēsturiskā mantojuma lomu pilsētas sociālajā un ekonomiskajā attīstībā.

2.2.1. Āgenskalns

Apbūves aizsardzības teritorija „Āgenskalns” ir lielākā no pašvaldības noteiktajām apbūves aizsardzības teritorijām: tā aptver lielāko daļu no Āgenskalna apkaimes, kā arī nelielas blakus apkaimju – Dzegužkalna un Zaslauka teritoriju daļas. Apbūves aizsardzības teritorijā ietverta dažāda un daudzveidīga apbūve, galvenokārt dzīvojamās ēkas un teritorijas – vēsturiskas muižiņas, līdz 20. gs. 40. gadiem būvētas koka un mūra mazstāvu ēkas, villas, mūra

²² Rīgas apbūves aizsardzības un pilsētībūvniecības pieminekļu teritoriju izpēte, SIA „Arhitektoniskās izpētes grupa”, 2008., 7. lpp

daudzstāvu un mazstāvu ēkas, pirmo Rīgā celto rindu māju komplekss Liepājas ielā, kā arī Rīgā pirmais tipveida daudzstāvu daudzdzīvokļu māju komplekss – dzīvojamais masīvs „Āgenskalna priedes”. Tāpat apbūves aizsardzības teritorijā iekļautas arī vairākas vēsturisko rūpnīcu teritorijas, Paula Stradiņa klīniskās slimnīcas ansamblis, Āgenskalna tirgus ar tam pieguļošajām ēkām, Māras dīķis, Mārtiņa kapi.

Apbūves aizsardzības teritorijā skaidri nolasāma priekšpilsētas attīstība no 18.gs. II puses līdz pat mūsdienām. Apbūves aizsardzības teritorijā atrodas divi valsts aizsargājami pilsētbūvniecības pieminekļi – „Pārdaugavas apbūves fragments” un „Kalnciema ielas koka apbūve”, kā arī gandrīz 70 valsts aizsargājami arhitektūras pieminekļi, tai skaitā 11, kam piešķirts valsts nozīmes kultūras pieminekļa statuss.

Āgenskalna apbūves aizsardzības teritorijā ir liels vēsturiskās koka apbūves īpatsvars – 11% no visām koka ēkām Rīgā, kas uzbūvētas līdz 1940.gadam, atrodas Āgenskalnā, kas ir tikai par 1% mazāk salīdzinājumā ar RVC un tā AZ teritorijā esošo līdz 1940.gadam uzcelto koka ēku daudzumu. Lielākā daļa no vēsturiskajām koka ēkām, kas pārsvarā ir dzīvojamās mājas, ir sliktā tehniskā stāvoklī.²³

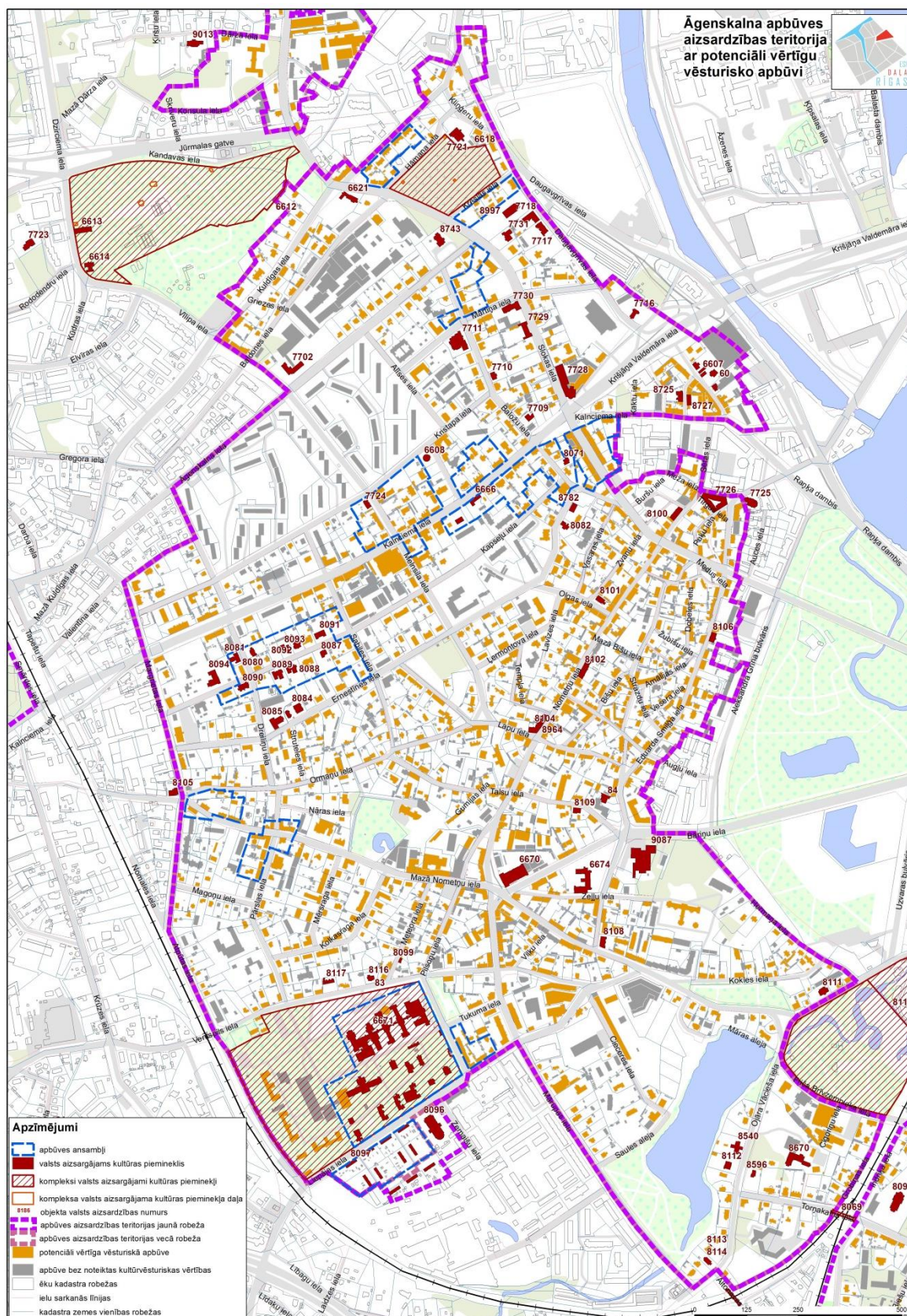
Teritorijas aizsargājamās vērtības ir:

- 1) kvartāli ar izteikti nolasāmu apbūves veidošanās periodu:
 - a) 20. gs. sākumā veidojusies mazdzīvokļu ēku un greznu villas tipa privātmāju apbūves teritorija no Mazās Nometņu ielas virzienā uz Kristapa ielu starp Margrietas un Sabiles ielu.
 - b) 20. gs. I pusē celto 1-3 stāvu privātmāju un mazdzīvokļu māju teritorijas:
 1. Mazā Nometņu iela posmā no Kokles ielas līdz Ojāra Vācieša ielai - Ojāra Vācieša iela (ar nepāra Nr. apbūvi) - Mārupes iela līdz Liepājas ielai (ar pāra Nr. apbūvi);
 2. Mazā Nometņu iela posmā no Meteora ielas līdz Mērsraga ielai (ar pāra Nr. apbūvi) - Mērsraga iela ar abu pušu apbūvi - Kolkasraga iela - Pārslas iela ar abu ielas pušu apbūvi;
 3. Āgenskalna iela posmā no Vīlpa ielas līdz Baložu ielai.
 - c) 20. gs. I pusē veidota vairākstāvu mūra īres namu apbūve gar galvenajām maģistrālēm – Kalnciema ielu, Slokas ielu, Nometņu ielu, Lapu ielu, Mārupes ielu, Bāriņu ielu, Mazo Nometņu ielu;
 - d) pirmais tipveida daudzstāvu daudzdzīvokļu māju komplekss Rīgā – 1958.-1962. gadā celtais dzīvojamais masīvs „Āgenskalna priedes”.
- 2) vēsturiskās koka apbūves īpatsvars;
- 3) apbūves izvietojums uz iedibinātajām būvlaidēm;
- 4) vēsturiskais ielu tīkls un ielu šķērsprofili ar granīta bruģi brauktuves iesegumā Ērģeļu, Meteora, Zeļļu, Ļermontova ielā, Margrietas ielā starp Kalnciema un Valentīna ielu, Daugavgrīvas ielā starp Krišjāņa Valdemāra un Kalnciema ielu, kā arī kalto bruģi Liepājas ielā starp Atpūtas un Pilsoņu ielu;
- 5) apbūves organizācija gruntsgabalos, veidojot apzaļumotus pagalmus un dārzus.

Apbūves aizsardzības teritorijas robežas nav būtiski mainījušās kopš 1995.gada, kad tās noteiktas Rīgas pilsētas attīstības plānā 1995.-2005.gadam. Nosakot apbūves aizsardzības teritorijas robežas, RTP2006-2018 apbūves aizsardzības teritorijā iekļauta tikai daļa no vietējas nozīmes arhitektūras pieminekļa „Bloķētas dzīvojamās ēkas” ar valsts aizsardzības Nr.8097 Liepājas ielā 40.

²³ NEKIP dati par ēku nolietojumu

RTP2030 apbūves aizsardzības teritorijas „Āgenskalns” robeža ir jāprecizē, iekļaujot teritorijā visu pieminēkļa teritoriju.

2.5. attēls. Apbūves aizsardzības teritorija “Āgenskalns”

Apbūves aizsardzības teritorijā nosakāmi vairāki apbūves ansambļi: dzīvojamās apbūves ansamblis kvartālā starp Hāmaņa, Slokas un Kuldīgas ielu; koka dzīvojamo ēku grupa Krēslas ielā starp Mārtiņa kapiem un Mārtiņa baznīcu; koka apbūves ansamblis pie Mārtiņa un Baložu ielas krustojuma, iekļaujot zemes gabalu Āgenskalna un Slokas ielas stūrī; mūra īres namu ansamblis Slokas ielas abās pusēs pie krustojuma ar Kalnciema ielu; Kapseļu ielas apbūve posmā no Dreiliņu līdz Sabiles ielai, koka mazstāvu dzīvojamo namu ansamblis starp Ormaņu un Mazo Nometņu ielu; mazstāvu dzīvojamo namu grupa ap Mazās Nometņu un Pārslas ielas krustojumu, u.c.

2.2.2. Bolderāja

Apbūves aizsardzības teritorija „Bolderāja” ir noteikta Bolderājas apkaimes vecākajā daļā, kas ir viena no senāk apdzīvotajām vietām Rīgas teritorijā ar augstu koka ēku koncentrāciju (apmēram 90% no visām apbūves aizsardzības teritorijā esošajām ēkām).²⁴

Bolderāja jau kopš 16. gs. beigām pildīja Rīgas ostas priekšposteņa funkcijas: Bolderājas loči sagaidīja katru ienākošo kuģi no Daugavgrīvas un pavadīja līdz galvenajai ostai Rīgā; 17. gs. šeit sāka darboties arī muižnīca. 18. gs. uz privātās muižas zemes izveidojās miestīņš, kas, pateicoties kuģniecībai, 19. gs. otrajā pusē strauji attīstījās. Sakarus ar Rīgu nodrošināja Rīgas–Bolderājas pasta līnija, ko ievērojami uzlaboja 1852. gadā izveidotais telegrāfs un 1873. gadā uzceltais dzelzceļš. 1909. gadā Bolderājā bija 280 koka un 20 mūra ēku, no kurām nozīmīgākās – dzelzceļa stacija, pasta un telegrāfa kantoris ar pasta krājkasi, viesnīca ar traktieri, muiža, loču māja.²⁵ No 20. gs. sākuma līdz mūsdienām Bolderājā saglabājušās 238 vēsturiskās ēkas.²⁶

Līdz mūsdienām ir saglabājusies arī Bolderājas vēsturiski veidojusies plānojuma struktūra – brīvs, reljefam pakļauts ceļu tīkls un zemesgabalu dalījums, kā arī apbūves mērogs. Bolderājai raksturīgi apzaļumoti dārzi un plašs ēku celtniecības diapazons salīdzinoši nelielā teritorijā.²⁷ Apbūves aizsardzības teritorijā ietverta galvenokārt dzīvojamā apbūve, kur dominē vienstāva ēkas ar izbūvētu jumta stāvu, bet salīdzinoši retāk sastopama 2 stāvu apbūve.

Teritorijas aizsargājamās vērtības ir:

- 1) vēsturiski veidojusies apbūves plānojuma struktūra – vēsturiskais ielu tīkls, apbūves izvietojums uz iedibinātajām būvlaidēm;
- 2) vēsturiskās koka apbūves dominānce apbūves raksturā un mērogā;
- 3) vēsturisko koka ēku raksturīgā fasādes apdare;
- 4) ielu šķērsprofili ar apaļo granīta bruģi brauktuves iesegumā Gundegas ielā starp Ādama un Stūrmaņu ielu, Lielā ielā starp Piestātnes un Kapteiņu ielu;
- 5) apbūves organizācija gruntsgabalos, veidojot apzaļumotus pagalmus un dārzus.

Salīdzinājumā ar Rīgas attīstības plānu 1995.-2005.gadam šobrīd RTP2006-2018 noteiktās apbūves aizsardzības teritorijas robežas nav būtiski mainītas. Ievērojamākās izmaiņas ir apbūves aizsardzības teritorijai pievienotā kvartāla daļa starp Piestātnes, Lielo, Velkoņu un Ķemdziju ielu.

RTP2030 apbūves aizsardzības teritorijas robeža saglabājama tāda pati kā RTP2006-2018.

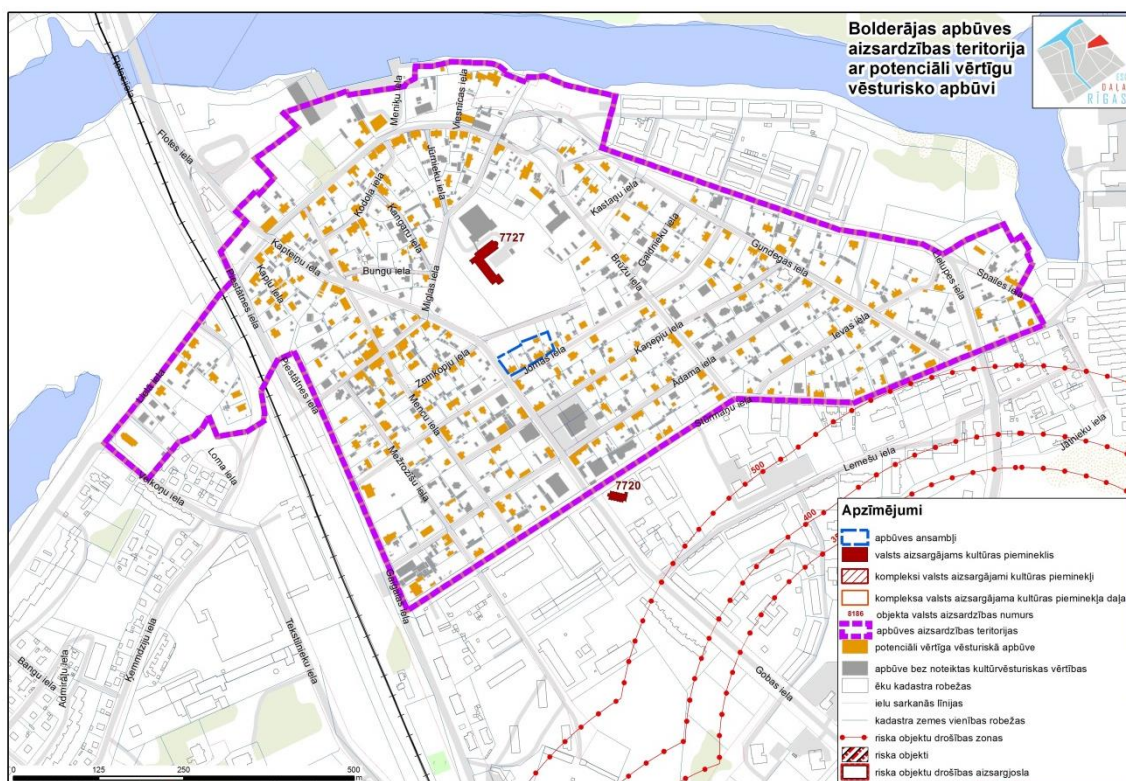
²⁴ Rīgas kultūrvēsturisko teritoriju ārpus Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas izpēte, SIA “Arhitektoniskās izpētes grupa”, 2014

²⁵ Daugavgrīva un Bolderāja arhīva materiālos. 13.-20.gs. Latvijas valsts arhīvs, 1998. Izstādes katalogs, 4.lpp., 14.lpp

²⁶ RD PAD veiktais aprēķins, izmantojot NEKIP datus

²⁷ Rīgas kultūrvēsturisko teritoriju ārpus Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas izpēte, SIA “Arhitektoniskās izpētes grupa”, 2014

Apbūves aizsardzības teritorijā nosakāmi divi apbūves ansambļi – 19.gs. beigu koka dzīvojamo ēku grupa gar Jomas ielu pie krustojuma ar Gobu ielu un 19./20.gs. mijā celtu ēku ansamblis Kaņepju ielas abās pusēs posmā starp Gobas un Brūžu ielu.

2.6. attēls. *Apbūves aizsardzības teritorija “Bolderāja”*

2.2.3. Čiekurkalns

Apbūves aizsardzības teritorija „Čiekurkalns” ir kvartālu grupa Čiekurkalna apkaimes blīvāk apbūvētajā daļā starp Čiekurkalna 1. un 2. līniju un Vairoga un Viskaļu ielu.

Mūsdienās saglabājusies Čiekurkalna vēsturiskās apbūves veidošana aizsākusies 19. gs. otrajā pusē, kad šajā teritorijā izvietotās Šreienbušas muižas pēdējais īpašnieks uzsācis muižas zemju parcelēšanu un pārdošanu. Pilsētas industriālā attīstība un daudzās rūpnīcas Čiekurkalna apkārtnē veicināja tā veidošanos par vienu no pirmajiem strādnieku dzīvojamajiem rajoniem ar priekšpilsētai raksturīgu nelielu koka namu apbūvi. 1899. gadā te bija ap 150 mazstāvu dzīvojamo māju un 7000 iedzīvotāju, bet 1913. gadā – 802 dzīvojamās mājas, būvētas galvenokārt no koka. 20. gadsimta sākumā tika uzcelts ugunsdzēsēju depo, pilsētas pamatskola, ūdenstornis, sāka labiekārtot ielas, uzstādīja 71 petrolejas lukturi un nobruģēja pirmo ielu.²⁸

Rīgas teritorijā Čiekurkalns oficiāli iekļauts 1924. gadā. Vēl 30. gados apmēram puse no Čiekurkalna gruntsgabaliem tika izmantoti lauksaimniecībai, daudzi saimnieki turēja mājlopus, pilsēta te bija iznomājusi vairākus simtus ģimeņu dārziņu.

Nelielu procentu no vēsturiskās apbūves veido no 1940. līdz 1960. gadam celtās 2 – 3 stāvu daudzdzīvokļu ēkas mūra konstrukcijās, kuru izvietojums daļēji atbilst iedibinātajai apbūves struktūrai.

Vēsturiskā zemesgabalu dalījuma un organizācijas kvartālā ietekmē vēsturiskā apbūve koncentrējas gar ielu malām, savukārt teritorijas gruntsgabala dziļumā sākotnēji ir bijušas paredzētas sakņu dārziem un apzaļumotiem pagalmiem. Praktiski visos apbūves aizsardzības

²⁸ Čiekurkalna apkaimes vēsturiskais apraksts. www.apkaimes.lv

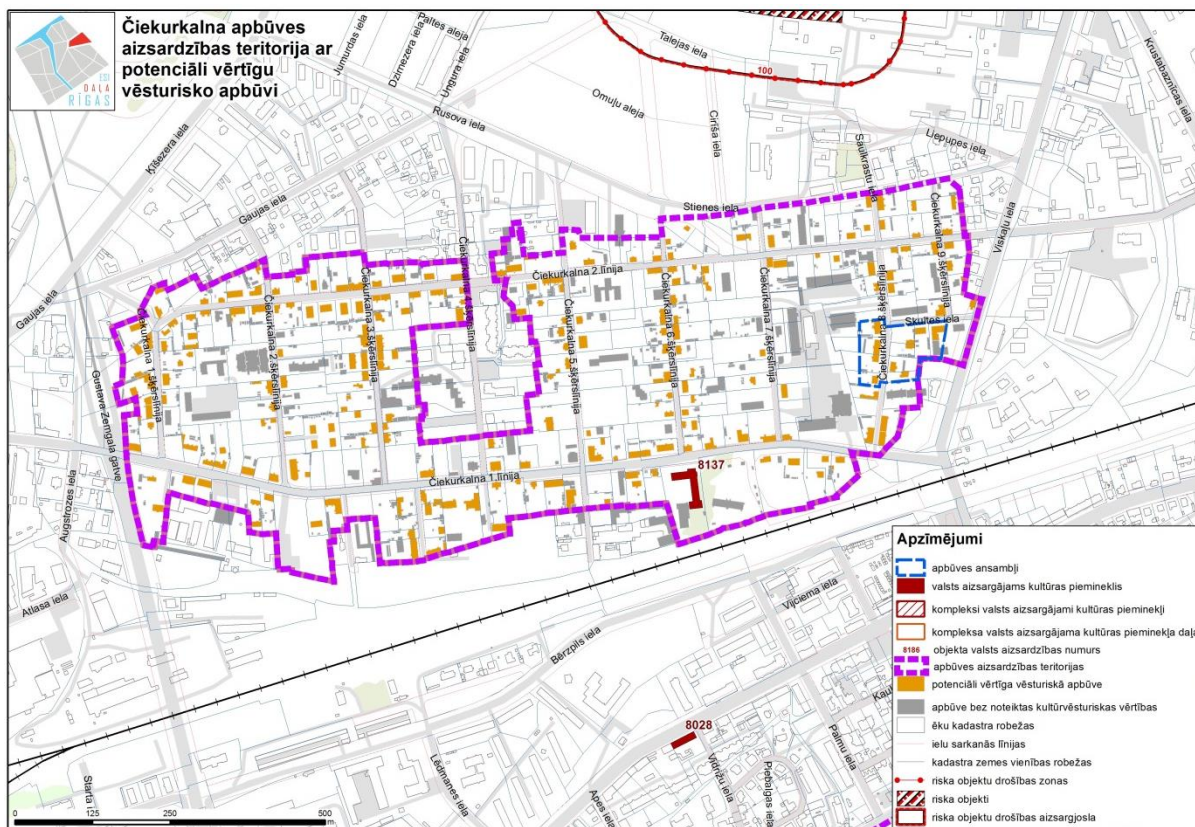
teritorijā iekļautajos kvartālos ir laikā pēc 1960. gada uzceltas iepriekšējam apbūves mērogam neatbilstošas 3-9 stāvu tipveida daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas un industriālas ēkas, kas izvietotas, nerespektējot esošās apbūves struktūru, zemesgabalu dalījumu un attīstības pēctecību.

Apbūves aizsardzības teritorijā atrodas viens vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis – 1933. gadā celtā skolas ēka Čiekurkalna 1. līnijā.

Teritorijas aizsargājamās vērtības ir:

- 1) vēsturiskā apbūves plānojuma struktūra: regulārais ielu tīkls, savdabīgais zemesgabalu dalījums (šauri, gari gruntsgabali) un tam pakārtotā daļēji atvērta un atvērta perimetrāla apbūve, apbūves izvietojums uz iedibinātās būvlandes;
- 2) ielu šķēršprofili ar apaļo granīta bruģi brauktuves iesegumā Čiekurkalna 3., 6., 7., 9. šķērslīnijā, Čiekurkalna 8. šķērslīnijā starp Stienes ielu un Čiekurkalna 2. garo līniju;
- 3) līdzsvarota un humāna apbūves struktūra – 1-3 stāvu koka un mūra privātmājas un mazdzīvokļu ēkas, kas galvenokārt celtas no 19. gs. beigām līdz 1940. gadam, tās mēroga dominānce ielas telpas ainavā: Čiekurkalna 1. līnijā; Čiekurkalna 1. šķērslīnijā; Čiekurkalna 2. līnijā posmā starp Čiekurkalna 2. un 4. šķērslīniju; apbūves grupas Čiekurkalna 3., 4. un 5. šķērslīnijā; Čiekurkalna 6. un 8. šķērslīnijā;
- 4) apstādījumu īpatsvars

Salīdzinājumā ar Rīgas attīstības plānu 1995.-2005. gadam šobrīd RTP2006-2018 noteiktās apbūves aizsardzības teritorijas robežas ir samazinātas, aizsargājamās teritorijas Z daļā iekļaujot zemes gabalus gar Čiekurkalna 2. līniju un izslēdzot no aizsargājamās teritorijas apbūvi gar Gaujas ielu. No apbūves aizsardzības teritorijas ir izslēgti arī zemes gabali Čiekurkalna 4. šķērslīnijas abās pusēs, uz kuriem atrodas padomju perioda tipveida daudzstāvu dzīvojamās apbūves komplekss.

2.7. attēls. Apbūves aizsardzības teritorija "Čiekurkalns"

Apbūves aizsardzības teritorijas „Čiekurkalns” robeža RTP2030 saglabājama nemainīga tāpat kā RTP2006-2018.

Nemot vērā esošo zemesgabalu struktūru un konfigurāciju, kā arī līdz ar II pasaules karu apturēto apbūves attīstības tendenci izvietot ielas mājai paralēlu ēku, apsverama iespēja RTP2030 atļaut dalīt zemesgabalus vai veidot jaunu, vēsturiskās apbūves mērogam atbilstošu apbūvi gruntsgabala dziļumā, kā būtiskākos nosacījumus izvirzot ietekmes uz ielas telpas ainavu izvērtējumu un piekļuves nodrošināšanu, neizjaucot esošo apbūves struktūru ielas frontē.

Turpmākajā plānošanas procesā jāizvērtē 20.gs. II pusē veidotās apbūves ietekme uz pārējo apbūves aizsardzības teritoriju no līdzsvarotas un humānas vides attīstības viedokļa.

Apbūves aizsardzības teritorijā nosakāmi divi apbūves ansambļi – 20.gs. sākumā veidota koka dzīvojamā apbūve ap Čiekurkalna 2.līniju pie krustojuma ar Čiekurkalna 3.šķērslīniju un laika posmam līdz I pasaules karam raksturīga dzīvojamo ēku grupa pie Čiekurkalna 8.šķērslīnijas un Skultes ielas krustojuma.

2.2.4. Dzegužkalns-Nordeķi

Apbūves aizsardzības teritorija „Dzegužkalns-Nordeķi” atrodas Dzirciema apkaimē un ietver apbūvi ap Slokas ielu posmā no Jūrmalas gatves līdz Dagmāras ielai, kā arī apbūves kvartālu grupu starp Dzegužkalnu un Nordeķu parku.

Apbūves aizsardzības teritorijai raksturīgs plašs ēku celtniecības laika diapazons, atšķirīgs – 1 līdz 4 stāvu skaits, kā arī daudzveidīga ēku tipoloģija. Līdz mūsdienām saglabājusies vēsturiskā apbūve veidojusies no 18. gs. līdz 20. gs. vidum – gan kādreizējo ārpilsētas muižiņu ēkas, gan uz sadalītajām muižu zemēm izvietoto strādnieku un zvejnieku dzīvojamās mājas, kā arī atsevišķas vēsturisko rūpnīcu ēkas.

Apbūves aizsardzības teritorijā atrodas trīs vietējas nozīmes arhitektūras pieminekļi – dzīvojamās mājas Buļļu ielā, tā robežojas ar vietējas nozīmes arhitektūras pieminekli „Dzegužkalna parks” un Nordeķu muižiņas apbūvi un parku, kas ir valsts nozīmes arhitektūras pieminekļi.

20. gs. II pusē atsevišķās apbūves aizsardzības teritorijas vietās izveidota iepriekšējās apbūves mērogam neatbilstoša 3-5 stāvu tipveida daudzdzīvokļu māju apbūve – tās ir ēku grupas kvartālos starp Viļņas, Vilhelma Kreislera un Grodņas ielu un Viļņas, Grodņas, Dagmāras un Lilijas ielu. Pēdējās desmitgades laikā Slokas ielā iepretim Pulka ielai uzbūvēta teritorijas mērogam neatbilstoša daudzstāvu dzīvojamā māja.

Veicot teritorijas izpēti²⁹, nav izvērtēta plānotā iela, kas paredzēta kā savienojums starp plānoto Hanzas šķērsojumu un Kurzemes prospektu. Ielas trasējums, kas šķērso apbūves aizsardzības teritorijas Z daļu, kur saglabājies maz pārveidots vēsturisko ielu tīkls un vēsturiskā apbūve, jau kopš 20. gs. 80 gadiem iekļauts pilsētas attīstības plānošanas dokumentos, tādējādi ilgstoši ierobežojot apbūves attīstību šajā pilsētas daļā un veicinot teritorijas un apbūves degradāciju.

Salīdzinoši neliela ietekme uz apbūves aizsardzības teritorijas robežu un vērtībām ir plānotajam Durbes ielas savienojumam ar Jūrmalas gatvi, kura izbūves gadījumā tiek zaudēta potenciāli vērtīga vēsturiska ēka.

²⁹ Rīgas kultūrvēsturisko teritoriju ārpus Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas izpēte, SIA “Arhitektoniskās izpētes grupa”, 2014

Teritorijas aizsargājamās vērtības ir:

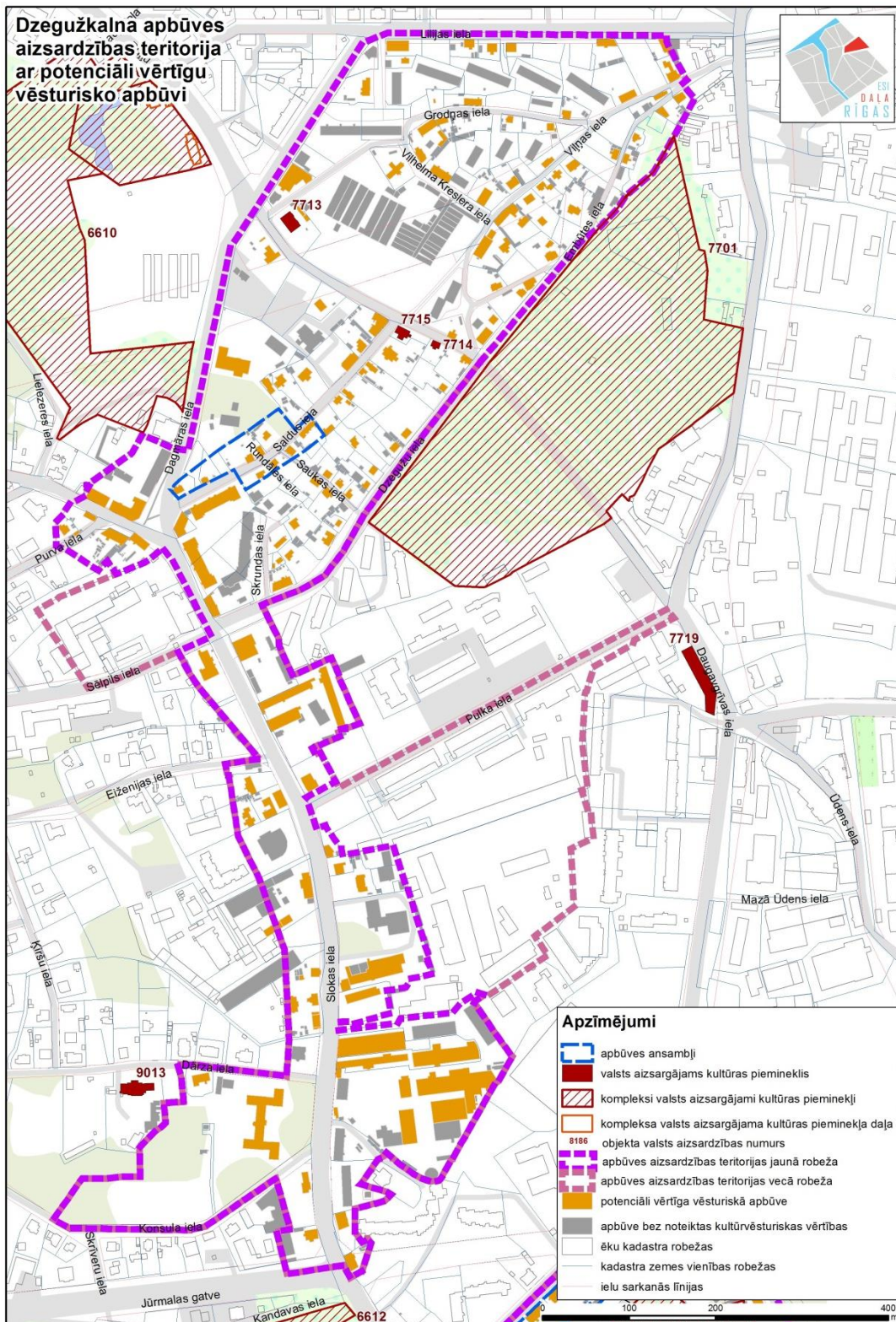
- 1) vēsturiskais ielu tīkls;
- 2) vēsturiskā bruģa elementi Slokas, Dagmāras un Lilijas ielā;
- 3) vēsturiskās apbūves struktūra – 1-2 stāvu koka un mūra ēkas teritorijas daļā starp Dzegužu, Dagmāras un Lilijas ielu un industriālās un dzīvojamās mūra ēkas, kas mijas ar nelielām koka dzīvojamo māju grupām gar Slokas ielu;
- 4) Slokas ielas ainava
- 5) apbūves izvietojums uz iedibinātās būvlandes.

Salīdzinājumā ar Rīgas attīstības plānu 1995.-2005.gadam šobrīd RTP2006-2018 noteiktās apbūves aizsardzības teritorijas robežas ir ievērojami samazinātas – D daļā ir izslēgta teritorija starp Kalnciema ielu un Jūrmalas gatvi, A daļā – zemes gabali starp Daugavgrīvas ielu, Dzegužu ielu un Slokas ielu, aizsargājamo statusu atstājot tikai apbūvei gar Slokas ielas fronti.

Apbūves aizsardzības teritorijas „Dzegužkalns – Nordeķi” robeža RTP2030 ir jāprecizē, no apbūves aizsardzības teritorijas izslēdzot industriālo apbūvi bez vēsturiskas vērtības Sēlpils un Slokas ielas stūrī, kā arī teritoriju Pulka ielā 3.

Turpmākajā plānošanas procesā ir jāizvērtē iespēja pārkārtot plānotā Hanzas šķērsojuma turpinājuma izbūvei noteikto sarkano līniju izvietojumu, lai saglabātu vēsturiski vērtīgos pilsēt būvniecības elementus, vai arī jālemj par aizsardzības statusa likvidēšanu sarkanajās līnijās esošajai apbūves aizsardzības teritorijas daļai.

Apbūves aizsardzības teritorijā nosakāmi divi apbūves ansambļi – 1910.gadā celtu koka ēku ansamblis Slokas ielā 51, kā arī 19.gs. beigās - 20.gs. sākumā nelielu koka ēku apbūve Saldus ielas abās pusēs pie krustojuma ar Saukas ielu.

2.8. attēls. Apbūves aizsardzības teritorija “Dzegužkalns – Nordeķi”

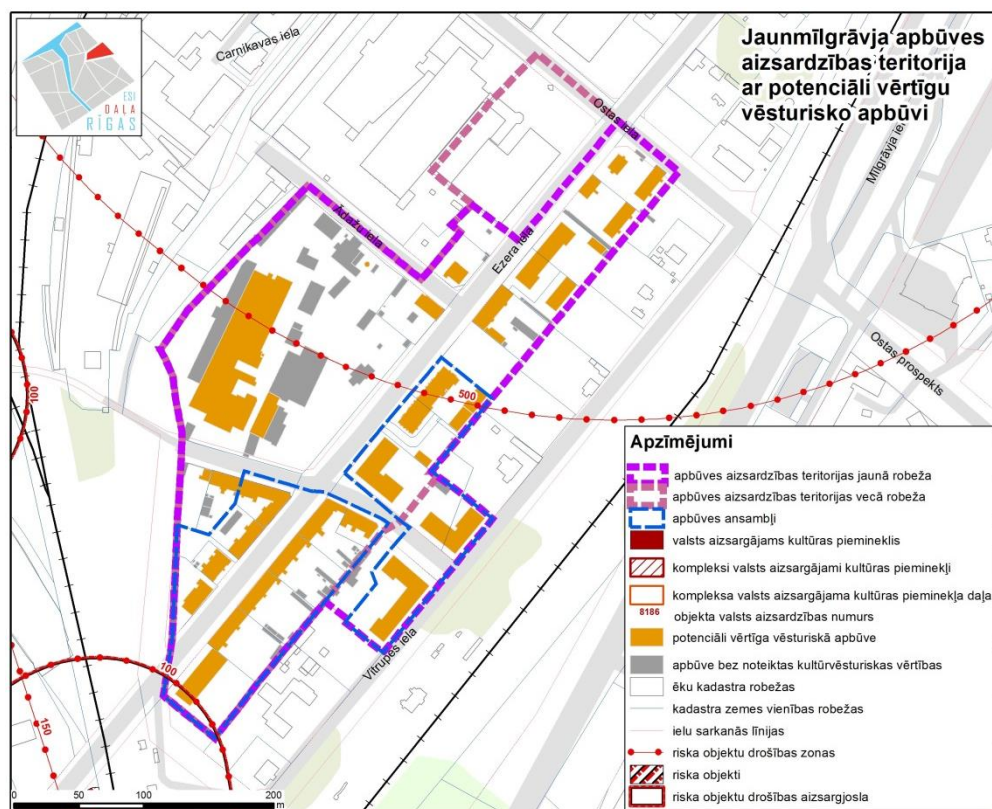
2.2.5. Jaunmīlgrāvis (Ezera iela)

Apbūves aizsardzības teritorija „Jaunmīlgrāvis (Ezera iela)” atrodas Mīlgrāvja apkaimē starp Rīgas – Skultes dzelzceļa līniju un Mīlgrāvja kanālu. Tajā iekļauta līdz mūsdienām saglabājusies 19. un 20.gs. mijai raksturīgā Rīgas industriālā rajona apbūve – iespaidīgas mūra ēkas, kur savulaik atradusies Jesena porcelāna fabrika, un tuvējo rūpnīcu strādnieku ģimenēm domātās nelielās koka dzīvojamās mājas. Apbūves aizsardzības teritorijā iekļauta arī laika periodam no 1940. līdz 1960.gadam raksturīga apbūve – rūpnīcu strādnieku vajadzībām celtās 4 stāva mūra mājas ar pēckara sociālisma laikmetam atbilstošu dekoru.³⁰

Šīs teritorijas vērtību veido nozīmīga Rīgas industriālā rajona attīstību raksturojošā vēsturiskā apbūve un autentiskā Ezera ielas ainava starp dzelzceļu un Ostas ielu. To mūsdienās apdraud intensīvo dzelzceļa kravas pārvadājumu radītā vibrācija, kā arī RBO teritorijā esošo riska objektu drošības zonas, kas ietver aptuveni trešo daļu no apbūves aizsardzības teritorijas un būtiski ierobežo zemes gabalu un apbūves izmantošanu un attīstību, tādējādi veicinot teritorijas un apbūves degradāciju.

Teritorijas aizsargājamās vērtības ir:

- 1) vēsturiskais ielu tīkls;
- 2) vēsturiskā apbūve – 19./20.gs. mijā būvētās industriālās ķieģeļu ēkas un 2 stāvu koka daudzdzīvokļu mājas, laika posmā no 1940. līdz 1960.gadam būvētās daudzstāvu mūra dzīvokļu mājas;
- 3) apbūves raksturs un izvietojums – perimetrāla koka ēku apbūve Ezera ielā uz dienvidaustrumiem no Lēdurgas ielas; daudzstāvu mūra dzīvojamu ēku un mazstāvu koka ēku izvietojums gar Ezera ielu, Lēdurgas ielu un Ostas ielu.

2.9. attēls. Apbūves aizsardzības teritorija “Jaunmīlgrāvis (Ezera iela)”

³⁰ Rīgas kultūrvēsturisko teritoriju ārpus Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas izpēte, SIA “Arhitektoniskās izpētes grupa”, 2014

Apbūves aizsardzības teritorijas „Jaunmilgrāvis (Ezera iela)” robeža RTP2030 ir precizējama, no apbūves aizsardzības teritorijas izslēdzot industriālo apbūvi bez vēsturiskas vērtības Ezera ielā 1C un paplašinot apbūves aizsardzības teritoriju, iekļaujot tajā 1950. gadu blokmāju apbūvi ap Lēdurgas un Vitrupes ielas krustojumu.

Turpmākajā plānošanas procesā ir jāvērtē RBO teritorijā esošo riska objektu drošības zonā atrodošos dzīvojamo ēku un teritoriju tālākās attīstības nosacījumus.

Apbūves aizsardzības teritorijā ir nosakāmi divi apbūves ansambļi – 19.gs. pirmajā desmitgadē celta mazstāvu koka dzīvojamo namu apbūve ap Ezera ielu posmā no Lēdurgas ielas līdz dzelzceļa pārbrauktuvei un 1950.-1960. gadiem raksturīgs daudzstāvu dzīvojamo namu komplekss Lēdurgas un Ezera ielā.

2.2.6. Maskavas priekšpilsēta

Apbūves aizsardzības teritorija „Maskavas priekšpilsēta” atrodas Latgales priekšpilsētā, Maskavas forštatē, un ietver apkaimes daļu, kas robežojas ar RVC AZ.

Maskavas forštate ir viena no vecākajām apdzīvotajām vietām ārpus Rīgas pilsētas nocietinājumiem, veidojusies uz smilšaino kāpu līdzenumiem. Savu raksturīgo veidolu Maskavas forštate jeb, kā senāk to sauca – Lastadija – ieguvusi, sākot no 19.gs. sākuma, kad pēc kārtējās priekšpilsētu dedzināšanas šajā teritorijā tika atsākta ēku būvniecība. Ielu tīkla veidošanās aizsākās jau agrāk, taču fiksētu atrašanās vietu un nosaukumus ielas ieguva tikai 19.gs., kad, pamatojoties uz 1813.gadā izstrādāto priekšpilsētas apbūves atjaunošanas projektu, nostiprinājās apbūve šajā apkaimē. 19./20.gs. mijā Maskavas forštates ielas ieguva Latgales un Krievijas pilsētu, novadu, apdzīvotu vietu, upju un ezeru vārdus³¹.

Būtisks faktors Maskavas forštates attīstībā ir dažādu tautību un reliģiju iedzīvotāji, kas dažādos laika periodos apdzīvoja šo apkaimi. Maskavas forštate bija teritorija, kur uzturējās dažādu slāņu pārstāvji, bieži vien tie, kurus nelaida Rīgas valņu iekšpusē. No 18.gadsimta Maskavas priekšpilsētā apmetās daudz krievu iecelotāju, kā arī katoļticīgie Latgales latvieši, lietuvieši un poļi. Iedzīvotāju sastāvs, to līdzī atvestās būvniecības tradīcijas noteica Maskavas forštates savdabīgo apbūves raksturu.

Šīs teritorijas lielākā vērtība ir tās ļoti atšķirīgā, dažādu periodu apbūve viena kvartāla vai ielas posma robežās, kur nelielā teritorijā redzami visi būvniecības attīstības posmi. 19. gs. 1. puses divstāvēgas un vienkāpīgas koka ēkas ar dārziem mijas ar 3 - 4 stāvu mūra īres namiem, bet ielu krustojumos paceļas daudzstāvu mūra ēkas, vietām pilnībā ieņemot ielas fronti. Pie stratēģiski svarīgākajām transporta maģistrālēm 19./20. gs. mijā veidojusies vairākstāvu apbūve, intensīvāk aizpildot apbūves telpu. Vienā ielas posmā ir divstāvēgi koka īres nami - t.s. strādnieku mājas, citā vietā ir 1920. gadu īres nami. Nedaudz tālāk ir dārza ieskaucas vienkāpīgas koka ēkas, gan pie ielas, gan dārza dziļumā - raksturīgs pilsētas nomales skats.³²

Savdabību šai teritorijai piešķir arī parks ar baznīcām tā malās un kapsēta ar katedrāli. Atsevišķi kvartāli II pasaules kara laikā nopostīti un apbūve tajos ļoti haotiska, izveidotas jaunas ielu trases un krustojumi, kas telpiski nav atrisināti.³³

Daļa no apbūves aizsardzības teritorijas robežojas ar RVC AZ. Apbūves aizsardzības teritorijā atrodas vairāk nekā 40 valsts aizsargājami kultūras pieminekļi.

³¹ www.citariga.lv, www.apkaimes.lv

³² Rīgas kultūrvēsturisko teritoriju ārpus Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas izpēte, SIA “Arhitektoniskās izpētes grupa”, 2014

³³ Rīgas kultūrvēsturisko teritoriju ārpus Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas izpēte, SIA “Arhitektoniskās izpētes grupa”, 2014

Dzelzceļa uzbērums veido grūti pārvaramu telpisku šķērslī starp Maskavas priekšpilsētu un pilsētas centru, nodalot blakus esošās pilsētas daļas. Maskavas priekšpilsētā dominējošā vēsturiskā apbūve ar celtniecības periodam atbilstošu pieticīgu komunālo aprīkojumu un lielu nolietojumu, nepilnīgais teritorijas inženiertehniskais nodrošinājums, kā arī vēsturiskās attīstības apstākļi veicinājuši nelabvēlīga sociālā kontingenta nostiprināšanos teritorijā, kas degradē teritoriju kopumā. **Apkaimes atveseļošanai nepieciešami kompleksi revitalizācijas pasākumi.**

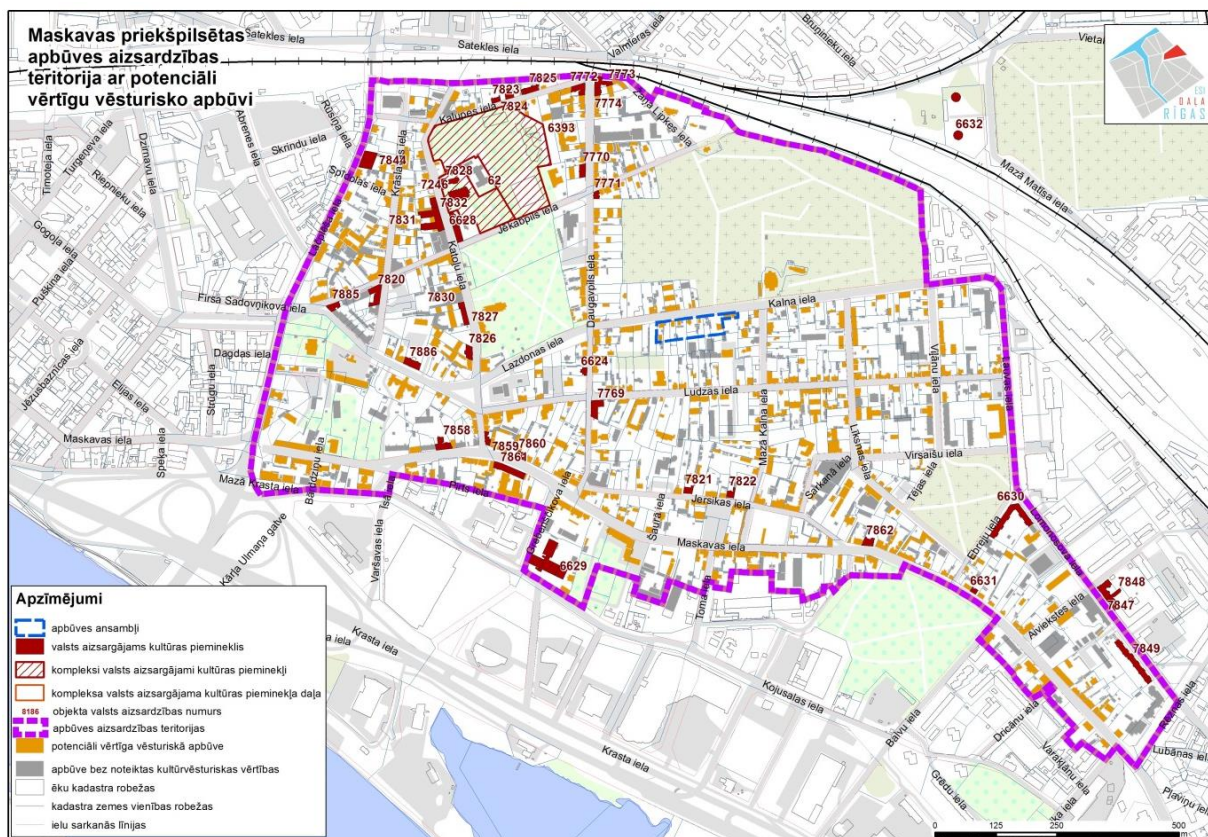
Teritorijas aizsargājamā vērtība ir vēsturiski veidojusies apbūves plānojuma struktūra, kas ietver:

- 1) vēsturiskās apbūves tipoloģisko, celtniecības perioda un mēroga daudzveidību kvartāla ietvaros;
- 2) vēsturiskais ielu tīklu, ielu šķērsprofilus ar apaļo granīta bruģi brauktuves iesegumā Maskavas, Šaurā, Jersikas, Tējas, Līksnas, Sarkanā, Žaņa Lipkes ielā; Mazā Kalna ielā starp Maskavas un Jersikas ielu, ieliņā starp Maskavas un Līksnas ielu, Kalupes ielā starp Katoļu un Daugavpils ielu, Jēkabpils ielā starp Daugavpils un Žaņa Lipkes ielu;
- 3) apbūves izvietojumu uz iedibinātajām būvlaidēm;
- 4) vēsturisko koka ēku celtniecības periodam raksturīgo fasādes apdari un detaļas;
- 5) apstādījumu struktūru – vēsturiskie parki un kapsētas, pagalmu apzaļumojums un dārzi.

Salīdzinājumā ar Rīgas attīstības plānu 1995.-2005.gadam šobrīd RTP2006-2018 noteiktās apbūves aizsardzības teritorijas robežas ir nedaudz mainījušās – no aizsargājamās teritorijas ir izslēgts Lubānas ielas posms starp Rēznas ielu un dzelzceļu, savukārt iekļauti apbūves aizsardzības teritorijā ir kvartāli starp Kalna, Līksnas, Ludzas, Viļānu, Virsaišu un Lauvas ielu.

Apbūves aizsardzības teritorijas „Maskavas priekšpilsēta” robeža RTP2030 saglabājama bez izmaiņām tāpat kā RTP2006-2018.

Nemot vērā teritorijas straujo degradāciju, Maskavas priekšpilsētas apbūves aizsardzības teritorijas vēsturisko vērtību sastāva un robežu pārskatīšana ir prioritāra, lai aizsardzības un saglabāšanas nosacījumi ne tikai nodrošinātu kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu, bet arī veicinātu teritorijas kopējo attīstību. Vēsturiskā apbūve šajā teritorijā tās sociālā un ekonomiskā konteksta dēļ ir īpaši apdraudēta, tāpēc nepieciešams pārskatīt kultūrvēsturisko vērtību veidojošo objektu un elementu kopumu gan no vēsturiskās vērtības, gan saglabātības un atjaunošanas iespēju aspekta, gan arī līdzšinējās un perspektīvās teritorijas attīstības tendenču kontekstā, nosakot teritorijas, kur kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana ir perspektīva.

2.10. attēls. Apbūves aizsardzības teritorija “Maskavas priekšpilsēta”

2.2.7. Pleskodāle

Apbūves aizsardzības teritoriju „Pleskodāle” veido divas atsevišķas kvartālu grupas, no kurām viena atrodas Pleskodāles, bet otra – Šampētera apkaimē. Apbūve šajā teritorijā veidojusies uz kādreizējo Šampētera un Pleskodāles muižu zemes 19.gs. līdz ar industrializācijas attīstību – lai nodrošinātu Šampēterī izvērstā rūpniecības rajona strādniekus ar dzīves vietām, tika uzsākta zemju parcelācija un dzīvojamās apbūves veidošana. Vietumis attīstījās arī greznāka apbūve nekā pieticīgie 1-2 stāvu strādnieku mājokļi – tika būvētas arī t.s. šveiciešu stila koka dzīvojamās mājas, kā arī ēkas nacionālā romantisma noskaņās.³⁴

Teritorijā ir saglabājies vēsturiskais ielu tīkls. Sākot no 19.gs. ielām doti muižu nosaukumi, taču pamazām vārds „muiža” ir ticis noņemts un ielu nosaukumos palikuši tikai vietvārdi.³⁵

Apbūves aizsardzības teritorijai raksturīga mazstāvu apbūve, kas galvenokārt veidojusies no 19.gs. beigām līdz 1940.gadam, pagalmu apzaļumojums un dārzi. Kvartālā starp Candra, Kalnciema un Baseina ielu atrodas vairākas no 1940. gada līdz 1960. gadam celtas divstāvu mūra dzīvojamās ēkas.³⁶

Apbūves aizsardzības teritorijā Šampētera daļā atrodas viens vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis – dzīvojamā ēka Fridriha Candra ielā 1, kas vienlaikus ir arī valsts nozīmes vēstures piemineklis, jo šajā ēkā dzimis un līdz studiju gadiem dzīvojis raķešu konstruktors un astronautikas celmlauzis, pasaulē pirmā kosmosa kuģa prototipa autors inženieris Fridrihs Canders.

³⁴ www.apkaimes.lv

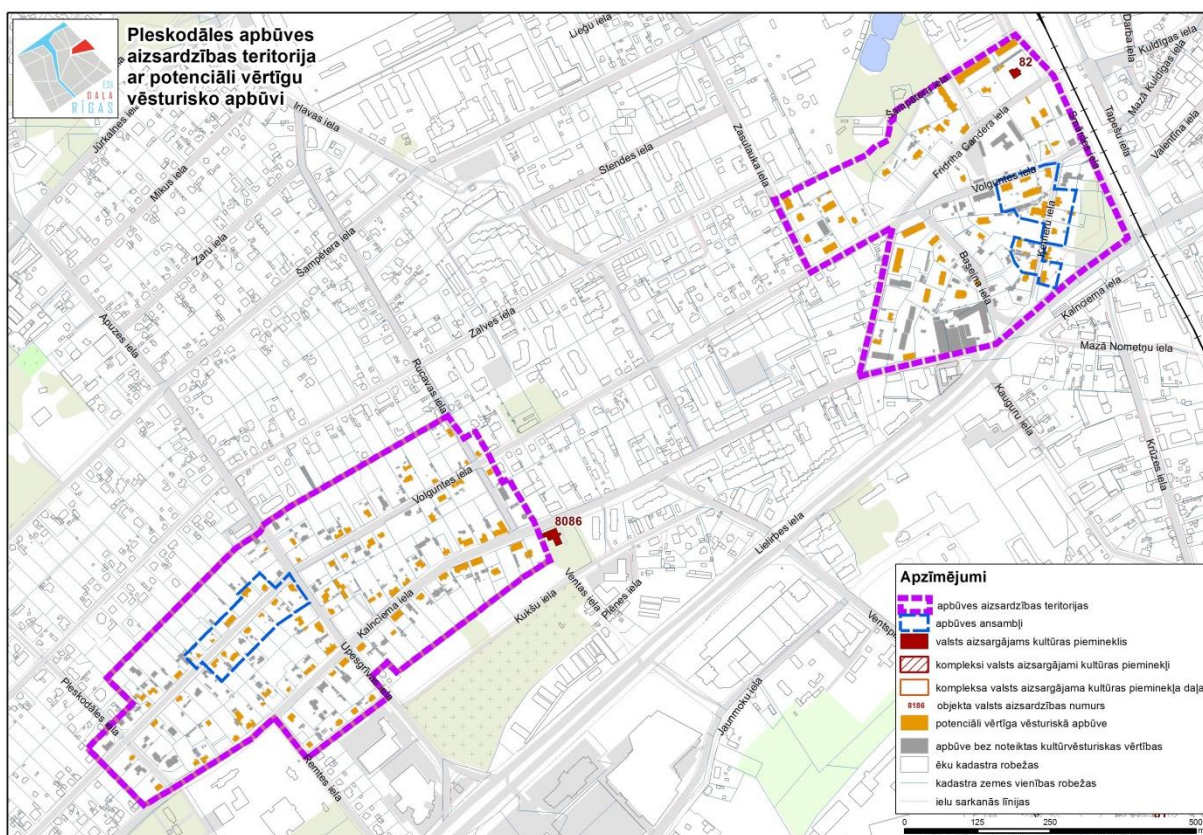
³⁵ www.apkaimes.lv

³⁶ Rīgas kultūrvēsturisko teritoriju ārpus Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas izpēte, SIA “Arhitektoniskās izpētes grupa”, 2014

Teritorijas aizsargājamā vērtība ir vēsturiski veidojusies apbūves plānojuma struktūra, kas ietver:

- 1) vēsturisko ielu tīklu, ielu šķērsprofilus ar apaļo granīta bruģi brauktuves iesegumā Zalves ielā posmā no Zasuļauka līdz Irlavas ielai, Smārdes ielā un Šampētera ielas sākumā;
- 2) apbūves mērogu – 2 stāvu dzīvokļu mājas un 1-2 stāvu privātmājas;
- 3) apbūves izvietojumu uz iedibinātajām būvlaidēm;
- 4) vēsturisko koka ēku celtniecības periodam raksturīgo fasādes apdari un detaļas;
- 5) žogu un sētu izvietojumu uz zemesgabalu robežām;
- 6) apstādījumu struktūru – koku alejas gar ielām; pagalmu apzaļumojums un dārzi.

Salīdzinājumā ar Rīgas attīstības plānu 1995.-2005.gadam šobrīd RTP2006-2018 noteiktās apbūves aizsardzības teritorijas robežas ir ievērojami samazinātas – iepriekš apbūves aizsardzības teritorijā bija ietverta visa Pleskodāles apkaime, aptuveni trešā daļa Šampētera un pat teritorijas no Zolitūdes apkaimes.

2.11. attēls. Apbūves aizsardzības teritorija “Pleskodāle”

RTP2030 apbūves aizsardzības teritorijas „Pleskodāle” robeža saglabājama bez izmaiņām tāpat kā RTP2006-2018.

Nemot vērā iedibināto zemesgabalu struktūru un konfigurāciju (šauri, gari zemesgabali) apbūves aizsardzības teritorijas Pleskodāles daļā, apsverama iespēja RTP2030 atļaut dalīt zemesgabalus vai veidot jaunu, vēsturiskās apbūves mērogam atbilstošu apbūvi gruntsgabala dziļumā, kā būtiskākos nosacījumus izvirzot ietekmes uz ielas telpas ainavu izvērtējumu un piekļuves nodrošināšanu, neizjaucot iedibināto apbūves struktūru ielas frontē.

Apbūves aizsardzības teritorijā nosakāmi divi apbūves ansamblī – Šampētera apkaimes daļā laika posmā no 19.gs.beigām līdz 20.gs. 30.gadiem veidotā apbūve Ķemeru ielas

abās pusēs, bet Pleskodāles apkaimes daļā – 19./20.gs. mijā un 20.gs. 30.gados veidojusies apbūve Volguntes ielas abās pusēs posmā no Apūzes ielas līdz Volguntes ielai 86 un 61.

2.2.8. Sarkandaugava

Apbūves aizsardzības teritorija „Sarkandaugava” atrodas Sarkandaugavas apkaimē un to veido trīs atsevišķas kvartālu grupas – līdz II pasaules karam veidojusies mazstāvu apbūve kvartālos starp Tvaika, Zāģeru, Sarkandaugavas un Limbažu ielu (Teritorija I); daudzstāvu dzīvojamo māju kvartāls starp Allažu, Sarkandaugavas, Ceļinieku un Aptiekas ielu ar dominējošu 1950.-1970. gadu apbūvi (Teritorija II); 19./20.gs. mijā veidojusies dzīvojamo māju teritorija starp Tilta, Patversmes, Sīmaņa, Āžu un Duntē ielu, ietverot apbūvi abpus Patversmes, Sīmaņa un Āžu ielai (Teritorija III).

Sākotnēji Sarkandaugava bijusi loču, pārcēlāju un zvejnieku dzīvesvieta, taču līdz ar industrializācijas attīstību Sarkandaugavā izveidojās viens no pirmajiem Rīgas rūpniecības rajoniem, kurā gar Ganību dambi un Vecdaugavu 19.gs. 30. gados sāka koncentrēties lieli rūpnieciskie uzņēmumi.³⁷ Likumsakarīga ir arī dzīvojamās apbūves veidošanās – teritorijai raksturīgas mazturīgu iedzīvotāju daudzdzīvokļu mājas ar zemu komforta līmeni. Lielāko grupu veido līdz 1914. gadam celtā apbūve, dominē atturīgās formās veidota mazstāvu (2-3) apbūve gan koka, gan mūra konstrukcijās. Gar Duntē un Tilta ielām koncentrējas šajā periodā uzceltās 3-5 stāvu mūra ēkas.³⁸

Apbūves aizsardzības teritorijā atrodas divi vietējas nozīmes arhitektūras pieminekļi – „Pavasara” biedrības nams Tilta ielā 32 un īres nams Duntē ielā 48. Teritorijas daļas robežojas ar tādām kultūrvēsturiski nozīmīgām teritorijām un objektiem kā Rīgas psihoneiroloģiskās slimnīcas komplekss (valsts nozīmes arhitektūras piemineklis, pazīstams arī kā „Aleksandra augstumi” un „Otrais ķeizardārzs”), bijusī „Valdšlesena” alus darītava, tagad „Aldara” rūpnieciskie korpusi, un piegulošais Aldara parks ar mākslīgajām pilsdrupām, kā arī sv. Trīsvienības luterāņu baznīca un tai piegulošais parks.

Apbūves aizsardzības teritorijas daļa gar Tvaika ielu ietilpst Rīgas brīvdabas teritorijā izvietota riska objekta drošības zonā.

Teritorijas aizsargājamā vērtība ir vēsturiski veidojusies apbūves plānojuma struktūra, kas ietver:

- 1) apbūves mērogu – mazstāvu apbūves dominance Teritorijā I, 3-5 stāvu apbūve Teritorijā II, jaukta 2-5 stāvu apbūve Teritorijā 3;
- 2) apbūves izvietojumu uz iedibinātās būvlaiides;
- 3) vēsturisko koka ēku celtniecības periodam raksturīgo fasādes apdari un detaļas;
- 4) raksturīgo pilsētvidi veidojošie elementus – vēsturiskie mūra žogi un vārti; žogu novietojums uz gruntsgabalu robežām;

Salīdzinājumā ar Rīgas attīstības plānu 1995.-2005.gadam šobrīd RTP2006-2018 noteiktās apbūves aizsardzības teritorijas robežas ir ievērojami samazinātas, atstājot mazāk nekā pusi no sākotnēji noteiktās aizsargājamās teritorijas. No apbūves aizsardzības teritorijas ir izslēgtas komplekso valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu teritorijas, kā arī kvartāli, kur dominē pēc otrā pasaules kara veidota apbūve.

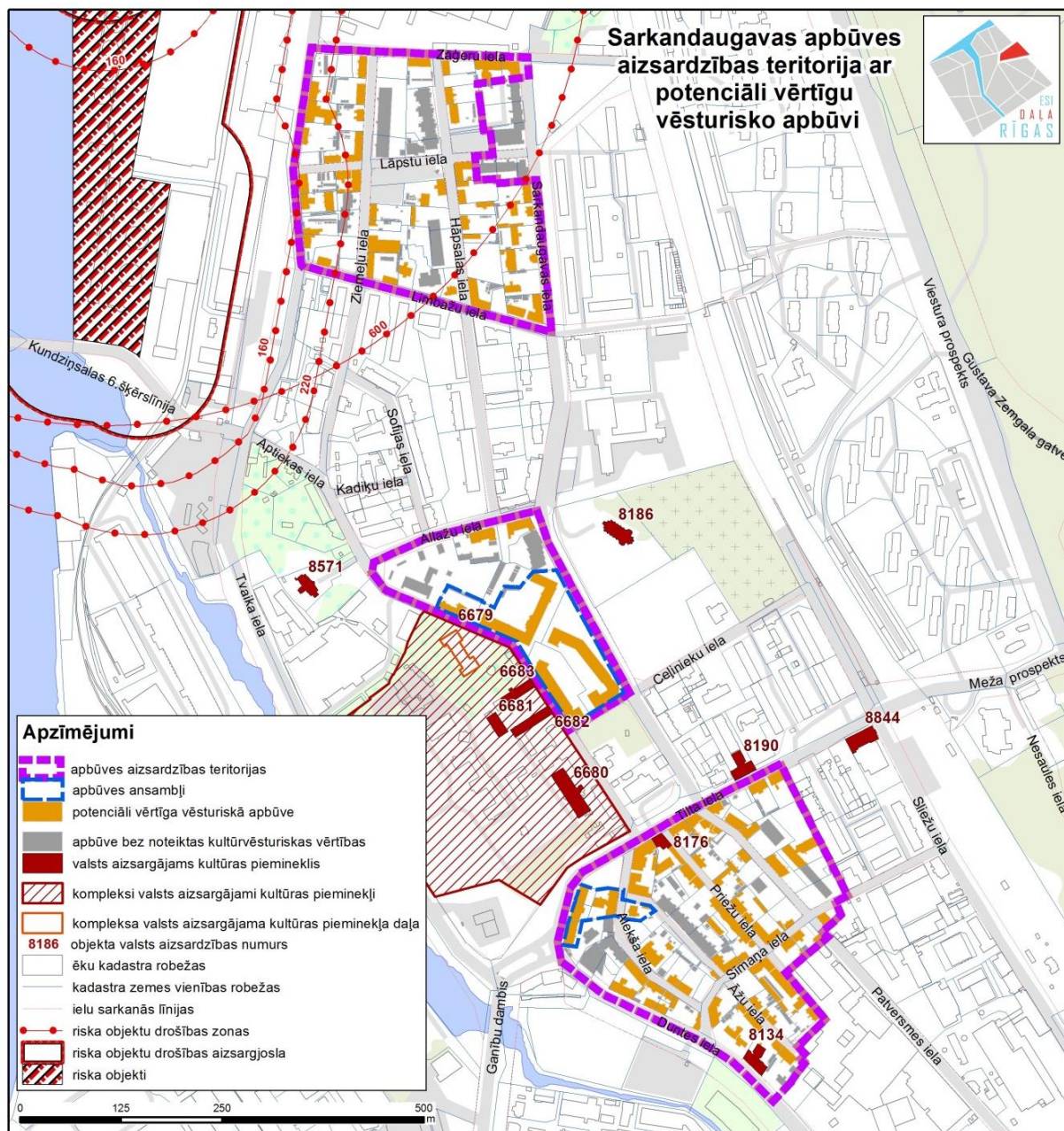
RTP2030 apbūves aizsardzības teritorijas „Sarkandaugava” robeža saglabājama bez izmaiņām atbilstoši RTP2006-2018 noteiktajai.

³⁷ www.apkaimes.lv

³⁸ Rīgas kultūrvēsturisko teritoriju ārpus Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas izpēte, SIA “Arhitektoniskās izpētes grupa”, 2014

Turpmākajā plānošanas procesā ir jāvērtē RBO teritorijā esošo riska objektu drošības zonā atrodošos dzīvojamo ēku un teritoriju tālākās attīstības nosacījumus.

Apbūves aizsardzības teritorijā nosakāmi divi apbūves ansambļi – 20. gs. 50. gadiem raksturīga daudzstāvu dzīvojamo ēku komplekss starp Aptiekas, Ceļinieku un Sarkandaugavas ielu un 20. gs. sākuma apbūve starp Tiltu, Alekša, Āžu ielu.

2.12. attēls. Apbūves aizsardzības teritorija “Sarkandaugava”

2.2.9. Teika

Apbūves aizsardzības teritorija „Teika” ir kvartālu grupa, kas izvietota Teikas apkaimes centrālajā daļā.

Teritorijas vērtību veido labi saglabājusies 20. gs. 20. – 30. gados pēc vienota pilsētbūvniecības projekta un ar īpašiem būvnoteikumiem veidota dzīvojamā apbūve dzīvokļu celtniecības kooperatīva „Savs kaktiņš, savs stūrītis zemes” ietvaros. Šeit raksturīgas 1 un 2 stāvu funkcionālisma stila privātmājas un mazstāvu dzīvojamās mājas, kas pārsvarā veidotas mūra un jaukta būvmateriāla konstrukcijās. Gar lielākajām ielām būvēti 3-5 stāvu īres nami.

Teritorijai raksturīgs pagalmu apzaļumojums un dārzi, kā arī pilnībā saglabājies vēsturiskais ielu tīkls.³⁹

Teikas teritorijas apbūvi sākotnēji veidojušas aptuveni 10 muižiņas, no kurām līdz mūsdienām nav saglabājusies neviena. 19.gs. otrajā pusē Rīgas centram tuvākā Teikas apkaimes daļa bija tipiska strādnieku apdzīvota priekšpilsēta, ko 20.gs. 20 gados paplašināja atbilstoši Rīgas ģenerālplānam kā dzīvojamo māju koloniju vidusšķirai. Pirmais tika ierīkots Zemitāna laukums, no kura radiāli atiet galveno ielu trases, savstarpēji veidojot vēdekļveidīgu ielu struktūru. Tika noteikts, ka pircējiem, iegādājoties aptuveni 1000 m² lielos gruntsgabalus, tie jāapbūvē 3 gadu laikā ar vienai vai divām ģimenēm paredzētām brīvi stāvošām dzīvojamām ēkām. Vienlaikus pašvaldība šajā teritorijā cēla nelielus dzīvokļu īres namus. 10 gadu laikā šajā teritorijā tika uzceltas vairāk nekā 600 mājas – pārsvarā divstāvu mazģimeņu dzīvojamās mājas ar 2 līdz 6 dzīvokļiem, savukārt gar Brīvības ielu tika izbūvētas 3 – 5 stāvu augstas blokēkas.⁴⁰

Nosaukumu „Teika” dzīvojamais rajons ieguva 1937.gadā no tāda paša nosaukuma dzīvojamās mājas/kinoteātra kompleksa, ko 1933.gadā pēc inženiera Teodora Hermanovska projekta uzcēla pie Zemitāna laukuma. T. Hermanovska ražīgā darbība lielā mērā ir ietekmējusi Teikas dzīvojamā rajona arhitektonisko veidolu – pēc izcilā inženiera projektiem apbūves aizsardzības teritorijā uzceltas gandrīz 60 ēkas.⁴¹

Apbūves aizsardzības teritorija ir bagāta ar kultūras pieminekļiem – tajā atrodas vairāk nekā 50 valsts aizsargājami arhitektūras pieminekļi, galvenokārt savrupmājas un mazstāvu dzīvokļu nami.

Teritorijas aizsargājamā vērtība ir pēc vienota pilsētībūvniecības projekta veidota apbūves plānojuma struktūra, kas ietver:

- 1) vēsturisko ielu tīklu;
- 2) humāno apbūves mērogu – 1-3 stāvu privātmājas un mazdzīvokļu mājas; 3-5 stāvu daudzdzīvokļu nami gar Brīvības ielu;
- 3) apbūves raksturu – funkcionālisma stila dzīvojamo māju apbūve;
- 4) žogu izvietojumu uz zemesgabalu robežām;
- 5) pagalmu apzaļumojumu un dārzus.

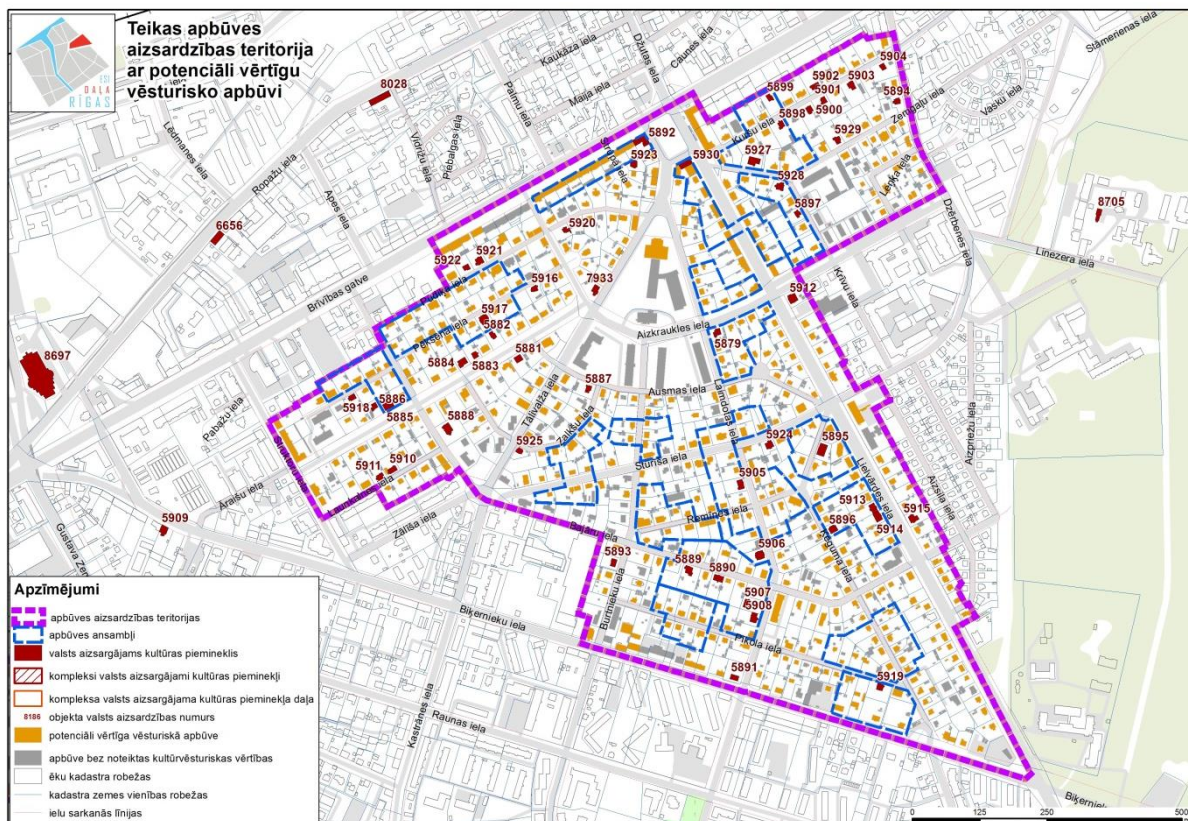
Salīdzinājumā ar Rīgas attīstības plānu 1995.-2005.gadam šobrīd RTP2006-2018 noteiktās apbūves aizsardzības teritorijas robežas ir samazinātas – no aizsargājamās teritorijas ir izslēgti kvartāli starp Brīvības, Biķernieku un Struktoru ielu un Biķernieku, Zālīša un Tāļivalža ielu, daļēji – Biķernieku, Tāļivalža, Bajāru un Burtnieku ielu, atstājot apbūves aizsardzības teritorijā tikai apbūvi gar Burtnieku ielu. No apbūves aizsardzības teritorijas ir izslēgta arī lielākā daļa kvartāla starp Struktoru, Launkalnes, Bajāru un Zālīša ielu, aizsardzības statusu atstājot tikai apbūvei Launkalnes un Bajāru ielas stūrī. Līdzīgi ir kvartālā starp Bajāru, Āraišu, Struktoru ielu un Brīvības gatvi, kur aizsardzības statuss ir saglabāts apmēram pusei kvartāla apbūves – abpus Āraišu ielai un Pēkšēna ielai. No apbūves aizsardzības teritorijas izslēgti arī zemesgabali Brīvības gatvē, uz kuriem atrodas Rīgas Ziemeļu izpilddirekcijas institūciju ēka.

RTP2030 apbūves aizsardzības teritorijas „Teika” robeža saglabājama bez izmaiņām atbilstoši RTP2006-2018 noteiktajai.

³⁹ Rīgas kultūrvēsturisko teritoriju ārpus Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas izpēte, SIA “Arhitektoniskās izpētes grupa”, 2014

⁴⁰ www.apkaimes.lv

⁴¹ www.apkaimes.lv

2.13. attēls. Apbūves aizsardzības teritorija "Teika"

2.2.10. Torņakalns

Apbūves aizsardzības teritorija „Torņakalns” atrodas Torņakalna apkaimes D daļā un ietver kvartālu grupu abpus Vienības gatvei posmā no Kārļa Ulmaņa gatves līdz Friča Brīvzemnieka ielai starp dzelzceļu un Bauskas ielu, kā arī kvartālus ap Vēju un Konrāda ielu. Teritorijas vērtību, līdzīgi kā Āgenskalnam, veido skaidri nolasāmā priekšpilsētas attīstība no 19.gs.sākuma līdz pat mūsdienām un teritorijas apbūves un vides lielā dažādība - vēsturiskās muižiņas, mazstāvu koka apbūve un gar maģistrālajām ielām daudzstāvu mūra dzīvojamās ēkas, vairāku vēsturisko rūpnīcu teritorijas, Bērnu klīniskās universitātes slimnīcas ansamblis. Teritorijai raksturīgs pagalmu apzaļumojums un dārzi, kā arī pilnībā saglabāties vēsturiskais ielu tīkls.⁴²

Līdz 19.gs. Torņakalns nebija vienlaidus apdzīvota teritorija – to veidoja vairāki atsevišķi ciemi un muižiņas, tai skaitā Torņa ciems ap sargtorni tagadējās Jelgavas ielas sākumā, Marijas dzirnavu komplekss, Pusāķu ciems, Altonas muiža, Grāvmuiža, utt.⁴³

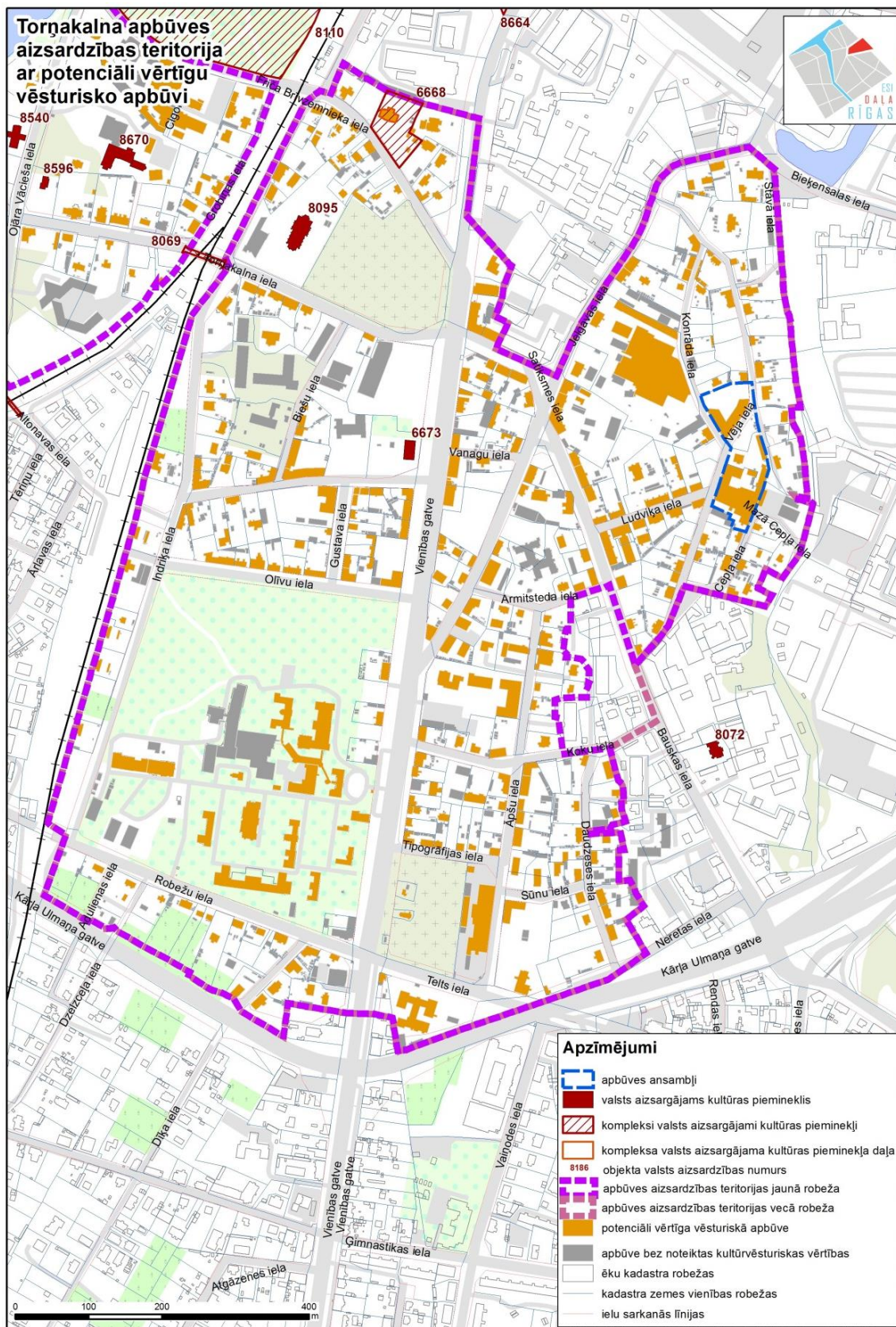
19.gs. sākās Torņakalna apbūves veidošana tādā veidolā, kāds tas saglabājies līdz mūsdienām – pēc lielās Rīgas priekšpilsētu dedzināšanas 1812.gadā, kad Pārdaugavā nodedzināja ap 700 ēku, jaunās apbūves celtniecība notika saskaņā ar 1814.gadā apstiprināto „Celtņu izbūves projektu priekšpilsētās”, kurā bija iestrādāta obligāta prasība izmantot paraugfasādes jebkura rakstura privātajām koka un mūra jaunbūvēm. Torņakalnā pārsvarā tika celtas vienstāva vai divstāvu ģimenes mājas un strādnieku īres nami.⁴⁴

⁴² Rīgas kultūrvēsturisko teritoriju ārpus Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas izpēte, SIA "Arhitektoniskās izpētes grupa", 2014

⁴³ Torņakalna vēsture. Cita Rīga. www.citariga.lv , 23.07.2015.

⁴⁴ Torņakalns. Izstādes katalogs. Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 2001.

Vecākā Torņakalna satiksmes maģistrāle ir Jelgavas ielu, kas savu nozīmi zaudēja līdz ar Vienības gatves izbūvi 19.gs. sākumā. 19.gs. II pusē Torņakalna apkaimē parādījās dzelzceļa līnijas uz Jelgavu un Tukumu, tika ierīkota Torņakalna stacija.

2.14. attēls. Apbūves aizsardzības teritorija “Torņakalns”

Teritorijas aizsargājamā vērtība ir vēsturiski veidojusies apbūves plānojuma struktūra, kas ietver:

- 1) vēsturisko ielu tīklu; ielu šķērsprofilus ar granīta bruģi brauktuves iesegumā Tipogrāfijas, Ludviķa, Gustava un Altonavas ielā, Āpšu ielas posmā starp Koku un Telts ielu, Vienības gatvē, kā arī citās ielās, kur tas segts ar asfaltbetona klājumu;
- 2) apbūves mērogu – mazstāvu dzīvojamā apbūve; 3-5 stāvu daudzdzīvokļu nami gar Jelgavas ielu, Vienības gatvi; vēsturiskā industriālā apbūve;
- 3) vēsturisko koka ēku celtniecības periodam raksturīgo fasādes apdari un detaļas;
- 4) vēsturiskos mūra žogus un vārtus;
- 5) žogu izvietojumu uz gruntsgabalu robežām Vēja, Konrāda un Āpšu ielā.

Salīdzinājumā ar Rīgas attīstības plānu 1995.-2005.gadam šobrīd RTP2006-2018 noteiktās apbūves aizsardzības teritorijas robežas ir būtiski mainītas – no aizsargājamās teritorijas ir izslēgta iepriekš tajā iekļautā Atgāzenes apkaimes daļa.

RTP2030 apbūves aizsardzības teritorijas „Torņakalns” robeža precizējama, no apbūves aizsardzības teritorijas izslēdzot apbūvi gar Bauskas ielu posmā starp Armitsteda un Koku ielu.

Apbūves aizsardzības teritorijā nosakāmi šādi apbūves ansambļi: Bērnu klīniskās slimnīcas apbūves komplekss Vienības gatvē 45; tipiska 19.gs. beigu priekšpilsētas dzīvojamā apbūve Diķu ielā starp Kārļa Ulmaņa gatvi un Robežu ielu; 19.gs. beigu – 20.gs. sākuma rūpnieciskās apbūves komplekss Vēju ielā.

2.2.11. Vecāķi

Apbūves aizsardzības teritorija „Vecāķi” atrodas Vecāķu apkaimē un ietver kvartālus starp Rīgas līča piekrastes mežu joslu un dzelzceļa līniju Rīga – Skulte.

Teritorijas vērtība ir no 20. gs. sākuma līdz 1940. gadiem celto 1 - stāvu vai 2 - stāvu vasaras dzīvojamo koka ēku apbūve. Ēkām ir tipiska kūrorta zonas apbūves arhitektūra - ēkas ar tornīšiem, verandām, izbūvētiem mansardiem, balkoniem, terasēm.⁴⁵

Jau kopš 17.gs. Vecāķi ir zināmi kā zvejniekciems. Par atpūtas un peldu vietu Vecāķi sāka veidoties 19.gs., kad pēc Vecmīlgrāvja rūpnieka Augusta Dombrovskā iniciatīvas valstij piederošajā Vecāķu mežā sāka piešķirt gruntsgabalus nomā uz 99 gadiem jūrmalai tik raksturīgo koka ēku celtniecībai. Līdz I pasaules karam Vecāķos bija jau ap 100 vasarnīcu, taču kara laikā Vecāķu apbūve tika stipri papostīta. Jauns Vecāķu uzplaukuma vilnis sākās 20.gs. 30.gados līdz ar satiksmes iespēju uzlabošanu: 1934.gadā vienīgo satiksmes līdzekli – upju tvaikoni papildināja vilciens dzelzceļa līnijā Rīga – Vecāķi. Drīz pēc dzelzceļa atklāšanu tika izbūvēta arī asfaltēta šoseja, tagad zināma kā Vecāķu prospekts, kas nodrošināja autobusu satiksmi no Rīgas. Vecāķi 20.gs. 30.gados kļuva par iecienītu apmešanās vietu latviešu inteliģencei.⁴⁶

Līdz mūsdienām ir saglabājušās liela daļa vēsturisko būvju un regulārais ielu tīkls, vēl ir nolasāms vēsturiskais gruntsgabalu iedalījums un brīvais būvju izvietojuma princips.

Teritorijas aizsargājamā vērtība ir vēsturiski veidojusies apbūves plānojuma struktūra – brīvs plānojums, apbūve bez noteiktas būvlaides, kas ietver arī;

- 1) vēsturisko ielu tīklu;
- 2) apbūves mērogu un raksturu – mazstāvu dzīvojamā apbūve ar piejūras kūrortam raksturīgiem arhitektūras elementiem – verandām, terasēm, balkoniem, tornīšiem;

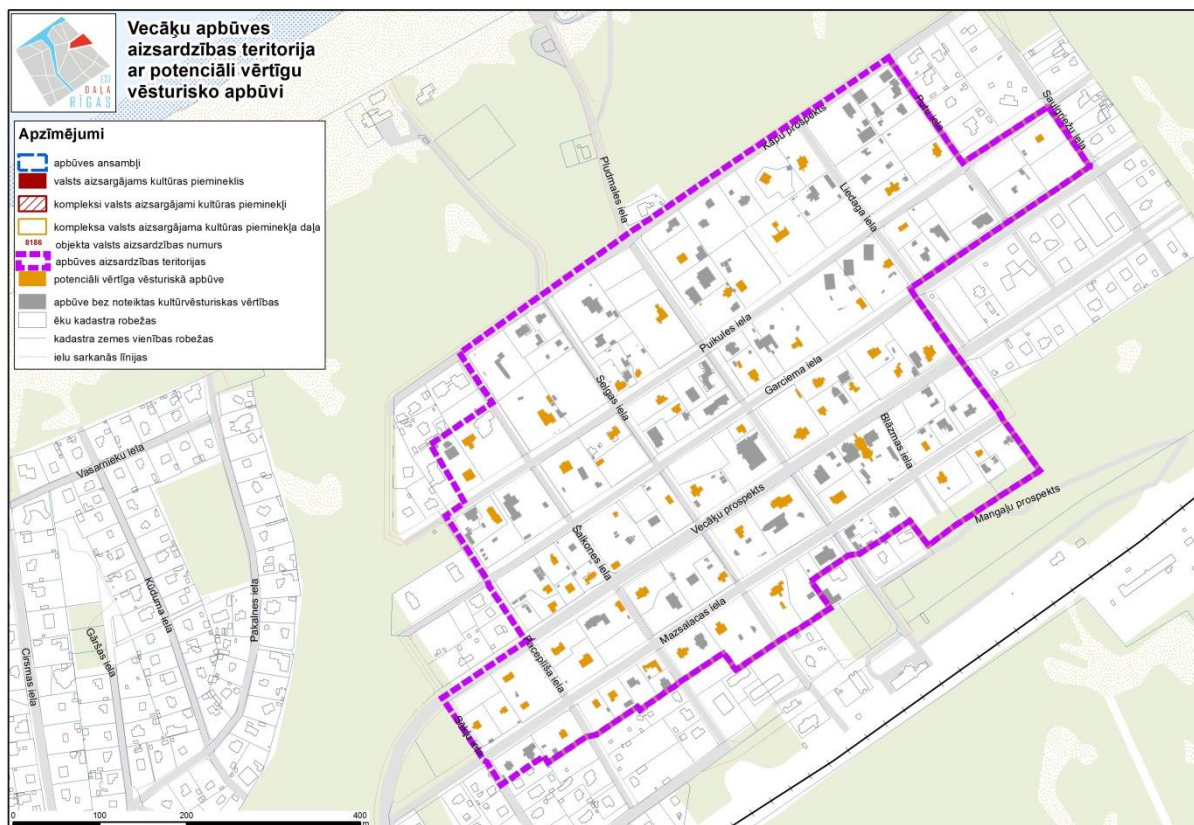
⁴⁵ Rīgas kultūrvēsturisko teritoriju ārpus Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas izpēte, SIA “Arhitektoniskās izpētes grupa”, 2014

⁴⁶ www.apkaimes.lv

- 3) raksturīgo gruntsgabalu dalījumu un lielumu;
- 4) vēsturiskos žogus un vārtus;

Salīdzinājumā ar Rīgas attīstības plānu 1995.-2005. gadam šobrīd RTP2006-2018 noteiktās apbūves aizsardzības teritorijas robežas ir mainītas, aizsargājamas teritorijas statusu atstājot tikai kvartālu grupai starp Kāpu un Mangaļu prospektu, Sēkļu un Saulgriežu ielu.

RTP2030 apbūves aizsardzības teritorijas „Vecāķi” robeža saglabājama bez izmaiņām atbilstoši RTP2006-2018.

2.15. attēls. Apbūves aizsardzības teritorija “Vecāķi”

2.2.12. Vecdaugava (Airu iela)

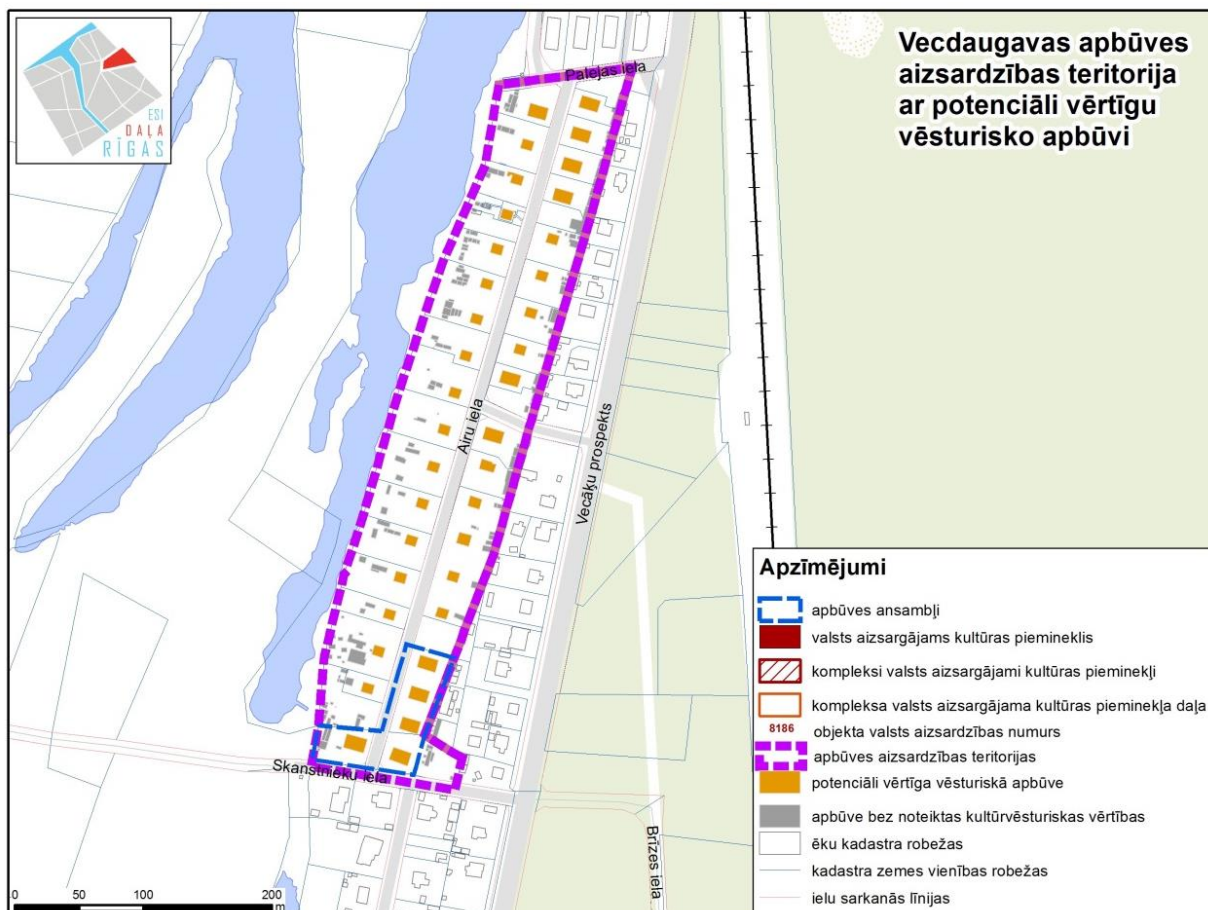
Apbūves aizsardzības teritorija „Vecdaugava (Airu iela)” atrodas Vecdaugavas apkaimē un ietver apbūvi abpus Airu ielai posmā no Palejas ielas līdz ceļam uz Skanstniekiem.

Iela izveidota pēc II pasaules kara, uzsākot ciema būvniecību zvejnieku arteļa, vēlāk kolhoza „9.maijs” vajadzībām.

Teritorijas vērtība ir 20.gs. 50. – 60. gados izveidotā apbūve, kurai izmantoti divi tipveida projekti: viens – apmesta, koka konstrukcijās veidota vienkārša ēka ar stāvu divslīpju jumtu, otrs – divstāvu vairākdzīvokļu mūra ēka ar četrslīpju, salīdzinoši plakānu jumtu, stiklotu kāpņu telpu, nedaudz tuvāk funkcionalisma stilam.

Netālu no apbūves aizsardzības teritorijas Vecdaugavas krastā atrodas ievērojams kultūrvēsturisks objekts – valsts nozīmes arheoloģijas piemineklis Daugavgrīvas klosteris – viduslaiku nocietinājums jeb 1205.gadā celtā cisterciešu Sv. Nikolaja klostera pamati, uz kuriem vēlāk būvēts pirmais Daugavgrīvas cietoksnis, kurš tika iznīcināts 17.gs. beigās.

Teritorijas aizsargājamā vērtība ir apbūves plānojuma struktūra – regulārs tipveida apbūves plānojums, veidots pēc vienota pilsētībūvniecības projekta ar 1-2 stāvu tipveida dzīvojamā apbūvi.

2.16. attēls. Apbūves aizsardzības teritorija „Vecdaugava”

Apbūves aizsardzības teritorijas „Vecdaugava (Airu iela)” robeža RTP2030 saglabājama bez izmaiņām atbilstoši RTP2006-2018.

Apbūves aizsardzības teritorijā nosakāmi divi apbūves ansambļi - 1950.gadu beigām raksturīgas tipveida 2-stāvu mūra mājas pie Skanstnieku ceļa un tā paša laika posma divu tipu dzīvojamo ēku grupa pie Palejas ielas.

2.2.13. Vecmīlgrāvis (Emmas iela)

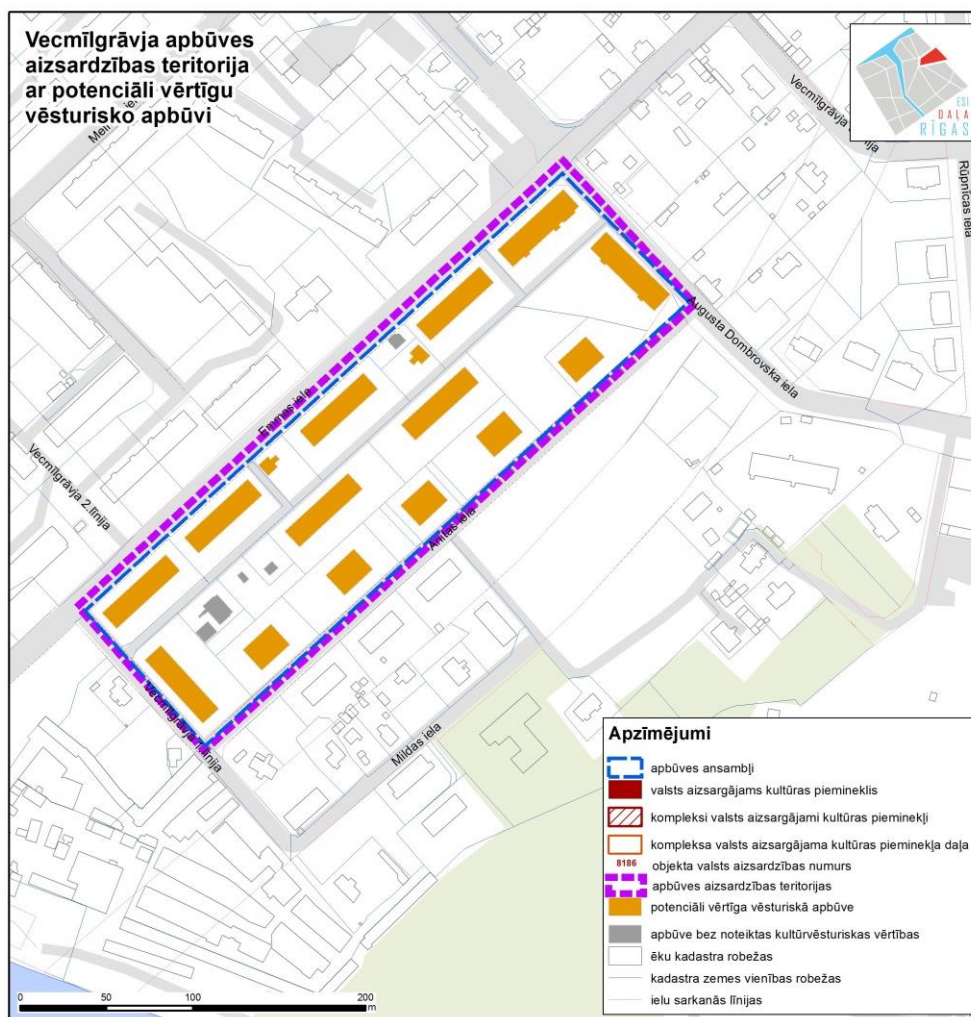
Apbūves aizsardzības teritorija „Vecmīlgrāvis (Emmas iela)” atrodas Vecmīlgrāvja apkaimē un ietver apbūvi kvartālā starp Vecmīlgrāvja 1.līniju, Emmas, Augusta Dombrovska un Anitas ielu.

Kvartāls izveidots 1950.gados ar laika periodam raksturīgu simetrisku plānojumu, plašiem iekšpagalmiem un tipveida apbūvi – strādnieku kopmītņu mājas ar t.s. Staļina laikam raksturīgu arhitektonisko veidolu un dekoru.⁴⁷

Teritorijas aizsargājamā vērtība ir apbūves plānojuma struktūra, kas ietver:

- 1) simetrisks plānojumu, tipveida apbūvi;
- 2) apbūves mērogu un raksturu – 3 stāvu kopmītņu tipa mājas gar Emmas ielu; 2 stāvu tipveida dzīvokļu mājas gar Anitas ielu;
- 3) iekšpagalmu organizāciju.

⁴⁷ Rīgas kultūrvēsturisko teritoriju ārpus Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas izpēte, SIA “Arhitektoniskās izpētes grupa”, 2014

2.17. attēls. *Apbūves aizsardzības teritorija „Vecmīlgrāvis (Emmas iela)”*

Apbūves aizsardzības teritorijas „Vecmīlgrāvis (Emmas iela)” robeža RTP2030 saglabājama bez izmaiņām atbilstoši RTP2006-2018.

Visa apbūves aizsardzības teritorija nosakāma kā apbūves ansamblis.

2.2.14. VEF rūpnieciskā apbūve

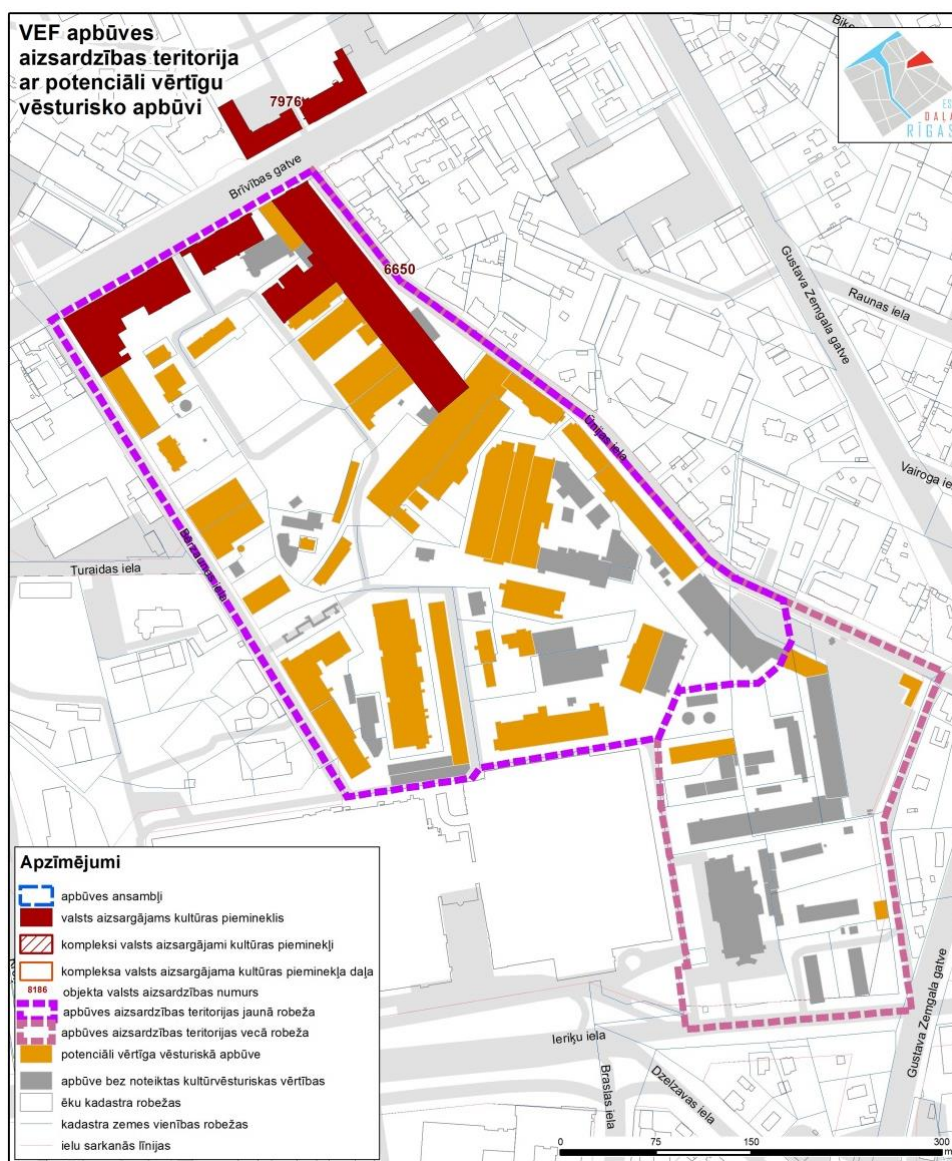
Apbūves aizsardzības teritorija „VEF rūpnieciskā apbūve” atrodas Teikas apkaimes DR stūrī, teritorijā pie dzelzeļa starp Gaisa un Zemitāna tiltu. Teritorija ietver izcilu 19.gs. beigu – 20.gs. sākuma ķieģeļu arhitektūrā veidotu rūpniecības ēku ansamblis.

VEF rūpnieciskās apbūves ansambļa teritorijas attīstība aizsākās 19.gs. nogalē, kad šeit tika uzceltas rūpnīcas „Union” ēkas elektrotehnikas ražošanai – 1896.gadā tika uzbūvēta rūpnīcas vadības ēka, pakāpeniski līdz I pasaules karam - vēl četri ražošanas korpusi.

I pasaules kara laikā rūpnīca tika evakuēta uz Krieviju, bet pēc kara 1927.gadā uz rūpnīcas telpām tika pārceltas Aleksandra Tīpaiņa izveidotās un vadītās Pasta un telegrāfa departamenta galvenās darbnīcas, kas nodarbojās ar sakaru līniju, pasta piederumu, telefona aparātu, radioaparātu un citu tamlīdzīgu iekārtu ražošanu. 1932.gadā uzņēmumu pārdēvēja par Valsts elektrotehnisko fabriku jeb VEF. Uzņēmums veiksmīgi darbojās līdz II pasaules karam, pakāpeniski kļūstot par lielāko elektrotehnisko uzņēmumu Baltijā ar vērīgu ražošanas profilu. Karš atnesa pārmaiņas gan uzņēmuma īpašumtiesībās, gan ražošanas attīstības virzienos. Pēc II pasaules kara fabriku VEF pārņēma padomju okupācijas vara. Rūpnīca sekmīgi darbojās, kļūstot par vienu no lielākajām elektrotehnikas rūpnīcām Padomju

Savienībā, kuras produkcija bija pazīstama visās sociālistiskajās valstīs, līdz valstiskās neatkarības atgūšana un ekonomiskās pārmaiņas valstī izraisīja rūpnīcas sabrukumu. Sākotnēji VEF tika sadalīts atsevišķos uzņēmumos, kas viens pēc otra bankrotēja, līdz 1999.gadā VEF beidza pastāvēt⁴⁸.

Lai gan rūpniecības ēku kompleksa arhitektoniskais un pilsēt būvnieciskais veidols tika izveidots līdz I pasaules karam, kara postījumu novēršana un atsevišķu pirms tam nepabeigtu ēka celtniecība turpinājās starpkaru periodā. Pēc II pasaules kara rūpnīcas teritorija tika paplašināta, papildinot to ar jaunu industriālo apbūvi padomju tipveida arhitektūras tradīcijās, tomēr ražošanas kompleksa sākotnējā daļu būtiskas strukturālas izmaiņas neskāra. Pēc 1990.gada privatizācijas procesā rūpnīcas īpašumi tika sadalīti starp dažādiem īpašniekiem, teritorija vairs nedarbojās kā vienots komplekss, padarot apgrūtinātu teritorijas un ēku uzturēšanu un apsaimniekošanu, kā dēļ teritorija un ēkas, sevišķi padomju periodā celtās, vietām būtiski degradējās. Lai nepieļautu teritorijas tālāku sadrumstalošanu un veicinātu tās kompleksu attīstību, 2009.gadā Rīgas dome piešķīra VEF teritorijai apbūves aizsardzības teritorijas statusu, nosakot īpašas prasības šīs teritorijas apbūvei un izmantošanai.

2.18. attēls. Apbūves aizsardzības teritorija “VEF rūpnieciskā apbūve”

⁴⁸ Apraksts sagatavots, izmantojot rakstā „VEF – Latvijas lepnums. 1. Un 2.daļa.” apkopoto informāciju. Raksts publicēts www.laikmetazimes.lv.

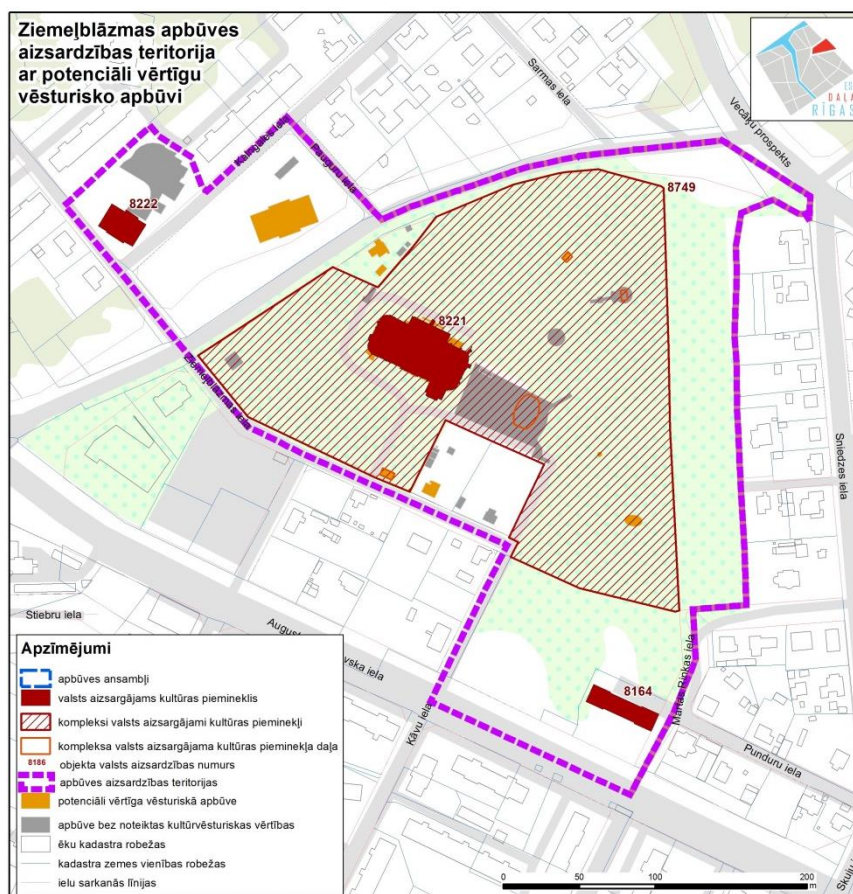
Četrām ēkām kompleksā ir piešķirts valsts nozīmes arhitektūras pieminekļa statuss – Pārvaldes ēkai (1900.g.), Lielajai montāžas hallei kopā ar piebūvēm (1899.g.-1900.g.), Ražošanas ēkai ar ūdenstorni (1913.g.), Ražošanas ēkai (1914.g.-1930.g.).

Teritorijas aizsargājamā vērtība ir vēsturiskā apbūves plānojuma struktūra ar 19.-20.gs. ķieģeļu arhitektūras industriālo ēku ansambli un iekšpagalmu organizācija ar parku kvartāla centrālajā daļā.

Apbūves aizsardzības teritorijas „VEF rūpnieciskā apbūve” robeža RTP2030 precizējama, no apbūves aizsardzības teritorijas izslēdzot apbūvi starp Ūnijas, Stārķu un Ieriķu ielu, kur dominē 20.gs II pusē veidota apbūve bez kultūrvēsturiskas vērtības.

2.2.15. Ziemeļblāzmas kultūrvēsturiskā kompleksa teritorija

Apbūves aizsardzības teritorija „Ziemeļblāzmas kultūrvēsturiskā kompleksa teritorija” atrodas Vecmīlgrāvja apkaimē un ietver valsts nozīmes arhitektūras pieminekļus „Ziemeļblāzmas kultūras nams” un „Ziemeļblāzmas kultūras nama apbūves ansamblis ar parku”, kā arī līdzās esošo „Burtnieku namu”, kur šobrīd darbojas mūzikas skola, un 2006.gadā nodegušās Zaļās skolas atrašanās vietu.

2.19. attēls. Apbūves aizsardzības teritorija “Ziemeļblāzmas kultūrvēsturiskā kompleksa teritorija”

Teritorijas attīstība ir cieši saistīta ar Vecmīlgrāvja nozīmīgāko personu – latviešu uzņēmēju un mecenātu Augustu Dombrovski, kurš lielu daļu savu līdzekļu ieguldīja sabiedrības labklājības celšanā. 1900.gadā A. Dombrovskis atvēra elementārskolu un pirmo bērnudārzu Rīgā jeb vēlāko Zaļo skolu. Pats būdams atturībnieks, A. Dombrovskis 1904. gadā uzcēla namu atturībnieku biedrībai "Ziemeļblāzma", ko 1906. gadā nodedzināja cara soda ekspedīcija, jo nama cēlājs viņu acīs bija „neērta” persona. Nodedzinātā nama vietā mecenāts Ziemeļblāzmas parkā uzcēla jaunu – kultūras pili "Ziemeļblāzma", kas tika atklāta 1913.gadā. Šoreiz nams tika būvēts ar dzelzsbetona un čuguna konstrukcijām, dzelzs mēbelēm un

speciāliem sienu un grīdu pārklājumiem – lai uguns nespētu aprīt arī šo namu. Atbilstoši A. Dombrovska iecerēm ap pili tika izveidots parks, kurā koku grupas veido simbolus, kas noraida viltību un netaisnību, bet uzteic līdzietību. Atsaucoties ievērojamā latviešu kultūras darbinieka Krišjāņa Barona idejai A. Dombrovskis 1907.gadā uzcēla „Burtnieku namu”, kurā uzturējās tā laika kultūras darbinieki – dažādos laika posmos šeit dzīvojuši K.Barons, Jānis Jaunsudrabiņš, Emīlis Melngailis, Kārlis Skalbe un citi. Šeit tikuši rīkoti literāri vakari, koncerti, izstādes, radīti labvēlīgi apstākļi plašai kultūras dzīvei. "Burtnieku nams" kļuva par gara gaismas nesēju Mīlgrāvī.

Vecmīlgrāvja ievērojamākais cilvēks apglabāts paša veidotajā parkā, viņa kapa pieminēkli veidojis tēlnieks Gustavs Šķilters.

Salīdzinājumā ar Rīgas attīstības plānu 1995.-2005.gadam šobrīd RTP2006-2018 noteiktās apbūves aizsardzības teritorijas robežas ir mainītas, samazinot aizsargājamas teritorijas platību un īpašo statusu atstājot tikai zemes gabaliem, kur izvietota kultūras pils, parks, bij. „Zaļās skolas” atrašanās vieta un „Burtnieku nams”.

RTP2030 apbūves aizsardzības teritorijas „Ziemeļblāzmas kultūrvēsturiskā kompleksa teritorija” robeža saglabājama bez izmaiņām atbilstoši RTP2006-2018.

Nemot vērā teritorijas mērogu un kultūrvēsturisko nozīmi, apbūves aizsardzības teritorijā ieteicams turpmāk neveidot jaunu apbūvi, izņemot mazās arhitektūras formas.

2.3. Pašvaldībai nozīmīgi kultūrvēsturiski vērtīgi objekti

Apbūves aizsardzības teritorijās ir identificētas 4137 ēkas un objekti ar kultūrvēsturisku vērtību. Ēku kultūrvēsturiskās vērtības noteikšana veikta divās izpētēs – 2008. un 2013. gadā, abas izpētes veica SIA „Arhitektoniskās izpētes grupa” pēc RDPAD pasūtījuma. Tomēr, tā kā šī informācija par ēkas statusu nav fiksēta nevienā pašvaldības apstiprinātā normatīvajā aktā, tā ne pašvaldībai, ne ēkas īpašniekam nav saistoša.

Jāatzīmē, ka abos pētījumos ēku novērtēšana tika veikta pēc atšķirīgas metodikas, tāpēc to rezultātu savietošana ir komplicēta.

2008.gada izpētē ēku izvērtējums tika veikts detalizēti, nosakot ēkas konstruktīvo risinājumu, piecu punktu vērtējumā arhitektonisko, kultūrvēsturisko un saglabāšanas vērtību, autentiskuma pakāpi un tehnisko stāvokli, savukārt 2013. gada izpētē inventarizētajām ēkām noteikta autentiskuma pakāpe divos līmeņos – augsta vai zema, iedalot ēkas pēc konstrukcijas – mūra vai koka.

Nav noteikti ēku atlases kritēriji – pētniekiem bija dots uzdevums novērtēt visas ēkas, kas uzceltas pirms 1960. gada, taču līdz ar to ir noteikts ēkas kā atsevišķa objekta kultūrvēsturiskā vērtība, taču nav novērtēta ēkas kā apbūves aizsardzības teritorijas sastāvdaļas vērtība. Tādējādi ēku nozīme kultūrvēsturiskās vides saglabāšanai apbūves aizsardzības teritorijās ir vispārināta, apgrūtinot izpratni, kas un kāpēc tieši šajā teritorijā ir vērtīgs. Izņēmums ir tādas teritoriāli kompaktas teritorijas kā Ziemeļblāzma, VEF, Vecdaugava (Airu iela), Vecmīlgrāvis (Emmas iela).

Lai precizētu aizsargājamās vērtības apbūves aizsardzības teritorijās, RTP2030 iekļaujams kultūrvēsturiski vērtīgo objektu saraksts, kas izveidots, balstoties uz SIA „Arhitektoniskās izpētes grupa” 2013. gadā veikto vēsturiskās apbūves izvērtējumu, nosakot vērtības pakāpi ēkām, kas būvētas pirms 1960. gada. Sarakstā ietvertās ēkas apkopotas 2. pielikumā un skatāmas 2. pielikumam pievienotajās kartēs. Šis saraksts būtu uzskatāms par ēku sākotnējo kultūrvēsturiskās vērtības novērtējumu.

RTP2030 nepieciešams noteikt, ka jebkuras darbības ar kultūrvēsturiski vērtīgo objektu sarakstā iekļautajām ēkām, būvēm un citiem objektiem ir veicamas tikai pēc objekta kultūrvēsturiskās vērtības precizēšanas. Ņemot vērā, ka VKPAI nesniedz atzinumus par apbūves aizsardzības teritorijās esošo vēsturisko apbūvi, kas nav valsts aizsargājams kultūras piemineklis vai tā daļa, Rīgas pilsētas pašvaldībā nepieciešams noteikt atbildīgo institūciju, kas veic kultūrvēsturiski vērtīgo objektu sarakstā iekļautās apbūves novērtējuma apstiprināšanu, apkopošanu un pārraudzību.

Prasība par objekta kultūrvēsturiskās vērtības precizēšanu būtu attiecināma gan uz attīstības priekšlikumu izstrādi, gan objekta iekļaušanu vidi degradējošu būvju sarakstā un lēmuma pieņemšanu par piemērotāko sakārtošanas veidu. Šai prasībai jābūt saistošai visiem vēsturisko ēku īpašniekiem – gan fiziskām, gan juridiskām personām, tajā skaitā arī pašvaldības un valsts institūcijām.

Pamatojoties uz kultūrvēsturisko vērtību precizēšanu, jāizstrādā RTP2030 TIAN nosacījumi par kultūrvēsturiski vērtīgu ēku un objektu attīstību, aizsardzību un saglabāšanu, nosakot pieļaujamās darbības ar ēku, izvirzot prasības ēkas ārējam veidolam, apdares materiāliem un veidam, kā arī teritorijas labiekārtojumam un organizācijai atbilstoši katras apbūves aizsardzības teritorijas specifikai.

Turpmākajā plānošanas procesā nepieciešams izveidot pašvaldībai nozīmīgu kultūrvēsturiski vērtīgu objektu pārraudzības un pārvaldības sistēmu, kuras kodolu veidotu RTP 2030 apstiprinātais pašvaldībai nozīmīgo kultūrvēsturiski vērtīgu objektu saraksts. Ņemot vērā, ka kultūrvēsturiski vērtīga objekta statuss līdz ar RTP2030 apstiprināšanu kļūs saistošs gan objekta īpašniekam, gan pašvaldībai, bet informācija par

kultūrvēsturiski vērtīgiem objektiem ir pastāvīgi mainīga, ir nepieciešams noteikt atskaites gadu, pirms kura uzceltās ēkas un būves ir uzskatāmas par kultūrvēsturiski vērtīgām, vienlaikus nosakot periodu, pēc kura šis atskaites gads ir jāpārskata. RTP2030 apstiprināšanas laikā par kultūrvēsturiski vērtīgām tiek uzskatītas tās ēkas un būves, kas celtas pirms 1960.gada.

Vienlaikus jāpaplašina izpratne par kultūrvēsturiski vērtīgiem objektiem, neaprobežojoties tikai ar ēkām un būvēm, bet iekļaujot objektu sarakstā arī inženiertehniskas būves un elementus, tai skaitā vēsturiskos ielu segumus, kuģu un laivu piestātnes, tiltus, utt.

2.4. Citas vēsturiskās apbūves teritorijas

Īpaša kultūrvēsturiskā mantojuma grupa ir Rīgas vēsturiskās muižiņas, kas ir senākās pilsētas plānojuma struktūras un apbūves elementi, kā arī daudzu apkaimju vēsturiskie centru, vietu un to nosaukumu izcelsmes avoti.

RTP2006-2018 paskaidrojuma rakstā Rīgas vēsturiskās muižiņas izceltas kā īpaša aizsargājama apbūves grupa, taču RTP2006-2018 RTIAN šī pilsētas vēsturiskās struktūras elementa saglabāšanai un aizsardzībai izvirzītās prasības un nosacījumi nav detalizēti.

Turpmākajā plānošanas procesā ir jāprecizē RTP2006-2018 paskaidrojuma rakstā apstiprinātais Rīgas vēsturisko muižiņu saraksts un sastāvs. RTP2030 TIAN jānosaka prasība visām sarakstā ietvertajām Rīgas vēsturiskajām muižiņām, to apstādījumiem, piederīgajām ēkām un teritorijām, kas nav kultūras pieminekļi, pirms attīstības ieceres projektēšanas uzsākšanas veikt kultūrvēsturisko izpēti un izvērtējumu, ja tāda nav veikta iepriekš. Pieļaujamās darbības ar objektu nosakāmas atbilstoši tā kultūrvēsturiskajai vērtībai.

RTP2030 izstrādē, veidojot nosacījumus Rīgas vēsturisko muižiņu attīstībai un saglabāšanai, būtiski ņemt vērā, ka ir nepieciešams:

- 1) Veicināt privātīpašnieku ieinteresētību Rīgas kultūrvēsturisko vērtību saglabāšanā un sakārtošanā;
- 2) Kontrolēt kultūrvēsturisko teritoriju un objektu saglabāšanu un attīstību atbilstoši RTP-2006 ar grozījumiem definētajiem nosacījumiem;
- 3) Izstrādāt Rīgas domes saistošos noteikumus par pašvaldības aizsargājamām vēsturiskās apbūves teritorijām;
- 4) Kontrolēt Rīgas vēsturisko muižiņu saglabāšanu un attīstību, nosakot, ka vēsturiskām muižiņām, kas nav arhitektūras pieminekļi, pirms projektēšanas uzsākšanas veicama kultūrvēsturiskās vērtības izpēte un precizēšana;
- 5) Rīgas muižiņu un tām vēsturiski piederīgo teritoriju apbūves attīstības un pārbūvju projektiem jānodrošina to autentiskuma un kopuma saglabāšana un izkopšana;
- 6) Muižiņu apbūves kompleksos pieļaujama jaunu objektu izveidošana, ievērojot šādus noteikumus:
 - a) Jauni apjomi vai objekti paredzami tikai tādā kontekstā, kas atbilst muižiņu apbūves tipoloģijai un telpiskajai, estētiskajai harmonijai un kompozīcijas tradīcijām;
 - b) Prioritāri pieļaujams atjaunot zudušas ēkas to vēsturiskajos apjomos;
 - c) Vēsturiski nozīmīgu, zudušu muižiņu dzīvojamās ēkas vietās, kur tās ir vienīgās vēsturiskās to pastāvēšanas liecības, jaunu apbūvi atļauts veidot tikai vēsturiskās ēkas vietā, respektējot zudušās ēkas mērogus;
 - d) Jaunu ēku būvniecība muižiņu kompleksos nedrīkst pasliktināt esošo apstādījumu kvalitāti.

3. Atbalsts kultūrvēsturiski vērtīgu objektu un teritoriju aizsardzībai, saglabāšanai un atjaunošanai

Ar kultūrvēsturisku vērtību aizsardzības, saglabāšanas un attīstības jautājumiem lielākā vai mazākā apjomā saskaras teju vai visas pašvaldības struktūrvienības un institūcijas.

Visciešāk ar kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības un saglabāšanas jautājumiem Rīgā ir saistīta Rīgas pilsētas būvvalde, kura ir pašvaldības atbildīgā struktūrvienība par kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzību.

Kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzība un saglabāšana attīstības plānošanas kontekstā ir RD PAD struktūrvienību pārziņā: RD PAD Pilsētvides attīstības pārvaldes Vēsturiskā centra plānošanas nodaļa ir Rīgas domes atbildīgā struktūrvienība par RVC attīstības plānošanu, savukārt RD PAD Pilsētvides attīstības pārvalde ir atbildīgā struktūrvienība par pilsētvides sabalansētas attīstības nodrošināšanu, kas ietver teritorijas plānojumu, tematisko plānojumu un lokālpilnojumu izstrādi, risinājumus attiecinot arī uz kultūrvēsturiski vērtīgiem objektiem un teritorijām pilsētā. RD PAD Stratēģiskās plānošanas pārvalde atbild par kultūrvēsturisko vērtību saglabāšanas un attīstības jautājumu iekļaušanu pašvaldības ilgtermiņa plānos, savukārt RD PAD Projektu vadības pārvalde organizē un pārrauga dažādu attīstības projektu īstenošanu arī saistībā ar kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzību un saglabāšanu.

Pašvaldības aģentūras Rīgas pilsētas arhitekta biroja darbības mērķis ir sekmēt arhitektūras procesa kvalitāti un kvalitatīvas pilsētvides attīstību, tostarp ietverot arī pilsētvides kultūrvēsturiskās vērtības aspektu. Rīgas pilsētas arhitekta birojs koordinē un nodrošina Rīgas pilsētas arhitekta kolēģijas – profesionālas padomdevēju institūcijas funkcionēšanu. Kolēģija izskata jautājumus un veido diskusijas par pilsētvides attīstību, sagatavo priekšlikumus pētījumiem, projektiem un pakalpojumiem.

Par Rīgas pilsētvides saskaņotu un koordinētu attīstību vides dizaina un mākslinieciskās kvalitātes jomās atbildīgā institūcija ir Rīgas pieminekļu padome, kuras darbību nodrošina Rīgas pilsētas arhitekta birojs. Padomi veido pašvaldības institūciju pārstāvji un dažādu nozaru eksperti – vēsturnieki, mākslas zinātnieki, arhitekti, tēlnieki, u.c. Pieminekļu padomei jāiniciē un jāīsteno pilsētas ilgtermiņa pilsētvides attīstības vīzija, jāsniedz atzinumi par visu veidu pieminekļu, memoriālo ansambļu, tēlnieciski dekoratīvo veidojumu un piemiņas zīmju uzstādīšanu, atjaunošanu un pārveidošanu publiskajā ārtelpā Rīgā, kā arī par sabiedriski un kultūrvēsturiski nozīmīgu notikumu vai personu piemiņas iemūžināšanu publiskajā ārtelpā.

Savukārt Rīgas pieminekļu aģentūras funkcijas ir pieminekļu pārņemšana valdījumā un pārvaldīšana, to apzināšana un uzskaitē, pieminekļu saglabāšanas programmas izstrāde un monitorings, saimnieciskā uzturēšana, restaurācijas un izpētes organizēšana. Aģentūras uzdevumus ietilpst arī pieminekļu datu bāzes veidošana un uzturēšana, sadarbošanās savas kompetences ietvaros ar valsts un pašvaldības iestādēm, fiziskām un juridiskām personām, ārvalstu institūcijām, pašvaldības, valsts un starptautisko projektu vadīšana un realizēšana, pieminekļu un to saglabāšanas popularizēšana, to integrēšana pilsētvidē un sabiedriskajā apītē, kā arī dalība pasākumos saistībā ar kultūras mantojuma saglabāšanas un apsaimniekošanas jautājumiem.

Nozīmīga loma kultūras mantojuma apsaimniekošanā un saglabāšanā ir tādiem nozaru departamentiem kā Īpašuma departaments, Mājokļu un vides departaments, Satiksmes departaments, Izglītības kultūras un sporta departaments, kuri saskaras arī ar tādu īpašumu un teritoriju pārvaldību, kam ir kultūras pieminekļa statuss, kultūrvēsturiska vērtība vai atrodas kultūrvēsturiski nozīmīgā vidē. Līdzīgi ir arī ar izpilddirekcijām un tādiem pašvaldības uzņēmumiem kā „Rīgas namu pārvaldnieks” un „Rīgas ūdens”.

Tomēr institūcijām pietrūkst izpratnes vai informācijas par kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības un saglabāšanas nepieciešamību, un lēmumi par īpašumu vai teritoriju izmantošanu tiek pieņemti, nerespektējot objekta vai teritorijas kultūrvēsturisko vērtību. Lai

gan normatīvais regulējums paredz iespēju pašvaldībai izmantot pirmpirkuma tiesības, lai iegādātos kultūrvēsturiski vērtīgu ēku, šīs tiesības netiek izmantotas. Tieši otrādi – atsavināšanai tiek nodotas pašvaldībai piederošas ēkas ar augstu kultūrvēsturisku vērtību, nesaskatot nepieciešamību tās paturēt pašvaldības īpašumā. Šī tendence liecina, ka **pašvaldībai nepieciešams politiskā līmenī definēt kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības un saglabāšanas nepieciešamību, precizēt ar kultūras mantojuma jautājumu risināšanu saistīto pašvaldības institūcijas sadarbības struktūru un katras institūcijas lomu kultūras mantojuma aizsardzības, saglabāšanas un attīstības sistēmā.**

3.1. Finansiālā atbalsta pasākumi

Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu īpašniekiem ir iespēja pretendēt uz finansiālu atbalstu Kultūras pieminekļu izpētes, glābšanas un restaurācijas programmas ietvaros, kā arī uz līdzfinansējumu ES programmu ietvaros.

No 2016. gada, pamatojoties uz RD 2015. gada 25. augusta saistošajiem noteikumiem Nr. 165 “Par Rīgas pilsētas pašvaldības līdzekļu piešķiršanu kultūras pieminekļu saglabāšanai”, valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu īpašniekiem un valsts aizsargājamo pilsētbūvniecības pieminekļu teritorijā esošu ēku īpašniekiem ir pieejams pašvaldības līdzfinansējums 50% apmērā no nepieciešamās summas kultūras pieminekļa vai pieminekļa elementa restaurācijai vai atjaunošanai. Līdzfinansējums tiek piešķirts konkursa kārtībā, tā maksimālais apjoms ir 14 000 eur kultūras pieminekļa restaurācijai vai atjaunošanai, 5 000 eur kultūras pieminekļa elementa restaurācijai vai atjaunošanai. Līdzfinansējuma piešķiršanas procedūru administrē RD ĪD.

Tomēr šī ir samērā šaura grupa, kas var pretendēt uz būtisku finansiālu atbalstu kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanai.

Galvenais atbalsts, ko šobrīd saņem kultūrvēsturiski vērtīgu objektu īpašnieki Rīgā, ir pašvaldības piešķirtie nekustamā īpašuma nodokļu atvieglojumi, kas paredzēti, lai kompensētu apgrūtinājumu, ko rada objekta īpašais statuss.

Līdz ar pašvaldībai nozīmīgu kultūrvēsturiski vērtīgu objektu (ēku) saraksta izveidošanu tiktu radīta iespēja NĪN atvieglojumus piemērot mērķtiecīgāk, lai tie drīzāk kalpo noteiktajam mērķim – veicināt kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu.

Nepieciešami arī citi finansiālā atbalsta instrumenti, tai skaitā nodokļu atlaižu veidā, jo RVC pieredze rāda, ka koka ēku kadastrālā vērtība, no kuras tiek aprēķināts NĪN, ir pārāk maza, lai iegūtu jūtamu finansiālu atbalstu salīdzinājumā ar ieguldījumiem ēkas atjaunošanā un/vai uzturēšanā. Līdz ar to pastāv risks, ka atbalsta pasākumi būs motivējoši tikai jau sākotnēji pietiekami labi uzturētu mūra ēku saglabāšanai, bet nekādi neveicinās sliktā tehniskā stāvoklī esošu koka ēku aizsardzību un atjaunošanu⁴⁹.

3.2. Citi atbalsta pasākumi

Papildus finansiālā atbalsta pasākumiem nepieciešams informatīvais atbalsts kultūrvēsturiski vērtīgu ēku īpašniekiem un iedzīvotājiem. Kā informatīvā atbalsta instruments var kalpot informācijas centri kultūras mantojuma saglabāšanas veicināšanai, kur pieejama praktiska informācija kultūrvēsturiski vērtīgu objektu īpašniekiem par ēku uzturēšanas, atjaunošanas, restaurācijas metodēm un materiāliem; par pieejamo finansiālo atbalstu no Eiropas Savienības programmām un citiem finanšu instrumentiem; par sadarbības iespējām ar NVO. Vienlaikus šie informatīvā atbalsta centri var kalpot kā apkaimju kopienu centri, sociālās aktivitātes un

⁴⁹ PriceWaterhausCoopers pētījums par RVC

Šādi informācijas centri būtu veidojami visās izpilddirekcijās, kā arī lielākajās apbūves aizsardzības teritorijās – Āgenskalnā un Torņakalnā, Dzegužkalnā, Bolderājā, Maskavas priekšpilsētā, Teikā, Čiekurkalnā un Sarkandaugavā.

Būtisks pašvaldības ieguldījums kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanā un uzturēšanā būtu mērķtiecīga pašvaldības funkciju izvietošana prioritāri kultūrvēsturiski vērtīgās ēkās. Vienlaikus pašvaldībai būtu nepieciešams izvērtēt iespējas attīstīt savā īpašumā esošas teritorijas un ēkas apbūves aizsardzības teritorijās, veidojot pilotprojektus kultūrvēsturiskās teritorijas revitalizācijai un aizsākot tās plašāku atjaunotnes procesu.

3.4. Tālākās izpētes jautājumi

Stratēģija nosaka, ka apbūves aizsardzības teritorijas ir autentiskas pilsētvides teritorijās, kas prasa īpašu pieeju plānošanā, kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanā un publiskās ārtelpas veidošanā, tāpēc jaunu elementu radīšanai apbūvētā ainavā vai arī esošo elementu pārveidei jānotiek, ievērojot apkārtējo ainavu, tās mērogu, kompozīciju un raksturu⁵⁰.

Nemot vērā, ka spēkā esošais RTIAN nosaka ļoti vispārīgas prasības publiskās ārtelpas veidošanai apbūves aizsardzības teritorijās, ir nepieciešams izstrādāt:

- 1) vadlīnijas publiskās ārtelpas un vides veidošanai (mazās arhitektūras formas, vides dizaina objekti, utt.) apbūves aizsardzības teritorijās un valsts aizsargājamo pilsētībūvniecības pieminekļu teritorijās atbilstoši vietas unikālajam pilsētvides raksturam;
- 2) vadlīnijas vēsturisko bruģa ielu uzturēšanai un saglabāšanai jeb vēsturisko bruģa ielu inventarizācija un attīstības programma;

Nepieciešams arī izstrādāt ugunsdrošības pasākumu programma kultūrvēsturiskā mantojuma teritorijās un objektos, kā arī vadlīnijas energoefektivitātes paaugstināšanai kultūrvēsturiski vērtīgās ēkās, balstoties uz RVC pieredzi.

⁵⁰ Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam, 176.punkts.

Izmantotie informācijas avoti

Datu sagatavošanā izmantota:

- 1) topogrāfiskā karte mērogā 1:10 000 (Autors: © Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra, 2009. – 2013.);
- 2) ortofotokarte mērogā 1:2000, (Autors: © Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra 2013.);
- 3) nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas dati (Autors: © Valsts zemes dienests, 2011-2016);
- 4) Rīgas pilsētas ielu sarkanās līnijas (Autors: © Rīgas pilsētas pašvaldība, 2015);
- 5) kultūras pieminekļu dati (Autors: © Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, 2016));

Kartogrāfiskais materiāls sagatavots Latvijas koordinātu sistēmā LKS-92 TM.

Kartogrāfiskajā materiālā attēloti tikai nekustamie pieminekļi.

Nav attēloti mākslas pieminekļi un individuālās aizsardzības zonas.

Pētījumi:

“Rīgas kultūrvēsturisko teritoriju ārpus Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas izpēte”, SIA “Arhitektoniskās izpētes grupa”, 2014

“Rīgas domes atbalsta nekustamo īpašumu īpašniekiem, kuri nodrošina Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas autentiskuma saglabāšanu un ēkas statusam un kultūrvēsturiskajai vērtībai atbilstošu ēku renovāciju un restaurāciju, efektivitātes novērtējums”, SIA “PriceWaterhausCoopers”, 2013

“Rīgas apbūves aizsardzības un pilsētībūvniecības pieminekļu teritoriju izpēte un Rīgas vēsturiskā centra aizsardzības zonas atsevišķu teritoriju apbūves fragmentu izpēte”, SIA “Arhitektoniskās izpētes grupa”, 2008